



Violeta SAVU

## Mandala Norei Iuga

pagina 15

Adrian JICU

## Poezie și autoironie

pagina 3

Viorel Savin,  
în dialog cu Ioan Dănilă:

## „Însăși existența lui Vasile Alecsandri trebuie marcată și fizic”

pagina 5

Marius MANTA

## Arca Noetică de la Alba Iulia

pagina 7

Ștefan RADU

## Barometrul mancurtizării

pagina 8

Carmen MIHALACHE

## O aventură în căutarea unei iluzorii fericiri

pagina 14

## Fragmentarium

**XXIII, pe 23...** „Ziua Centrului George Apostu” (23 apr.) a fost, la a XXIII-a ediție, o nouă reușită, cu retrospectiva Ion Văsai (prezentată de Pavel Sușară), lansarea cărții „Hadji Agha”, de Sadeh Hedayat (traducere din persană de Gh. Iorga; prezentare de C. Călin și A. Jicu) și a Revistei „Vitrailu”, nr.48 (urmează recenziile) și un recital de chitară Costin Soare. Diploma-Centenar a revenit criticului și istoricului literar Constantin Călin. „Să ne pregătim pentru Bicentenarul Vasile Alecsandri, în iunie!”, ne-a îndemnat Gheorghe Popa, secretar de stat în Ministerul Culturii și Identității Naționale.

**FIAT LUX!** „Artiștii plastici au în ființa lor lumină dătătoare de viață” (Iulian Bucur, despre expoziția lui Gh. Zărnescu).

**BACĂU – BRUXELLES.** Marian Lungu, profesor la Școala Populară de Arte și Meserii Bacău, și Anamaria Lungu au fost pentru trei zile ambasadorii județului Bacău la Festivalul „Mândru de regiunea mea, de orașul meu, de cultura mea”. Peste o mie de vizitatori au admirat tradițiile locului, în special ale artei de a confecționa costume naționale.

**TOT FOLCLOR.** Theodore Ciurdea-Coresi, personalitate artistică de anvergură europeană, plecat din România în 1986, a revenit în satul natal (Dochia, jud. Neamț) și a inițiat Festivalul-Concurs Național de Promovare a Folclorului, care îi poartă numele. La ultima ediție, cele mai multe premii au fost acordate Ansamblului „Privighetorile Zeletinului” din Podul Turcului, dirijat de Nicolae Popa. Felicitări!

**ASCULTAȚI!** „Ce mai faceți?” întreabă reportera de la Radio-România Cultural (emisiunea „Cu... mințe de weekend” din 8 apr.) pe Ileana Ploscaru (n. 1931), actrița de la Teatrul de Stat din Constanța. „Joc în piesa „Bătrâna și hotul” și mă simt foarte bine în atmosfera de mister creată de dramaturgul Viorel Savin”.

**TOT MAI CĂUTAT.** Nu suntem singurii care întrebăm de Costin Enache. „Și eu simt lipsa redactorului de la Radio-România Actualității, pentru care păstram frecvența sâmbăta și duminica. Îi apreciam aplombul sintezelor săptămânale. Trebuie să fie pe undeva...” (Constantin Călin).

**EX-LIBRIS – 20.** De două decenii, Biblioteca Municipală „Radu Rosetti” din Onești derulează un concurs de ex-librisuri pentru elevi. „Este o manifestare unică în România” (prof. dr. Aurel Stanciu, președintele juriului, de la începuturi).

**FĂRĂ APROXIMAȚII.** „Vom veghea ca Societatea Cultural-Literară *Tristan Tzara* să nu-și interzică activitatea”, a promis Valentin Vieru, primul Moineștilui, după un emoționant remember Vasile Robciuc și darea de seamă prezentată de prof. dr. Cristina Popescu, secretara Societății. Așa va fi!

**IN MEMORIAM.** Silviu-Horea Ceuță, din Deva, a fost unul dintre cei mai mari colecționari de carte bacoviană. „Ar fi bine să nu se risipească ceea ce a adunat o viață” (C. Călin).

AI. IOANID

## d'ale lui Ciosu



## Sinestezii vizuale

Proiectul „Sinestezii vizuale” elaborat într-o formă colaborativă condiționează un dialog între două medii artistice de exprimare vizuală.

Cei doi artiști băcăuani realizatori ai propunerii plastice în cauză, renumitul pictor **Ilie Boca**, împreună cu mai tânărul fotograf **Ovidiu Ungureanu**, instituie un raport condimentat de viziunile a două generații, pentru care demersurile creative conlucrează la nivel contemporan.

Seria de lucrări pune în discuție un procedeu de juxtapunere a unor practici artistice experimentale, care decriptează temporal și totodată speculativ atitudinile ofertei și luării în posesie. Imaginile stratificate propun un background vizual alb-negru, încărcat de emoții, în care



stabilește un loc de întâlnire cu pictorul, în spațiul comun rural moldovenesc. Procesul cumulativ, desfășurat pe două pla-

nuri, stabilește în primă fază gama griurilor subtile fotografice, pentru ca mai apoi să dea curs unui fenomen al dramatizării și în același timp al arhivării semnelor și simbolurilor din imageria tradițională și personală, descrise plastic prin tușe și siluete expresive.

Întâlnim în aceste lucrări o definire simptomatice a individului autohton, prizonier între două realități: cea frustră, dezolantă, surprinsă de camera fotografică prin articulare post-documentare, relevând mai degrabă efectul unei acțiuni, dar nu acțiunea în sine și, în fine, cea optimistă, desprinsă din spațiul narativ al povestirilor și al caracterelor arhetipale populare.

Conf. univ. dr.  
**Bogdan TEODORESCU**

## Claudiu Komartin, la Biblioteca Județeană Bacău

La inițiativa poetei Mioara Băluță, a fost invitat în Bacău unul dintre poeții de vârf ai literaturii române contemporane: **Claudiu Komartin**. Cu această ocazie, în Sala multimedia a Bibliotecii a fost lansat cel mai recent volum, „Maestrul unei arte muribunde. Poeme alese 2010-2017”, Bacăul fiind al doispzezecelea oraș în care s-a prezentat această antologie, căreia îi remarcăm în primul rând eleganța. Ne referim atât la conținutul poetic, cât și la condițiile grafice de care s-a îngrijit Editura „Cartier” din Chișinău. Aflată deja la a doua ediție (prima datează din septembrie 2017), cartea a primit Premiul „Matei Brâncoveanu” pentru literatură.

Așa cum a subliniat Adrian Jicu, **Claudiu Komartin** nu ar mai avea nevoie de nicio prezentare, fiind foarte cunoscut iubitorilor de poezie, și totuși oricând sunt bine-venite câteva nuanțe. În consecință, decupăm chiar din prezentarea din pagina de gardă a antologiei: „**Claudiu Komartin** (n. 1983, București) a debutat cu «Păpușarul și alte insomnii» (Ed. *Vinea*, 2003; 2007), pentru care a primit Premiul Național «Mihai Eminescu» pentru debut. Au urmat «Cîrcul domestic» (Ed. *Cartea Românească*, 2005), «Un anotimp în Berceni» (Ed. *Cartier*, 2009; 2010), «cobalt» (Casa de Editură *Max Blecher*, 2015), semnat cu heteronimul *Adriana Carrasco*. [...] Volumele sale au fost traduse în germană, sârbă, turcă și bulgară. A editat peste 80 de cărți și antologii de poezie și a tradus literatură din franceză și engleză. Din 2009 organizează clubul de lectură «Institutul Blecher», iar din 2010 este redactor-șef al Revistei «Poesis international» și al Casei de Editură *Max Blecher*, pe care a fondat-o împreună cu artistul vizual *Ana Toma*».



Evenimentul din Bacău, moderat de criticul literar **Adrian Jicu** și poeta **Violeta Savu**, s-a desfășurat într-o atmosferă caldă și degajată și a luat, parțial, forma unui interviu în direct cu **Claudiu Komartin**, acesta vorbind foarte aplicat despre ceea ce înseamnă pentru el poezia, făcând consistente trimiteri la marea poezie a lumii. A fost lansat și numărul 20 al Revistei „Poesis international”. (Menționăm că între timp a apărut și numărul 21 al acestei excepționale reviste, care conectează cititorul interesat, cu poezia contemporană română și universală.)

Publicul, prezent în număr destul de numeros, a fost atent și receptiv la ideile lansate și dezbătute de **Claudiu Komartin**, iar momentele de maximă intensitate s-au atins la partea din final, când poetul a susținut o atașantă lectură din volumul lansat. S-au citit poeme din toate cele trei volume cuprinse în antologie: „douăsprezece secunde până la dispariția luminii” (acest prim capitol conține texte noi), „dezmembrați” și „cobalt”.

Alături de **Claudiu Komartin**, a fost prezentă în Bacău poeta și traductoarea **Anastasia Gavrilovici**, care în numărul 20 al Revistei „Poesis international” semnează un interesant eseu „Forgh Farrokhad – dincolo de radioactivitatea istorică” și un interviu cu scriitorul **Gökçenur Ç.**

**Violeta SAVU**



**Revista de Cultură ATENEU**  
Inițiator al seriei noi (1964): **Radu CÂRNECI**  
Director: **Carmen MIHALACHE**

Redactori: **Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU (redactor asociat), Marius MANTA, Dan PERȘA, Ștefan RADU, Violeta SAVU**

• Contabilitate: **Alina GRIGORAȘ** • Culegere texte: **Mădălina Olaru** •

• Redacția: **Bacău, Str. Caișilor, nr. 7** • Tel./Fax: **0234-512497** •

• e-mail: **ateneubc@gmail.com** • Materialele nepublicate nu se restituie. •  
• Tipărită la Tipografia **ELENA Bacău** • **www.tipografiaelena.ro** • ISSN **1221-5813** •  
• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: **RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317**





## Poezie și autoironie

Cu Dan Petrușcă se întâmplă un fenomen demn de toată atenția. Poet făcut, iar nu născut, el s-a înălțat, solemn, nu din spuma mării, ci din bibliotecile citite lacom în adolescență și ulterior, acumulând un enorm material livresc pe care, în ultima vreme, a început să îl convertească în volume care s-au succedat la intervale relativ regulate, așa cum se cade. Dacă inițial *Poezia îi stătea pe genunchi*, într-o poză protector-romantică, cu iz de romantă dintr-un alt veac, treptat, de la un volum la altul (*Toate-s cam de pe când, Și toate celelalte cuvinte*), se constată o permanentă negociere a relației cu scrisul, autorul dând târcoale poeziei, pe care o curtează asiduă sau de care se desparte nervos, revenind el însuși asupra hotărârii, aidoma unui îndrăgostit care nu știe dacă trebuie să spere sau ba. Cert este însă că madam poezia nu îl lasă niciodată indiferent, nici măcar atunci când îl dezamăgește crunt, plasându-l pe culmile disperării sau aruncându-l în abisurile Infernului.

Ceea ce intrigă la Dan Petrușcă este această relație cu totul specială cu Poezia, față de care se situează într-o ipostază antitetică: naiv-admirativă și condescendent-compassivă. Că lucrurile stau așa ne-o dezvăluie poemele liminare din volumul *Oarecum anacronic* (Cluj-Napoca, Editura „Limes”, 2018), texte cu valoare programatică, în care sunt fixate raporturile (de forță) între poet și poezia sa. În scrisul lui Dan Petrușcă există o permanentă oscilație între blamare și iertare, între renunțare și acceptare. El tratează poezia ca pe o îndrăgostită, pe care o iartă și o bate pentru toate infidelitățile, readucând-o însă la viață de fiecare dată. Nu întâmplător, textul care deschide volumul atacă problema, deloc desuetă, a locului poetului într-o societate consumistă, opacă la valorile spiritului: „Că am găsit iarăși poezia moartă pe stradă/ nu-i de mirare/ când îmi apare astfel/ e îmbrăcată cu aceeași rochie de mătase/ viu înflorată și căzută într-o poziție/ cam teatrală/ de fiecare dată o iau în brațe/ și o duc acasă la mine// pe drum, trecătorii mă privesc/ cu mirare și chiar cu dispreț...” Teatralitatea se dovedește a fi, într-adevăr, locul geometric al întâlnirii celor doi, căci îi unește predispoziția pentru flirt, pentru joaca de-a îndrăgostii și, de ce nu, pentru tachineări care șad bine unor iubii care se trag din vremuri imemorabile.

Petrușcă și Poezia sunt un cuplu care nu apucă să se plictisească. Pentru că, uneori, disprețul ia locul iubirii, poezia devenind „căteaua” în călduri, urmărită prin piețe de cănel-poet. O furie imitată îl împinge la gesturi furioase, la limita violului, căci poezia se cuvine bruscată: „bate-le cu palma peste feșe/ pe Beatrice, pe Laura/ și pe toate celelalte femei de care/ pretinzi că ai fost îndrăgostit/ furios bagă mâna sub fusta/ metaforei



și smulge-i desuurile// ehei, ce știi tu, mi-a mai spus/ încercă să scrii despre asta/ iar dacă afirmi că nu poți/ înseamnă că n-ai să scrii niciodată/ poezie”. Muștruluită bine, caragialește, Poezia are parte de un perdaf memorabil, dar și de împăcări exaltate, bine jucate de un autor căruia teatralitatea îi face șăgalnic cu ochiul.

Merită subliniat și amestecul inefabil de luciditate și prefăcătorie. Conștient de derizoriul lumii în care trăim, Dan Petrușcă pretinde a fi „oarecum expirat”, într-o poză autoironică. Una care nu trebuie luată *cum grano salis*, ci filtrată prin ideea de hionism liric. El joacă o comedie a poeziei, insinuând despărțirea de aceasta, când, în realitate, nu face decât să investească încredere în puterile poeziei. El se joacă, în manieră postmodernă, dar intertextuală și bine temperat, prin asimilare, chiar dacă trimiterele la diferiți autori nu lipsesc. Predilecția sa merge către filosofia și gândirea Antichității, pe care le asociază, în mod îndrăgnet, cu decupaje ale unei actualități ridicole. E suficient să menționăm în acest sens finalul poemului *Trebuia să înțeleg într-o zi*: „când într-o zi mi-am dat seama/ cu spaimă/ că Sexy Brăileanca a dispărut de pe sticlă/ mi-am pus

întrebarea desigur unde/ ar fi putut să dispară/ tocmai ea care-n platouri tv/ la o oră de maximă audiență/ ar fi putut s-o încurce pe Diotima/ în discursul ei despre dragoste// în cele din urmă am înțeles că uitasem/ și de târfele templelor/ de baiaderile din templul Lingam/ de hetairile Rhodopis Aspazia Teodota/ Cebes Neera Leontion/ de Phryne modelul în marmură al Afroditei/ de Lais cea de o frumusețe răvășitoare/ și de Acca Larentia cea mai nobilă târfă/ și de Bona Dea zeita/ de Mița Biciclista de Mariana Cur de Fier/ și așa mai departe...”

El trăiește sfâșiat între două lumi: una prozaică, dominată de Facebook, și o alta sublimă, a ideilor, în care evadează, cu riscul de a fi taxat drept ridicol. Alăturarea lor e generatoare de efecte poetice nebănuite prin situarea în derizoriu a unor clișee ale contemporaneității. Autorul nu ezită să facă bășcălie de retorică patriotardă a prezentului, respingând manelizarea existenței, căreia îi opune, într-un gest donquijotesc, valorile Antichității: „însă, până a doua zi, mai e mult/ și în timp ce iubita face un duș, eu îmi torn/ din sticla începută un pahar de șampanie/ în minutele bune de așteptare, alerg în sus/ și în jos pe smartphone – sunt știri în neștire/ de la un atac sinucigaș, care

amestecă/ oasele și carnea călătorilor într-o stație de metrou/ până la un interviu elitist patriotic/ din care aproape citez: România este/ un proiect istoric de succes, iar românul/ e un produs genetic foarte valabil, vă spun eu”

În fața unor asemenea realități, o lehamite istorică îl cuprinde, iar starea se acutizează la gândul că locul lui Solon sau Drakon a fost luat de... Mițică. Nu-i de mirare deci, că Dan Petrușcă se desparte de prezent refugiindu-se în poezie, care devine salvarea ultimă, oferindu-i iluzia evadării din contingent. Puse în oglindă, trecutul și prezentul dezvăluie dimensiunea tezistă a unei poezii atipice, care își trage sevele lirice din chiar respingerea unui modus vivendi barbar, instrăinat de valorile spiritului. Trăim, vorba unui poem, vremuri în amestec, pretext numai bun de meditație asupra a ceea ce se cheamă răsturnarea valorilor: „E un domn Bacovia din târgul acesta/ descumpănit/ care vine și pleacă tot timpul/ și n-a mai murit// ce-aș putea să mai spun despre târg/ despre fetele de pe-aici, diafane/ care pândesc lumea de după termopane/ și-n ceea din urmă erotic mecanic oftează// o, zeitele sorb din cafea și fumează/ în blugi și lingându-și buzele barbar/ stau cocotate pe scaune la bar// altădată le petreceam pe toate într-o otheadă/ însă doar pe ea o vedeam ieșind/ de la Beauty Center epilat și fără acnee/ și-mi spuneam: uite ce frumoasă/ e această femeie/ perfectă aproape și discret inocentă/ având mai tot timpul o tentă/ de vampă sadea”. Despre înstrăinare vorbesc și alte texte din volum, care are o undă nostalgic-reprobatoare.

Nu-i lipsește poeziei lui Dan Petrușcă nervul polemic. Dimpotrivă. El ia în răspăr sexismul generației 2000, răspunzând ironic experimentelor pe care le consideră lipsite de miez: „o femeie, ziceam, susținea/ în niste poeme dintr-o carte a ei/ că este o pizdă lirică/ de ce nu sălcie, acră, amară/ ar fi mai pe înțelesul/ auditoriului, care e mai degrabă/ interesat de gust, decât de idee”. Ion e John, Maria, Mary, iar Elena, Helen, fără a mai avea nimic din măreția personajului pentru care s-au purtat războaie. Nici criticii nu scapă netaxați câtă vreme dăm peste versuri ca acestea: „poezia o rosteau la întreceri/ sau la ospete/ nimeni nu-i lăuda/ în studii articole sau prefete/ și Pîndar probabil la fel, iar Socofle/ simțea sau știa despre locul din scăfărie/ ascuns/ unde nu se ivește tragicul îndeajuns”

E mai puțină cochetărie în scrisul lui Dan Petrușcă, dar la fel de multă cultură. Predispoziția ludică s-a mai diminuat, cum la fel s-a estompat spaima morții. E semn al (re)găsirii unui echilibru de tip clasic, pe care autorul îl combină, după o artă numai a lui, cu o agilitate juvenilă nebănuită. Tobă de carte, Dan Petrușcă nu cade în pedanterie sau erudiție, ci se păstrează dincolo de linia foarte fină ce desparte poezia autentică de ludicul fără substanță. Ceea ce nu e la îndemna oricui, într-o literatură contemporană excedată de înși subțiri, care au citit mai puțin decât scriu.

V. GHICA

### • perdafuri • perdafuri • perdafuri • perdafuri • perdafuri •

- Aproape fiecare cărciumă are un Socrate al ei.
- Tehnica ne-a adus confortul. Dar și alienarea.
- Oricum, poezia rămâne o primăvară a spiritului.
- Cultura de astăzi dă semne de sfârșeală. Și nici civilizația nu se simte prea bine.
- Uneori, românii au încercat să intre în hora istoriei când aceasta tocmai se strica.
- Mai aproape de ferice cu fost întotdeauna nesimțții.
- Globalizarea de astăzi pare a fi o mai subtilă renaștere a năravurilor coloniale.
- Critic de artă autentic trebuie să fie un admirator. Exigent și, când e nevoie, chiar cărcotaș.
- Un artist de geniu este un diapazon al epocii lui.
- Nepricepuții noștri politicieni ne împing mereu în câte un sens giratoriu fără ieșire.
- Cazaciocul și ceardașul – două cântece pe care românii le-au dansat, de multe ori, cu lacrimi înnodate în barbă.
- Întrebă-te mereu nu ce a făcut ereditatea din tine, ci viceversa.
- Pamfletul este, deseori, răgetul cu care atacatorul încearcă să-și hipnotizeze potențiala victimă.



Katharina Pringsheim provenea dintr-o familie de origine evreiască, în care tatăl era un renumit profesor de matematică, prieten cu Richard Wagner și colecționar de artă, iar mama organiza serate muzicale și era pasionată de teatru. Mediul în care ea a crescut și s-a format se poate urmări studiind un document pe care multe dintre familiile burgheze din epocă îl scriau cu conștiințozitate despre educația copiilor – *Kinderbüchlein* („Cărtușia copiilor”). Acest document este o mărturie despre valorile promovate în educație: *Copiii erau într-adevăr „educați”, dar nu dresați sau îndopați cu cunoștințe. Li se ofereau diferite posibilități și aveau libertatea de a alege.* Expriarea poate părea prea generală. De aceea, cred că e foarte important să înțelegem azi cu ce anume se confruntau părinții din a doua jumătate a secolului al XIX-lea în educația celor mici. În mare parte, cu ceea ce cred că se preocupă orice generație – lupta cu prejudecățile sau cu schimbările care intervin în societate și care nu-i găesc întotdeauna pregătiți pe părinți să facă față provocărilor. Totuși, în familia Pringsheim, există o deschidere permanentă spre nou, fapt care sugerează că nu există teme tabu în educație, ci doar orientarea spre a permite participarea copiilor la tot ce reprezintă o componentă principală a vieții lor. Această perspectivă a adus o nouă imagine a relației dintre părinți și copii.

Cel mai important lucru pe care Katharina Pringsheim l-a învățat încă din copilărie a fost cum pot fi depășite anumite situații delicate fără a-și prejudicia imaginea, o calitate care i-a fost de mare folos mai târziu, în atitudinea față de capriciile soțului ei cu înclinații androgine și față de modul de viață destul de bizar al propriilor copii. Astfel, nu e de mirare că stilul de viață din casa părinților și atmosfera generală au încurajat-o să devină o luptătoare pentru toleranță și respectarea drepturilor universale ale omului. Era o perioadă în care opinia publică germană milita pentru instituirea unui sistem de învățământ care să pregătească și femeile în vederea admiterii la universitate. Aceasta însemna că multe fete au început să studieze în particular, iar acum se puneau problema accesului liber al acestora la școlile publice. Și iată că tânăra Katharina Pringsheim, după ce și-a luat bacalaureatul, a început să frecventeze cursurile de fizică experimentală ale lui Röntgen și pe cele de matematică (calculul infinitesimal, integral și diferențial) ținute de tatăl său. Chiar dacă la maturitate

## Doamna Thomas Mann\*



\* Katharina Mann – 1905

Katharina Pringsheim recunoaște că nu a avut un talent deosebit la aceste discipline și că a făcut acest lucru din afecțiune filială, frecventarea unui mediu universitar i-a adus posibilitatea de a fi în preajma unor mari profesori sau savanți și de a înțelege ambiția sau stilul de lucru al acestora.

Însă studiul științelor nu a înăbușit pasiunea pentru viața culturală, întrucât tatăl își putea permite să subvenționeze viața muzicală și teatrală a orașului München, finanțând cinci abonamente. Acesta a fost contextul în care tânărul Thomas Mann a remarcat-o. Într-o scrisoare adresată fratelui Heinrich, Thomas și-a mărturisit strategia de a-i face curte Katharinei Pringsheim. Le-a studiat pasiunile părinților, ale fraților și a început să se apropie de ei treptat. Mama, Katharina, și fratele ei geamăn, Klaus, erau pasionați de literatură, iar cu Alfred Pringsheim împărtășea admirația pentru opera lui Richard Wagner. Astfel că intrarea în familie și acomodarea cu atmosfera acesteia nu au fost dificile, mai ales după ce și-a găsit puncte comune cu viitoarea soție, care va deveni fata cu „ochii negri ca tăciunele”, părul de culoare închisă și fața drăgălașă și palidă, care apare mereu în opera lui Thomas Mann, întruchipată în personajele Charlotte Schiller, Imma Spoelmann, Rachel, Marie Godeau.

Cei doi s-au căsătorit în 1905, iar după întoarcerea din călătoria de nuntă, doamna Thomas Mann a început să se implice în căutarea sponsorizărilor pentru Spitalul de Copii din München, dar, mai ales, a dovedit un instinct infailibil pentru detalii și împrejurări care îi puteau folosi soțului în activitatea sa literară. Era deja ușor de anticipat că Thomas Mann se simțea atras de scris și viața i-a demonstrat

ei de muză inspiratoare și de informatoare, nu numai în cea de educatoare și prietenă a copiilor, de șefă a gospodăriei sau manager, împovărată cu toate calculele, socotelile și obligațiile de secretară a familiei Mann.

Tânăra Katharina Pringsheim, care fusese îngrijită de familia ei cu mult devotament și căreia i se acordase o atenție specială în desăvârșirea unei educații universitare, a început să-și înțeleagă foarte bine rolul de soție și de muză. Izbucnirea Primului Război Mondial a făcut-o să se maturizeze și să se desprindă de protecția familiei sale, deși legăturile cu aceasta au rămas foarte strânse până la sfârșitul vieții. Fiul ei, Golo Mann, scria că, în timpul acestei conflagrații, sarcinile ei erau două, dar foarte grele: să-l protejeze pe soțul nervos, care lucra din greu, să-l alimenteze cât mai bine, dar să nu-i lipsească nici pe ceilalți, adică pe cei patru copii și pe cele trei fete, de strictul necesar. Sarcina de a-și proteja soțul a fost permanentă și impresionează un alt moment critic din istoria acestei familii, când lui Thomas Mann i s-a extirpat o tumoră despre care el nu a aflat niciodată.

Despre atmosfera din casă, copiii își amintesc de faptul că aceasta era influențată tot tim-

pul de prezența tatălui, care, deși nu era implicat în educația lor, întrucât își petrecea majoritatea timpului scriind, reușea în momentele când se elibera din scris să fie un maestru împătimit al improvizăției și al artei scenice, un lector genial – indiferent dacă le citea copiilor basme sau prietenilor fragmente din propriile lucrări. În schimb, doamna Thomas Mann era preocupată la toate și omniprezentă: făcea gimnastică, înota, se juca și ieșea la plimbare cu copiii, învăța cu ei limba greacă, juca tenis, supraveghea personalul de serviciu, se ocupa de prieteni și le descurca pe toate.

Katia Mann a trebuit să facă față multor provocări, mai ales în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Deși trecuseră printr-o conflagrație, de data aceasta realitatea era mult mai greu de înfruntat. Doamna provenea dintr-o familie evreiască, trebuia să-i scoată la timp pe toți din Germania nazistă, inclusiv să vândă o parte din tot ce dețineau, pentru a-și putea asigura traiul zilnic în străinătate, și să recupereze cuferele cu manuscrisele sau cărțile soțului, printre care se afla jurnalul care le-ar fi putut cauza multe probleme. Episodul evocat de cei doi autori seamănă cu o peliculă de film prin dramatism, prin intensitatea trăirilor și prin strategiile adoptate pentru a-și construi o viață nouă într-o altă realitate, dar fără a renunța la stilul de viață care trebuia să-i permită soțului confortul de a scrie, ca și cum totul era normal.

Despre rolul covârșitor al soției sale în viața și în opera sa, Thomas Mann a vorbit într-un discurs rostit cu ocazia celei de-a 70-a aniversări: *Vom rămâne împreună, mână în mână, chiar și în împărăția umbrelor. Dacă eu, esența existenței mele, opera mea va dăinui în posteritate, ea [Katia] va trăi concomitent cu mine, alături de mine. Iată o frumoasă declarație de dragoste față de o persoană căreia omul și scriitorul îi datorează totul. Povestea lor cu bune și rele, cu suferințe și coborâșuri, cu tot felul de încercări și de provocări, de succese și de căderi constituie o modalitate de a te apropia de istorie și de a înțelege cum s-au raportat la aceasta oamenii, cum poți supraviețui în momente de criză, cum să-ți construiești un destin sau unde poți găsi reperele pentru a identifica normalitatea. O carte frumoasă pentru cei interesați să vadă realitatea din spatele operei.*

Gabriela GÎRMACEA



• Ilie Boea, Ovidiu Ungureanu

\* De Inge și Walter Jens (Editura „Vivaldi”)

Ioan Dănilă: – Cu plăcere îmi amintesc de un episod din nedrept de lungă și zbuțiu-mata biografie a Casei „Vasile Alecsandri” din Bacău. Am în față efigia scriitorului, un fel de stăpân al locului, pe care în 1990 urma să o aplicăm pe placa de marmură care a salvat clădirea în ultimele decenii și care i-a redat un nume. Ei bine, această efigie nu ar fi fost acum în mâinile noastre dacă nu ar fi existat un binevoitor care se numește Viorel Savin. Domnia Sa a sponsorizat-o atunci, în anul centenarului comemorativ. Vă întreb direct: a fost un reflex cultural – pentru că sunteți prin excelență un om de cultură – sau un gest de solidaritate cu un scriitor?

Viorel Savin: – Să încerc să vă răspund abrupt. În realitatea cultural-spirituală băcăuană ne întâlnim cu varii surprize. Una dintre cele mai obișnuite – și în legătură cu care foarte mulți sunt pregătiți să și emită păreri de necontestat – este această existență exagerată a unui bacovianism. Vreau să vă spun un lucru pentru care știu că voi supăra pe mulți: într-adevăr, George Bacovia a fost un mare niferit. Poezia lui are o valoare incontestabilă și este agreată de marea majoritate a concetățenilor noștri băcăuani, dar și din țară. Explic acest lucru prin faptul că nu toți suntem grozav de mulțumiți de existența pe care ne-o consumăm și ne găsim un refugiu în Bacovia, dar pentru asta nu trebuie să-l uităm pe Vasile Alecsandri și voi argumenta acum de ce. Vasile Alecsandri, „veșnic tânăr și ferice”, era un solar și în plus era un om de o competență în problemele literaturii (problemele vremii aceleia) rar egalată. De asta și Mihai Eminescu i-a făcut o reverență care merge peste timp și pe care o învățăm cu toții la școală. Despre Vasile Alecsandri se spune cu o oarecare superbie că nu a fost întotdeauna corect politic sau estetic (acea se referă, probabil, la faptul că era proprietar, dar și la tribulațiile din zona politicului).

I. D.: – Deși existența averii era o condiție pentru a ocupa o anumită poziție politică.

V. S.: – Categorical. El a adus reale servicii țării. Dar a spune acum că din punct de vedere estetic este revolut este o aberație, pentru că noi ce facem? Rescriem istoria din punctul nostru de vedere, dar trebuie să vedem lucrurile în context, iar în acel context Vasile Alecsandri – din punctul meu de vedere – era inegalabil atât în poezie, cât și în proză, dar mai ales în teatru. El este la începutul de

Viorel Savin:

## „Însăși existența lui Vasile Alecsandri trebuie marcată și fizic”

drum al câtorva genuri literare care nu ar fi existat astăzi dacă nu ar fi existat Vasile Alecsandri.

Acum să-mi explic peiorația aceasta subiectivă. În opera mea există o piesă: *Bucuria de a fi îndurerat la Tomis*, cu care s-a deschis Anul „Ovidiu” 2017 la Constanța, de fapt în România, piesă în care este vorba despre destinul poetului relegat. Rememorez că Vasile Alecsandri a scris despre Ovidiu. Doamne ferește, nu pun un semn de egalitate – ar fi monstruos! – între demersul lui și al meu, dar e de reținut faptul că ne-a interesat aceeași personalitate: el dintr-o anumită perspectivă, clasicizantă, încercând să scoată în evidență importanța operei marelui poet Publius Ovidius Naso (pe fundalul unui destin dramatic, perceput din unghiul contextului sociopolitic în care trăia el, al secolului XIX), iar eu l-am perceput din perspectiva contextului politic în care trăiam eu. Vă aduc aminte că Ovidiu a trăit sub doi dictatori: Augustus și Tiberius. Eu, ca un om ceva mai în vârstă decât dumneavoastră, am trăit, tânăr fiind, sub doi dictatori: Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu. Mie mi



s-a părut că Ovidiu este un motiv și o posibilitate de a-mi disimula modestele mele păsurii în legătură cu prezentul pe care îl trăiam atunci, pentru că piesa aceasta a fost scrisă în 1977-'78 și a luat medalie de aur. Tot ceea ce am spus până acum îmi justifică poziția și așa face un apel la intelectualii locului – mai ales că există un batalion de intelectuali nu numai la Universitatea care se cheamă *Vasile Alecsandri*, oameni cu care am discutat și care îmi împărtășesc punctul meu de vedere – să reia această problemă. Atunci când îi auzim pe oameni spunând că egida spirituală a Bacăului o conturează Bacovia și Nicu Enea, eu

întreb instantaneu: „Dar Vasile Alecsandri?” Și atunci așa spune că egida spirituală a Bacăului este conturată de Vasile Alecsandri, George Bacovia, Ion Luca și Nicu Enea.

I. D.: – Tot abrupt v-aș întreba și eu: avem nevoie de Casa „Vasile Alecsandri”? E o ilogică bătălie pentru un lucru la care Bacăul a aspirat de mult, din perioada interbelică, din vremea lui Grigore Tabacaru, George Bacovia și Ion Luca. Nu atât pentru noi, cât pentru cei ce vor veni după noi.

V. S.: – Asta este o problemă greu de rezolvat, pentru că nouă ne vine mult mai ușor să stăm în fotoliu și să gândim „profund” (ați reținut ghilimelele!) la ceea ce ne înconjoară și la istoria noastră culturală, decât să trecem imediat la acțiune. Problema aceasta trebuie gândită în toate consecințele ei. Dacă spun eu că Vasile Alecsandri – cel care a dat numele universității locului, unui Colegiu Național, unei străzi de aici, cel care este legat de biografia intimă intelectuală a fiecăruia dintre noi – nu este repus în drepturile sale înseamnă că trebuie ca toți să coagulăm aceste forțe și să pornim o mișcare de repunere în drepturi. Aceasta ar fi prima acțiune, iar a doua sarcină este a administrației locale, care trebuie să înțeleagă acest efort al intelectualilor, că însăși existența lui Vasile Alecsandri trebuie marcată și fizic. Unde își are locul, unde este izvorul acestui mit Vasile Alecsandri

decât chiar într-o casă a aceasta? Deci casa aceasta trebuie să existe. S-o restaurăm!

I. D.: – Există o inițiativă a Consiliului Județean Bacău de a achiziționa clădirea. Vă reamintesc că în 1976 Oficiul Județean pentru Patrimoniul Cultural Național o înregistra cu următoarea denumire: „Casă în care s-a născut Vasile Alecsandri; sfârșitul secolului al XVIII-lea”. Încă de atunci este această clădire; este cea mai veche măturie a Bacăului istoric.

V. S.: – Este atunci o crimă și din punct de vedere urbanistic. Să nu refacem această clădire? Este patrimoniul nostru local, este un monument de arhitectură în primul rând, care ne vorbește despre o anumită epocă. Că îl conține și pe Alecsandri în semnificația lui, asta este altceva și este un punct în plus care marchează importanța. Cred că momentul este fast. Am înțeles: Consiliul Județean militează, asta este minunat. Din momentul ăsta urmează sarcina intelectualilor. Trăim în perioada aceasta o serie de aniversări. Aniversările sunt emoționante și pline de semnificație: s-au împlinit în 2017 două milenii de la moartea lui Publius Ovidius Naso și 2060 de ani de la nașterea lui. Eu personal îl consider înaintașul literelor românești. Am și scris asta în volumul *Viețile poetului*.

I. D.: – Alexandru Piru spunea că primul poet român este Ovidiu...

V. S.: – Ca să-mi permit o glumă, spun așa: era un înțelept Alexandru Piru.

I. D.: – Apoi este bicentenarul nașterii lui Vasile Alecsandri, pe 14 iunie 1818, în Bacău.

V. S.: – Asta voiam să marchez. Au fost 55 de ani de la moartea lui Nicu Enea și 120 de ani de la nașterea lui și iată că acuși, în 2020, se împlinesc 130 de ani de la moartea lui Vasile Alecsandri. Păi nu este momentul să și tăiem panglica la Casa „Vasile Alecsandri”?

I. D.: – Poate și mai devreme. Domnule Viorel Savin, vă mulțumesc!

V. S.: – Cu mare drag!  
Dialog de  
Ioan DĂNILĂ



• Efigie de Filimon Hâmuraru (Ghișinău)



Romanul autobiografic „Sisif coborând muntele” (Buzău, Ed. „Editgraph”, 2017) al prodigiosului scriitor Titi Damian a apărut în urma tetralogiei „Muscelenii” („Fagul”, „Umbra”, „Norul”, „Ruina”), care însumează peste 1.500 de pagini. După o lucrare atât de amplă, care părea să fi așezat exhaustiv în paginile ei parcursul istoric și social al satului Muscelu-Cărămănești și al familiei lui Ion Măndruță pe o perioadă de mai multe decenii, cu metamorfozele, reverberațiile și implicațiile psihologice inerente, cititorul se poate aștepta ca romanul în care facem referire să stea în umbra acesteia. Numai că Titi Damian a știut să-și strângă toată seva scriitoricească și toată dragostea pentru cuvânt întru scrierea unei noi cărți de mare forță, un bildungsroman în fond, dar și o carte a inițierilor. Trebuie avut în vedere faptul că autodiegeza străbate perioada din momentul procreării lui Titi („după calculele mele aproximative”) și până în zilele noastre, elementul documentar-biografic evidențiind o copilărie fericită petrecută într-un spațiu rural fabulos, privit atât prin ochii copilului de altădată, cât și prin ochii adultului rămas pentru totdeauna legat spiritual de locurile natale.

Titlul are o poveste interesantă, fiind extras dintr-o obsesie-reper a prozatorului, care nu numai că nu s-a alterat de-a lungul anilor, dar a și fost cultivată cu scopul de a-i culege roadele prețioase în mai multe momente-cheie. Copilul Titi Damian, care se delectase cu *Legendele Olimpului*, de Alexandru Mitru, ajunge, la Școala Pedagogică, să aprofundeze mitul lui Sisif citindu-l pe Albert Camus. Speranța care îl mână iar și iar la drum pe Sisif de fiecare dată când coboară muntele pentru a o lua de la început îl marchează pentru totdeauna pe adolescent. Verbul *a nu renunța*, indiferent de obstacolele naturale sau de piedicile umane, îl va forma și îi va caracteriza personalitatea. În *Notă*, autorul mărturisește: „Pentru mine, Muntele și Câmpia au devenit cei doi poli ai urcușului și coborâșului lui Sisif”, iar din paginile 244 și 245 aflăm că devenirea lui Titi Damian a avut drept fundament tocmai această pendulare de tip sisif: „Matricea mea sufletească s-a zămislit în Muscel. [...] În marea Câmpie a Bărganului [...] s-a desăvârșit matricea mea intelectuală”.

Matca unde se zămislise și de unde își iau avânt visurile de împlinire ale lui Titi este satul Muscelu-Cărămănești, situat pe o latură a muntelui, spațiu dăruit cu frumuseți naturale ieșite din comun, dar și cu oameni pentru care cutumele sunt mai puternice decât legile scrise, unde pământul înseamnă supraviețuire, „unde vita de muncă este religie, unde fami-

Diana Dobrița BÎLEA

## Titi Damian urcând și coborând muntele

lia este sfântă, unde înjurătura de lucrurile sfinte n-a fost roșită niciodată, unde nu s-a auzit ca o familie să se destrame ori bărbatul să-și bată nevasta”, unde prostia, lucrează cu dragoste pământul și, deși aparent inflexibil, „îndărătnic”, sigur pe deciziile și pe acțiunile sale, este secundat cu hărnicie, dar și înduplecat cu abilitate de soția sa Stela, munteancă destupată la minte, cu ambiții mari pentru copiii săi, în care o regăsim pe Smaranda, mama lui Nică din *Aminții din copilărie*, ori pe Ana, mama lui Lucian din *Hronicul și cântecul vârstelor*. Fiul cel mare, Titi, împlinește visul Stelei Damian, ajungând profesor și scriitor. Dragoș, cel de-al doilea fiu, căruia „se cuvenea totul” pentru că era mai mic, nu reușește la Școala Pedagogică și devine muncitor, așa cum îndemna pe atunci partidul comunist.

Personajul central al cărții, Titi, o ia înaintea vremii și se naște la șapte luni, apoi se pune pe un plâns care durează nu mai puțin de trei ani, întrerupt doar de somn și de privitul la stele, nopțile, pe prispă, semn că băiețelul avea să aspire într-o zi să ajungă, metaforic, la ele. Copilăria sa este cea a „copilului universal”, așa cum spunea George Călinescu despre copilăria lui Nică. Năzbâțiile, pericolele, jocul, inițierile ce țin de diverse etape ale vieții, experiențele ocazionale de școală, de familie, de satul natal, de orașul Buzău unde își continuă studiile, de întâlnirea cu diverși oameni constituie pași definitorii în demersul pe care Titi îl face pentru a-și descoperi lumea și pentru a învăța să o stăpânească. Peripețiile, ca și pericolele, se țin lanț. Primejdiile sunt întotdeauna urmate de salvări providențiale: niște tufe de arbuști și buruieni opresc de la o goană nebună caii care târau după ei căruța răsturnată ce apucase sub ea pe mamă și pe fiu; o lupoaică este sătulă când îl întâlnește în mijlocul pădurii pe Titi, elev pe atunci în clasa a VI-a la Bozioru, etc. Poznele țin în general, cum e și firesc, de inocență și de joc, iar prozatorul apelează la memoria afectivă pentru a le așterne pe hârtie. Și o face cu un excepțional har de povestitor. De exemplu, pe Ileana, cea care mânca humă din cauza foamei, o atrage într-un joc al descoperirii



caracterelor anatomice ale sexualității în schimbul fructelor puse de părinții lui la păstrare în claua cu fân: fetița îi arată „cum e fetiță”, iar el îi arată, la rândul lui, „cum e băiat”; în încercarea de a-și uimi și mulțumi tatăl, taie cu mare efort 5-6 pruni numai buni să dea rod în anul acela etc. Pentru contracararea pedepselor, Titi și fratele său inventează mereu câte ceva: „când conștientizam că boacăna întrecuse măsura [...] ne făceam de lucru cam spre poartă, pe care o lăsam întredeschisă, de-o fi ceva...”. Când, la masă, tatăl îi ațintea cu lingura de lemn reprezentându-le greșeala făcută, ei luau „distanța necesară” pentru a nu fi atinși. Mama, „mediator pri-ceput”, intervenea mereu pentru a-i scăpa de furia tatălui, pe care îl aducea în stare să exclame, precum se lamenta bărbatul Smarandei din *Aminții...* lui Creangă: „Faceți voi ce știți în casa asta, mâine-poimaine au să ni se suie în cap!” „Martor nelipsit” și mediator era Stela și când Titi, urcat în ciure de frica vreunei pedepse, era amenințat de tată că va tăia pomul și că el va cădea odată cu acesta, vecinii bucurându-se de „spectacolul total și gratuit”. Pedepsele paterne erau doar de formă, întrucât nu iaua lovea de fiecare dată alături de copii și nu în ei.



• Ilie Boca, Ovidiu Ungureanu

Ba mai mult decât atât, tatăl se vede nevoit să plătească evreului paguba făcută de fiii zburdalnici, precum plățiseră părinții lui Nică în cazul furtului ciureșelor de la mătușa Mărioara ori ai lui Lucian Blaga pentru recuperarea găștelor pierdute.

Primii pași către dragoste, cu savoare la adolescență, au darul de a face mai frumoasă lumea lui Titi. Transpusă pe notele armonioase ale unei vacanțe petrecute preponderent pe schiuri, realitatea îmbracă chipul fetei iubite și face să se audă doar cântecul glasului ei: „Dacă nu ești lângă mine/ Stelele de ce răsar?/ Parcă mi-e necaz că luna/ Stă aprinsă în zadar!” Părinții devin martori discreți ai primilor fiori de dragoste ai fiului, sunt mândri, cuprinși de vraja întâmplării. Această dragoste este păstrată în sufletul lui Titi, chiar dacă sub straturi groase de alte experiențe amoroase și după cincizeci de ani de trecere a timpului.

Școala reprezintă pilonii care susțin drumul lui Titi dintre munte și câmpie, dintre trecut și viitor. Sacrificiile părinților pentru ca el să poată învăța sunt mari și nu doar de natură financiară: Stela trece adevărate probe de curaj și de iscusință pentru a reuși să-și înscrie băiatul la Pedagogică; părinții acceptă destul de repede să fie luați de valul colectivizării obligatorii pentru ca fiul lor să nu fie dat afară de la școală; tatăl, un dur, care se ferea să-și exprime fățiș afecțiunea față de copiii săi, vine pe o vreme „de câine” la internat pentru a-i aduce o franzelă caldă întrucât se afla în trecere prin Buzău etc. Evocarea colegilor și a profesorilor e făcută cu duioșie, cu retrăirea unor întâmplări memorabile.

Titi Damian este atent la detaliile care au făcut diferența în viața sa și le pune în pagini de o mare forță expresivă.

Marcarea marilor experimente, a marilor treceri este făcută aparent fără tuse evidentiatoare, lăsând firul epic să curgă firesc, dar adunând în el toate schimbările la față ale destinului. Mama și tata sunt întotdeauna *mămica* și *tăticu*, așa cum pe parcursul romanului autobiografic al lui Lucian Blaga cuvintele *Mama* și *Tata* sunt scrise cu majusculă. Personajele sunt conturate precumpănitor indirect, prin intermediul faptelor și al întâmplărilor. Caracterizarea directă accentuează trăsăturile excepționale, ca în exemplul portretizării mamei: „Mămica nu cred că a fost sortită să fie țărăncă. Avea o noblețe în purtare, o înțelepciune în tot ceea ce zicea. Avea un mers aparte, o privire albastruie care nu căuta niciodată în pământ, ci sfrunta depărtările; [...] își făcea conștincios meseria de țărăncă, dar nu semăna cu celelalte femei din sat”.

Nu lipsesc ironia, autoironia, comicul de situație și umorul naratorului autodiegetic. Autenticitatea și veridicitatea romanului vin și din limbajul personajelor, redat cu fidelitate, constând într-o exprimare populară – „de zuca lui”, „își călca în gura lăcomiei”, „casă după soare”; „Nea, Mândriță, tu-ti răsdnița mă-tii!”, „Lasă-l, măi loane, că altă dată nu mai face, îți promis eu. Se uită vecinii la noi ca la urs!”, „Măi nevastă, pacosteia asta de copil parcă se gândește toată noaptea ce pocinog să mai facă!” etc. – presărată cu regionalisme: „comperativă”, „blojdită”, „polățică”, „hăitic”, „pârloagă”, „mârșios”, „gujălii”, „țângăiri” etc.

Despre „*Sisif coborând muntele*”, ce „se dorește a fi un omagiu adus din spațiul geografic și spiritual muntean celor doi înaintași care au nemurit literatura română cu nemuribile opere ale copilăriei și ale adolescenței: moldoveanul Ion Creangă în *Aminții din copilărie* și ardelenul Lucian Blaga în *Hronicul și cântecul vârstelor*” (*Nota autorului*, p. 13), se vor mai scrie multe pagini. Șiprobabil că va trece din om în om așa cum trec amintite capodopere ale celor doi mari scriitori înecați de autor. Cert e că meritul romanului *Sisif coborând muntele* – dincolo de lectura plăcută și captivantă oferită, de valoarea documentară – constă în faptul că reprezintă istoria devenirii omului și scriitorului Titi Damian, într-un context socioistoric de mari transformări. A nu renunța și a merge pe urmele visului constituie mesajul din subsidiar al talentului Titi Damian, căruia i se împletesc în scriitură, ca notă distinctă, fermitatea și misterele muntelui natal cu limpezimea și poezia Bărganului de adopție.

Pentru mulți, Facebookul și-a dovedit încă de la început utilitatea. În tot cazul, nu l-a contestat nimeni. Era un lanț al prieteniei... instant, o mană cerească pentru anihilarea frustrărilor de orice fel. Apoi, treptat, a devenit câmpul de bătălie al unor mișcări de o transparentă îndoielnică. Acum este inamicul public numărul unu. La ei, dar și la noi. Comentariile sunt din ce în ce mai acide și cred că nu mă hazardez dacă le voi considera, pe majoritatea, în contra firescului. M-au necăjit multe absurdități ori lipsa de coerență a argumentelor aruncate. Recunosc, personal nu am înțeles mai deloc acea campanie desfășurată în detrimentul Bisericii Ortodoxe Române, cu punct de (indoielnic) interes față de Catedrala Neamului. Da, și eu vreau spitale, și eu îmi doresc școli care să intre în standardele europene, însă nu în detrimentul unui edificiu ce în chip simbolic are menirea de a marca pe deplin cei o sută de ani scurși de la înfăptuirea României Mari. Sunt valori la care achiesează pe mai departe, sper să nu fiu unul dintre cei mult prea puțini. Dar materialul de față nu este despre necesitatea Catedralei Neamului, am cumva sentimentul că unora le poți striga „adevărlul în deșert” – vor rămâne pe mai departe, oarecum absurd, reticenti și extrem de violenți/compulsivi. Iar dacă îmi dați voie să amestec registrele, așa spune că și eu #rezist, însă într-ale mele!

Da, Facebookul mi-a adus în fața ochiului edificiul de la Alba Iulia. Mai mult, recunosc că cel puțin până acum nu am avut ocazia să îl văd direct, fără intermediari. Aproape exclusiv, rețelele media moderne au fost cele care mi-au facilitat întâlnirea cu Arca Noetică, biserică ce se bucură de o arhitectură aparte, care surprinde de la prima întâlnire, construcție a cărei frumusețe nu te lasă fără răspuns, ci îți provoacă întrebări, deschizând în fapt o nouă cale de a te regăsi, autoinstituindu-se într-un excurs către semnificațiile cele mai adânci și evident complexe ale ortodoxiei. Arca Noetică de la Alba Iulia preîntâmpină nu doar la nivel simbolic dorința de mântuire a neamului românesc, ci în chip efectiv, raportându-se liturgic la marile taine eshatologice. De ce nu, prin locul în care se află – Alba Iulia –, dar totodată prin capacitatea de a topi în propria-i ființă elemente cu specific panortodox, prin programul iconografic de o frumusețe cu totul aparte, Arca Noetică se înalță ca semn al perfecțiunii de sine stătătoare, dar și sub forma unei vii prefigurări a Catedralei Neamului.

Mare mi-a fost bucuria când prin bunăvoința domnului Ioan Popa, mi-a parvenit

cronofiabile

Marius MANTA

## Arca Noetică de la Alba Iulia



albumul dedicat acestei lucrări – despre care vom auzi din ce în ce mai mult! Publicat de către Parohia Ortodoxă Română „Cartier Nou II” Alba Iulia și tipărit în condiții grafice realmente de excepție de către „Printco” România, albumul format mare, de peste două sute de pagini, devine poate cel mai nimerit ambasador al muncii titanice depuse de către inițiatorii acestui proiect, repet – cu adresabilitate națională.

Biserica Sfinții Mucenici Brâncoveni și Sfinții Ioani (Botezătorul, Teologul, Gură de Aur) s-a impus deja în conștiința publicului sub acest concept arhitectural de Arca Noetică, dar și grație celui iconografic de rotulus al Împărăției, țintind în mod evident către o innobilare duală, atât prin credință, cât și prin cultură – așa spune: iată, după mult timp, se reușește o redefinire a aspectelor ce țin de estetica artefactului, asistăm la „dobândirea” unui frumos care nu deranjează în niciun chip canonul, dar care

aduce laolaltă, cu beneficii reciproce, atât teologia cât și arta. Rețin dintre primele considerații pe cele ale Ieromonahului Agapie Corbu: „Așa se face că, privită de afară, biserica (par)e o pasăre ce-și ia zborul într-un înalturi. Ceva mai de aproape, aceeași pasăre se arată ca un potir. Schimbându-ți iarăși punctul de privire, potirul ți se dezvăluie a fi cruce. Când, în sfârșit, intri, simțământul este al ocrotirii pe care o dădea arca lui Noe în văltoarea potopului, iar neputința de a identifica obârșia punctuală a luminii, datorită ascunderii ferestrelor, îți prilejuiește pre-gustarea tainei cetății lui Dumnezeu, în care, ne spune Ioan Teologul – profetic ales ca unul dintre hramuri –, nu mai e nevoie nici de lampă, nici de soare, nici de lună, «pentru că slava lui Dumnezeu o luminează, și făclia ei este Mielul»”. În capitolul „Măiastra”, același Agapie Corbu dezvoltă considerații cu punct de plecare în categoria frumosului, așa cum era aceasta înțeleasă de vecii greci, urmând să ne demonstreze că odată cu întruparea Logosului, Trupul devine adevăratul Templu. Iar dinspre Templul vechi ne-a rămas în chip esențializat planul, ca reflex al contemporanității sale la Logosului de către Moise. Așa au apărut bisericile, paraclisele etc.



Albumul îmbină perfect considerațiile teologice și ilustrațiile prezente. Aș spune chiar că el însuși ajuns la stadiu de artefact, albumul spune o fericită poveste ce inundă realul, e povestea nedesimulată a Arcei Noetice care provoacă printr-un minimalism decorativ, dublat de un maxim la nivelul simbolurilor. E și povestea unei întregi echipe, dintre care am obli-gația de a-i aminti mai ales pe Dorin Ștefan și Ioan Popa, arhitectul, respectiv pictorul edificiului. Cu statut bine definit, acestora li s-au adăugat Sorin Dumitrescu (într-o prima etapă), Camelia Popa, Gabriel Toma Chituc (iconari), Virgil Scripcariu (sculptor), Carmen Paiu (textilist), George Macoveșcu (designer mobilier), Vasile Țiplea (pietrar), Călin Dragoș (clopotar), Sorin Stoica (orfevrier), toți aceștia fiind conduși cu pricepere de către preotul paroh – Jan Nicolae.

Întorcându-mă la albumul propriu-zis, îl găsim pe Vladimir Bulat, care reface o scurtă istorie a arhitecturii religioase futuriste, aplecându-se cu interes, pe rând, asupra Bisericii „St. Treime” din Chicago (aparținând comunității rusești), Bisericii „Buna-Vestire” din Wauwatosa, Wisconsin, Capelei Notre Dame du Haut (Le Corbusier). Interesează apoi elementele de noutate din pictura lui Ioan Popa, care își asumă un plan îndrăzneț, pictura sa topind într-un continuu atemporal varii scene din

Vechiul și Noul Testament. De-a lungul desfășurării programului iconografic suntem chemați să admirăm Altarul, Cupola și Turla, Naosul, Pronaosul, Catapeteasma. Așa cum afirma și pr. Jan Nicolae, pictorul Ioan Popa „a găsit răspunsuri plastice la provocările concrete puse de configurația arhitecturală a locașului (peretii, absidiilele-pânii, tavanul atipic, cupola înfundată), în duhul unei înnoiri cuvințioase și fructificând conceptul teologic de arcă noetică, dezvoltat de preotul paroh”. La exterior, întâlnim probabil „reprezentarea cea mai spectaculoasă [...]”, Mandylion-ul, zugrăvit pe peretele vestic, deasupra intrării, care are câte 6 m pe fiecare latură. Chipul Mântuitorului e proiectat pe o velum albă, cu însemnul crucii înscris în medalion. Este o zugrăvire inedită a acestei ipostaze iconografice, într-un loc atât de vizibil, atât de monumentală. Suprafața neregulată a zidului conferă imaginii o ușoară vibrație, o dinamică ce permite vizualizarea din orice unghi a acestei reprezentări, de parcă ai privi-o mereu din față, frontal. Exact cum vom sta și noi la Judecata cea de pe Urmă în fața Dreptului-Judecător.

Peste toate, am reținut că Arca Noetică preschimbă societatea nihilistă sau a postadevărului într-o poetică și apologetică a frumuseții. În corpul albumului se regăsește și schimbul de e-mailuri dintre Ioan Popa și monahia Atanasia Văiteși de la Stavropoleos, schimb de opinii ce ne oferă moment de moment etapele de lucru; pe de altă parte, adună în formă eseistică opiniile unor specialiști precum Teodor Baconschi, Radu Preda, Daniela Dumbrăvă, pr. Picu Ocoleanu, Claudiu Marius Mesaros, pr. Lucian Dumitru Colda, Silvia Marin Barutchieff, Gabriela Massaci.

Odată cu Arca de la Alba înțelegem sub puterea exemplului cum arhitectura creștină trebuie să fie deopotrivă arhaică dar și a viitorului, mărturisind cea de a doua venire. Personal, abia aștept să întâlnesc această nouă dovadă a ethosului românesc, această reinchipuire modernă a unor biserici – de ce nu? – din Moldova Evului Mediu. Loc de cinstă pe harta spiritualității românești, „edificiul eclesial amalgamează în structura sa volumetria subtilă a unei nave-chivot cu simbolistica antropologică a convertirii. Receptacolul cruciform al locașului devine un vas al luminii, un spațiu al proslăvirii și al unei frumuseți rânduie iconografic, un palat al dumnezeiescului ospăț” (Jan Nicolae).







conexiuni

Ștefan RADU

## Barometrul mancurtizării

La mijlocul lunii mai a fost dat publicității studiul *Barometrul de Consum Cultural 2017*. Tema pentru acest an a fost *Cultura în pragul Centenarului Marii Uniri: identitate, patrimoniu și practici culturale*. Rezultatele studiului (care pot fi consultate pe pagina de net [culturadatainteractiv.ro](http://culturadatainteractiv.ro) a Institutului Național de Cercetare și Formare Culturală) au generat reacții dintre cele mai diverse: știri senzaționale despre analfabetismul funcțional al noilor generații, lamentări intelectualiste despre „starea îngrijorătoare a sistemului de educație”, analize temeinice despre firavele strategii culturale inițiate de diverse instituții naționale ce par a-și fi pierdut busola (Ministerul Culturii, Ministerul Educației, Academia, marile universități cu pretenții etc.) sau comentarii „de pe margine” ale unor personalități ale vieții literare și jurnaliste. Toată agitația a ținut vreo două săptămâni. Apoi liniștea a coborât ca un giulgiu peste datele studiului celor de la INCFC: am sentimentul că nici autorii vituperanțelor opinii nu au înțeles mare lucru din drama cultural-educativă a acestei nații. Nu că ar fi fost mari surprize! Despre degradarea nivelului de educație se vorbește (fără efect!) de vreo două decenii. Asaltul mitocanilor cu diplome universitare în viața de zi cu zi este un fapt curent, banal. „*Cusururile necombătute în timpul școlii devin vicii în viața omului*” – spunea Honoré de Balzac. În atari condiții cum să te miri că românii, în proporție de 67 la sută, în ultimul an, nu au citit vreo carte sau doar au răsfoit una-două?!... Sau că peste 41 la sută nu au citit ceva tipărit pe hârtie (ziare, reviste, broșuri etc.)?!

*Barometrul de Consum Cultural 2017* a trezit mai mult interes decât studiile similare din anii precedenți datorită tematicii legate de Centenarul Marii Uniri. Într-un articol anterior spuneam că ar fi dezastruos dacă tema Centenarului ar deveni subiect de teză școlară sau pentru bacalaureat. Atunci nu știam ce va publica INCFC. Românii sunt mândri de victoriile sportivilor noștri, dar nu participă la evenimentele comemorative sau culturale ce marchează date istorice ale țării sau comunității din care fac parte. Însă când vine vorba să se identifice ca români, ei cred că important este să cunoști trecutul neamului tău, tradițiile (chiar dacă le consideră, în general, desuete!), limba și ortodoxia. De altfel, criteriile religioase marchează majoritatea domeniilor cercetate: principală activitate cu dimensiune comunitară este mersul frecvent la biserică (51 la sută), cele mai importante obiective de patrimoniu identificate în mintea respondenților sunt mănăstirile și schiturile, iar un sfert din populație ascultă, frecvent, muzică religioasă (24 la sută, cam în aceeași proporție cu cei pasionați de manele – 28 la sută). Văzând aceste cifre, mă întreb dacă nu cumva Biserica ar trebui să-și asume un rol mult mai accentuat în educarea enoriașilor (tineri sau bătrâni, analfabeți sau academicieni). Poate că, în precizările lor, preoții ar fi datori să vorbească despre artă, literatură, bun-simț, despre cum să te comporți într-o comunitate... Și asta pentru că în școli pare a fi mai importantă **informarea** decât **formarea**. Ioan Slavici zicea că „*menirea firească a școlii nu e să dea învățătură, ci să deștepte cultivând destoinicirile intelectuale în inima copilului, trebuința de a învăța toată viața*”, iar Ion Heliade Rădulescu îi întărea spusele: „*Fără școală să nu aștepte nimeni nici părinți buni, nici fii buni și prin urmare nici stat bine organizat și bine cărmuit și păstorit.*”

Mari iubitori de parade militare (în detrimentul plicticoaselor simpozioane culturale-științifice), românii consideră Centenarul Marii Uniri doar un nou prilej de sărbătorire cu surle, trâmbițe, grătore (chiar dacă în decembrie poate da gerul...), mici, ciolan cu fasole, muzică lăutărească și spectacole plătite de primărie. Când vine de vorba de comemorarea eroilor ce s-au jertfit pentru reîntregirea neamului sau memorarea marilor personalități care au făcut România modernă, ei recunosc imediat că n-au fost interesați de asemenea evenimente organizate în comunitatea lor. Nici măcar nu au făcut efortul să urmărească o emisiune de acest gen la radio sau pe vreun canal de televiziune. La urma urmei, cum să aprecieze ceva la care nu au participat vreodată?! Cine-i de vină? Va trece și Centenarul până vom găsi vreau răspuns mai acătării...

## Text

Fundamentalism creștin,  
fundamentalism islamic,  
fundamentalism mozaic,  
fundamentalism buddist,  
fundamentalism șintoist, taoist,  
fundamentalism hindus,  
fundamentalism comunist,  
fundamentalism fascist, nazist,  
fundamentalism al democrației,  
fundamentalism anarhist, sexual,  
fundamentalism ateu, civil, militar,  
fundamentalism al fundamentalismelor!

Astă-noapte au venit la mine  
câte un frumusețel de la fiecare dintre acestea,  
mi-au spart ușa și ferestrele,  
m-au atârnat de lampadar  
și mi-au ars piciorul de lemn.  
Cum veniți așa pe nepusă masă?  
le-am reproșat. O, iartă-ne!  
mi-au răspuns ei și m-au dat jos de pe cărlig,  
încet, să nu-mi sfărțete spatele,  
apoi mi-au întins un căluș,  
îngăduindu-mi să mi-l pun singur în gură  
ori de câte ori voi avea nevoie!  
Tuturor, pace! Fetelor, viață ușoară!

## Într-un târziu

Peste puțin, altfel vom vorbi despre noi: tăcând,  
aruncând flăcări pe nări, lustruindu-ne ochiul  
după fiecare folosire. Peste puțin,  
scrâșnetul roțiilor  
din toracele noastre va înlocui omenescul tic-tac  
al inimii, pe care îl ascultăm din fotoliul serii,  
când vedem sufletul reîntorcându-se în noi,  
alungat de albine pe cărările uscate ale câmpului.  
Peste puțin, roboți ruginiți și nebuni  
ne vor strivi ca din greșeală mâinile  
în dinții lor de azbest, până la cot, apoi,  
aducându-și aminte că tragerea pe roată  
a durat prea puțin, ne vor abandona în iarbă,  
și se vor odihni în Biblioteca Imperială.  
Peste puțin, voi fi închis și condamnat  
pentru mărturie mincinoasă  
și pentru instigarea la gherilă  
împotriva paricidelor creaturi...  
Mâine voi evada și voi scoate din priză Pământul  
cu gingiile însângerate.  
Apoi îi voi topi în cuptoare solare  
pe acești fii de fier ai erorii noastre  
de-a-i fi lăsat să se nască,  
păstrându-le viu, până în ultima clipă,  
doar simțul durerii, ca să-și amintească  
de noi!

## Ne vom omori până la capăt

Acolo în străfunduri se pregătește victoria,  
acolo și puterea și mărirea, în clocot,  
în bolboroseală și răzbunare,  
cu brațul de piatră al celor mulți și blestemați,



Marcel  
MUREȘEANU

pe care i-au umilit cei de deasupra,  
prostia înțelepților orgolioși,  
răul în care picura răul.  
Fără picioare se vor târî către țârm,  
colții rechinilor le vor rețea  
de la genunchi în jos. Umiliții se pregătesc  
de Zilele lui Marte, de curățarea pomilor uscați,  
sângele va curge în sus și poate atunci  
când se va revărsa pe sub ușa cerului  
cineva va recita Cartea Facerii Lumilor  
și va afla unde sunt sufletele noastre închise.  
Umiliții știu asta și rugul lor  
e de mult pregătit.

## Așa va fi

Singur trece peste câmp Adevărul,  
ca un moșneag uriaș, peste pustiuri și jungle,  
peste stâncăriile care se țin mari,  
peste mările care se țin adânci,  
peste tundre și stepe, peste straturi  
de lăcrămioare și de bumbășori,  
peste cimitirii și palate, chiar peste  
trena lungă a Aurorii...  
Singur și uriaș!  
În urma lui, de o parte și de alta,  
din față și de deasupra,  
pigmei cu arcuți și săgeți, cu cuțite și coase,  
cu sfredele și nicovale, luptători flocoși  
cu sulite și lănci, luptători sclipitori  
cu armuri și cu săbii drepte și încovoiate,  
cu aruncători de bolovani și cu vase  
pline cu smoala încinsă, cavalerie, care de luptă,  
tunuri și turnuri, catiușe, avioane, rachete,  
șoimi, bacterii, drone, submarine,  
vivandiere, teleportieri, omorători cu lațul,  
jurnaliști pe trotinete de fosfor,  
bombe atomice, astrologi, doctrine!  
Și iată-i și pe veteranii de mai an,  
în cărucioarele lor blindate,  
fluturând stegulețe și fredonând  
un marș nupțial!  
Singur trece printre toate Adevărul,  
ca un nor bătrân și pribeag,  
neatinș de muștele gloanțelor!  
El se îndreaptă mândru și falnic  
către locurile ascunse de oțeluri  
și de betoane cicatrizate de unde se aud  
glasurile stăpânilor.  
Acolo va turna printr-o urechiușă,  
numai de dânsul știută, puțină apă,  
până se vor umple catacombele!  
Apoi, pe drumul lung pe care-l mai are de mers  
el stoarce țâțele cerului  
peste creștetele celor necăjiți și betegi.





**Theodor  
George  
CALCAN**

**Ascult cum cresc  
și se lărgesc în aer  
cuvintele**

Uneori realitatea imită pornografia  
Dar nu e pornografie –  
Mă mișc cu nonșalanță între pânzele negre  
Și se pare că  
Atât am voie să fac  
Undeva e o gură  
Cu stele de os subțiri ascuțite  
Iar cineva țipă la mine  
Să nu mă mișc  
Prisma prin care privesc îndârjit  
Se sprijină parcă pe ochii mei  
Altfel terorizați  
Între două vârste, ascultând  
Legile Celui ce strigă  
Dar și pe cele ale celui ce face  
Prăbușit fiind cu fața  
În argintul unei fotografii  
Văd uimit punctul foarte îndepărtat  
Aflat cu siguranță în destinul altuia!  
Presimt spaima celui fotografiat  
Ce cap disperat  
Ce cap tăinic și tragic  
Zâmbind languros, languros  
Iar eu  
Cu trupul lui alături  
Abia sunt în stare  
Să-l pot susține cât de umil  
Să-și poarte capul nepotrivit  
Și să și-l ducă departe în zare  
Purtându-l ca pe un cal care aleargă  
Aleargă, aleargă cu nădușeală  
Și frăiele rupte  
Cu picioarele de două-trei ori mai lungi  
Cu ochii duși într-un punct oarecare  
Ca o iluzie fixă și destul de rece  
A unui destin altfel superior  
Propria-mi pleoapă îndepărtată  
Și ochiul meu care seamănă  
Cu cel al lui Don Quijote  
Calul se lovește violent cu copitele  
De cerul de cositor și de cercul  
Propriului nostru destin  
Și ca un tărân destul de bătrân  
Călare pe nor  
Pe zăpadă  
Pe smocul de iarbă uscată  
Și smulșă târziu  
Zburând în întâmpinarea câtorva umbre  
Cu umbra casei cu cea a copilului  
Sau cu fantoma lui Hamlet  
Apărută destul de târziu  
În brazda fantastică a câmpului rece  
Iluzorie-n praf ca o sanie  
Sanie iute pe pământul  
Căzut secetos  
Ca și-n aerul plin de chiciură și negură  
O sanie cu șinele lungi  
Ca o lăncie lucie și de fier frântă  
Târziu de dorința unui bărbat obosit  
Și prin lacrima ca un scut  
Trece o rază destul de vie –  
Posomorâtă pare să fie  
Starea de spirit  
A presupusei femei  
Și-n trupul acestei Doamne  
Cu pielea brună și genunchi ascuți  
Se scutură foarte blestemul  
Cresc oasele și se lungesc  
Sfășietor se rup norii  
Nori de zi și de naștere  
A unei nopți  
Deasupra paturilor joase

Și mediocre  
Cu șipci subțiri crescute și ele  
Ca niște șolduri înalte  
Mărginind un scriu diafan  
De argint –  
La urma urmei e incredibil  
Să poți fi creativ  
Sărutul negru și halucinația unei femei  
Speriate și înspăimântate  
Acest trup rezemat pe cuțite de os  
Și numai ochii ei mari și largi  
Deschizându-se  
Modelele și obiectele anilor nouăzeci  
Pun alături balanța  
Și pe Oscar Wilde  
Cel din zodia balanței  
De asemeni –  
La Mancha poate trăi liniștit  
Flăcăul spătos și practic  
Și n-am decât să privesc în oglindă  
Trupul domnului nimeni  
Sporturile mă plictisesc  
N-am vanice  
Iubesc o fată plină de spirit  
Și melodios vă pot spune  
Că dacă ești scriitor  
Îndoita feminitate  
Îți recomandă fără vinovăție singurătatea  
Îmi mușc buzele  
Și bat sec în retragere  
Știu că va veni copilăria într-o zi  
Și dubla tentație  
A cetățeanului versatil  
Îmi duce palma la gură

**Drumul spre alb  
e poate fumul  
unor năluci**

Uneori trecerea pare ușoară  
Iar petele de culoare par străvezii  
Vă văd cum plutiți  
Pe apa unor idei  
Stau ca o cloșcă cu puii de rață  
Și vă contempți  
De după cei care nasc  
Spații și stele  
Întrebări ucigașe  
Care își cântă încă răspunsul  
Văd muntii de carne  
Culpabilă carne  
Perdele de lacrimi  
Și de rădăcini  
Iar după junglă ascunse  
Pulsăția ritmică  
Spaima, disprețul și stresul  
Cu un zâmbet de evlavioasă uimire  
Un altul de neîncredere  
Dar și unul de-ngăduință  
Luptător în arena gladiatorilor  
Cu mușchii strălucind semnificativ  
Și unși cu ulei –  
Toate acestea vorbesc despre Terra  
Tocmai când oratorul ajunge la perorație  
Când bratul se-naltă  
Cu cele cinci degete-n aer  
Când pe cele cinci coloane de boare  
Se ridică-n orații  
Templul cetos –  
Actorul tușește prelung  
Și la fel de semnificativ  
Pe ușa cea mică din lateral  
Intră tiptil o garderobieră  
Se-apropie nevăzută  
Cu pași de motan  
De estradă  
Și fără grabă cu gesturi atente  
Îmbracă mănuașă  
Pe toate cele cinci degete  
Iar brațul pe care-l ridică  
Nu e de ghips  
Și pare încordat  
Ziua sfârșește destul de lent  
Iar trecerea pare să se producă  
Ușor subversiv  
Lacom sug țâța leoaicei  
Închipuindu-mi ireversibilă  
Puterea artei  
Deși pata de sânge  
Există aievea

**lumi anglo-saxone**

**Elena CIOBANU**

**În Southwark,  
la un teatru**



În 1973, criticul american Harold Bloom publica unul dintre cele mai influente volume ale sale, *Anxietatea influenței*, în care dezvoltă, pornind de la câteva principii din psihanaliza lui Freud, ideea că originalitatea unui scriitor vine din lectura distorsionată și din devierea discursului unui tată spiritual care îi provoacă urmașului său o puternică anxietate. Un singur scriitor a reușit să fie original fără să fie afectat de angoasa influenței: Shakespeare. Despre el, Harold Bloom spune că „și-a înghițit precursorii”.

Cred că putem spune că și-a înghițit, în aceeași măsură, o bună parte din urmași, dacă e să judecăm după anumite fenomene culturale ale prezentului. Cu trei ani înainte de publicarea volumului amintit mai sus, un actor și regizor american, Sam Wanamaker (nume semnificativ: în traducere, „Cel care vrea să facă”) a fondat un trust prin care își propunea să reconstruiască *The Globe*, teatrul de referință pentru cea mai importantă perioadă a vieții lui Shakespeare. Vorbim despre o clădire cu o viață surprinzător de scurtă la scara istoriei: construit în 1599, a fost distrus de un incendiu în 1613, reconstruit în 1614 și demolat în 1644. În total, existența sa a numărat 44 de ani. Cu toate acestea, la o distanță de câteva secole, un admirator venit dintr-o altă țară (e drept, tot vorbitoare de engleză) a simțit nevoia irepresibilă de a-l restitui peisajului londonez într-o formă cât mai fidelă celei originale. Procesul de reconstrucție a fost anevoios, iar inițiatorul proiectului nu a mai apucat ziua inaugurării sale, întrucât a murit în 1993, cu patru ani înainte ca regina Elisabeta a II-a să patroneze ceremonia în cauză.

În anul de grație 2018, la vremea când, vorba lui Chaucer, „Prier cu dulci șuroaie/Până-n rărunchi pământul îl înmoaie”, mă aflam și eu pe malul Tamisei, în multimea care, în ciuda unei zile întunecate, umede și friguroase, se încăpățâna să descopere farmecul „mahalalei” Southwark, în partea de oraș sinonimă odinioară cu neorânduiala și promiscuitatea. Ca să ajung la locul teatrului, am traversat fluviul pe Millenium Bridge, pornind de la catedrala St. Paul's, cu formele ei orondate, trainice, grandioase, împreună cu o sud-coreeană reticentă la subiecte politice legate de țara ei, interesată să facă poze multe, dar în care Globul nu a trezit niciun nerv. Ne-am despărțit în fața clădirii albe, poligonale, cu grinzii negre, cu acoperișul de stuf, pe care am recunoscut-o imediat.

Teatrul nu se află astăzi la locația lui originală, pentru că acolo este o altă clădire de importanță istorică, imposibil de mutat, dar nu e departe de hanul Tabard, unde poposeau veselii pelerini ai lui Chaucer în drumul lor spre Canterbury. Efortul de reconstrucție a fost considerabil, întrucât, ne spune ghidul care ne-a adunat pe toți cu o talangă ce se auzea până în ultimul colțisor (forma aproape circulară creează o acustică excelentă, microfoanele nefiind necesare), nimeni nu știe exact cum arăta clădirea la vremea când juca pe scena ei vestitul Will. Totuși, anumite măturii scrise și fragmente arheologice descoperite au făcut posibilă reproducerea întocmai a caracteristicilor teatrului din trecut (cu mici excepții, precum sistemul de prevenire a incendiilor sau iluminatul unor porțiuni mai întunecate).

Ideea a fost de a oferi spectatorilor o experiență identică a ceea ce au văzut și au auzit spectatorii elisabetani. O parte din reprezentații au loc, la fel ca atunci, la lumina zilei, sub cerul liber (doar galeriile și balcoanele sunt acoperite), iar biletele cele mai ieftine se vând pentru locurile în picioare de la primul nivel. Ghidul ni le recomandă cu căldură pe acestea, deși anterior ne descriesese amănunțit de ce privitorilor de pe vremuri care stăteau în picioare lângă scenă (așa-zii „groundlings”) li se mai spunea „stinkards” (împuțiiți) și de ce era aproape imposibil, dacă erai mai scund, să vezi ceva (lucru de care Shakespeare era conștient, după cum o dovedesc tehnicile sale de transmitere verbală explicită, azi percepută ca fiind un pic redundantă, a mesajelor către publicul chinuit).

Câteva minute, ni s-a permis să asistăm la repetițiile pentru *Hamlet*-ul care deschidea sezonul. Distribuția actorilor l-ar fi oripilat de-a dreptul pe Tilney, maestrul de ceremonii al Elisabetei I. Horațiu este jucat de o negresă planturoasă, iar Hamlet, de o actriță blondă cu părul ondulat care nu se străduiește să-și ascundă deloc feminitatea. Mi-ar fi plăcut să-i văd și în costumele de scenă, dar, de data asta, „șuroaiele” nu prea dulci ale lui Prier m-au intimidat. Sper însă că îi voi vedea într-un miez de vară (!), într-o bună zi...

Limba română nu poate fi deprinsă în afara unui sistem instituționalizat, care cuprinde înainte de toate învățământul preprimar (sau, până de curând, prescolar). Ca atare, încă din grădiniță un copil este îndrumat, cu instrumente specifice vârstei, spre o bună utilizare a limbii materne. Cum la bază se află sistemul fonetic, interesul educatoarelor este să supravegheze, să îmbunătățească ori să corecteze rostirea sunetelor acelei limbi. În documentele școlare clasice, aceste obiective se regăsesc în sintagma „auz fonematic”, definit drept „capacitatea de discriminare auditivă și de identificare a fonemelor” (Mircea Ștefan, *Lexicon pedagogic*, Buc., Ed. „Aramis”, 2006, s.v.). Dacă un prescolar nu poate diferenția sunetele-tip și nu le poate numi, este amenințat de „tulburări ale limbajului vorbit și scris” (*ibidem*).

La Grădinița de Aplicație a Liceului Pedagogic „Ștefan cel Mare” din Bacău a existat dintotdeauna un climat propice punerii în practică a cunoștințelor de fonetică în primul rând, însușite de viitorii educatori. Într-o vreme când drepturile limbii române erau

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

## Bacăul (pre)primar\* (III)



respectate, aceștia asistau (și apoi țineau ei înșiși) la lecții/activități demonstrative de acest tip, propuse de cadre didactice riguros selectate. În

anul 2006, a apărut și o lucrare de profil, considerată „una dintre cele mai izbutite dintre cele apărute la noi în ultimele decenii” (I. Dănilă, în prefață). Intitulată „Magicienii mesajelor orale”, cu subtitlul „Învățarea comunicării, prin strategii ludice”, cartea „este un veritabil manual de limba română, util educatoarei și prescolarului” (*idem*). Autoarea, Stela Ilie, pune în pagină experiența de peste două decenii, validată de obținerea gradului didactic I (în 1991), cu o lucrare a cărei addenda este chiar cartea discutată. Fiică a altui reputat dascăl, învățătorul Ioan Ilie (1924-2016), cursantă a lui Mihail Andrei (cel care se plângea, în Amfiteatrul „Spiru Haret” al Liceului Pedagogic,

că dacă ar fi avut o educatoare exigentă el nu ar fi fost „cepeleag”), Stela Ilie dedică lucrarea pedagogului Tiberiu Căliman (1940-1995), președinte al comisiei de acordare a gradului didactic. Fusese felicitată atunci și pentru efortul de a consulta, la Biblioteca Pedagogică Națională „I. C. Petrescu” din București, aproape tot ce s-a scris de-a lungul timpului în legătură cu jocul didactic. De fapt, acesta este conținutul cărții: o suită de activități ludice pentru aria curriculară „Limbă și comunicare”. Grupate pe niveluri ale limbii (pentru diferențierea perceptiv-fonetică și pronunțarea sunetelor, pentru analiza și sinteza fonetică, pentru descrierea lexico-

semantică și pentru utilizarea corectă a unităților morfosinfactice) și pe categorii de vârstă (3-5 ani, 4-5 ani, 5-7 ani), cartea ar trebui căutată și de învățătorii care predau la clasa pregătitoare. Cele câteva sute de jocuri descrise în peste 400 de pagini, acceptate de prescolari (Stela Ilie este din 1982 cadru didactic al Grădiniței de Aplicație Bacău), îmbie în primul rând prin titluri: „Șoricei și pisicute”, „1001 dalmațieni” sau direct – „Mecanicii cuvintelor”, „Labirintul silabelor” etc. Un exemplu: jocul „La pădure” cere „pronunțarea corectă a consoanei constrictive lichide vibrante [r]”, ceea ce presupune ca educatoarea să aibă pregătirea lingvistică adecvată. În condițiile în care în liceele pedagogice din România nu se mai predă limba română, cartea descrisă până aici este inaccessibilă unei tinere educatoare. E drept?

\*Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Ozana KALMUSKI-ZAREA

## Relief armoni

• Volumul *Relief armoni - sub semnul lui Jora* marchează 62 de ani de la înființarea Filarmonicii „Mihail Jora” •

Filarmonica, manageriată de Pavel Ionescu, cu dirijorii săi Ovidiu Bălan și Valentin Doni, are săptămânal concerte și recitaluri. Desigur, în afara activităților curente de la sediu există și turneele, în țară sau în străinătate. Sunt ani mulți de când fie orchestra, fie formații ale Filarmonicii, fie soliștii ei sunt invitați să susțină spectacole în țară sau peste hotare. Atunci când orchestra e invitată să cânte undeva în lume, cei de acasă, melomanii fideli, nu sunt frustrați de absența concertului. Chiar dacă o parte a colectivului e în China sau în Italia, se fac toate eforturile ca acasă stagiunea să continue.

Formațiile Filarmonicii au luat naștere odată cu maturizarea artistică, afirmarea acelei ambiții bune care face să miște lucrurile și să stimuleze interesul artistic: Duo „Capriccio”, Trio „Ateneu”, Cvartetul „Fagottissimo” și Cvartetul „Consonanțe”. Acestea s-au adăugat celei mai vechi și mai titrate, *Trio Syrinx*, afiliată, iată, la 35 de ani de activitate.

Anual, au loc două manifestări muzicale, care au devenit de mult tradiție. Am numit festivalul „Zilele muzicii contemporane”, primul festival de acest fel din România, și „Enescu – Orfel moldav”, dedicat memoriei lui George Enescu, desfășurat, de obicei, la Tescani și Bacău pe parcursul a trei sau patru zile. Tescaniul e sanctuarul celui care a conceput opera *Oedip*, dar și locul de creație și tihnă al prietenului său apropiat, compozitorul și pedagogul Mihail Jora, acela care avea să devină patronul spiritual al filarmonicii bacăuane. Am mai amintit și în alte ocazii despre momentul fast din anul 1991, când un grup de muzicieni, animați de entuziasm și bună inspirație, au ales să atribuie numele ilustrului intelectual și artist pentru filarmonica noastră. Poate că în puține alte asemenea situații noțiunea de „patron spiritual” e la fel de potrivită. Fiindcă puține sunt personalitățile epocii antebelice și de după instalarea „puterii populare” care să simbolizeze mai concret și mai ilustrativ aristocrația spirituală și demnitatea lui, în contrast cu primitivismul epocii de inspirație bolșevică. Însă, în mod de nețagăduit, Mihail Jora e una dintre aceste personalități, iar faptul că filarmonica îi poartă numele nu e doar un blazon, ci și o obligație.

Desigur, uitând mereu că suntem trecători, trăim într-o vreme a grabei, a fragmentării, a vitezei pe toate componentele vieții, a asaltului constant al lucrurilor și preocupărilor nesemnificative, pentru propriile interese, pentru propria imagine și de aceea avem prea puțină disponibilitate pentru a ne întoarce privirea către modele care sunt uitate, din ce în ce mai uitate. Jora a fost un astfel de model pe care retorsiunile dramatice ale istoriei nu l-au supus și nu i-au știrbit nici distincția, nici încrederea, nu i-au alterat caracterul. L-au însuflețit neconținut credința nestrămutată în Dumnezeu, în adevăr, în convingerile sale și nu în ultimă instanță, tăria și noblețea sufletească, haruri pe care le-aș asemăna doar celor care i-au aparținut ultimului monarh al României, Regele Mihai.

Dacă deviza regilor a fost „*Nihil sine Deo*”, a noastră ar trebui să fie „*Nimic fără modelul înaintașilor*”.

Singurul lucru pe care așa avea să mi-l reproșez este faptul că încă nu avem un bust al său la sediu sau în fața acestuia, o placă comemorativă drept semn distinctiv menit să mărturisescă despre acest ilustru apropiat al lui Enescu ce a purtat, cu aceeași eleganță modestă, crucea însușirilor destinate doar celor aleși. Există totuși o moștenire de la acești aleși, fie că se numesc Enescu, Jora, Lipatti sau Porumbescu. Ea este muzica pe care au scris-o, înnoțită și însuflețită de sentimente sincere față de neam și destinul său, față de vocea inconfundabilă a unei culturi și credințe care a înfruntat vitregiile istoriei fără a se stinge sau a pieri. De aceea, fiecare an, fiecare stagiune care trece, fiecare concert sunt un prilej de a reînnoași firul tradiției, al reafirmării valorilor din care ne tragem seva și al convingerii că avem privilegiul cu totul deosebit de a servi muzica, cea mai profundă și plină de mister dintre arte.

Ziua de naștere a Maestrului este 2 august, adică în perioada de vacanță, nu doar a instrumentiștilor, ci și a publicului. Datorită acestui fapt, m-am gândit adeseori că nu poate fi pus în pagină un concert comemorativ sau o zi a Filarmonicii care să-i omagieze onomastic. S-ar putea însă ca acest eveniment, de grațitudine, obligație morală și nominalivă, să fie realizat cu ocazia deschiderii unei noi stagiuni. Atunci să se cânte Jora și, eventual, să aibă loc câteva comunicări științifice dedicate evenimentului și muzicii contemporane. E un proiect care sper să se bucure de înțelegere și succes.



• Ilie Boca, Ovidiu Ungureanu

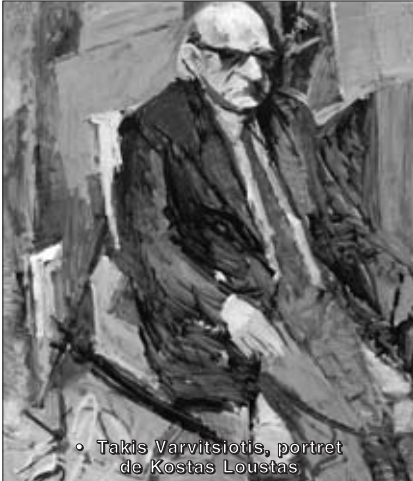
## Agendă culturală

**17-18 mai.** Asociația Națională a Bibliotecilor Publice din România, în parteneriat cu Biblioteca Județeană „C. Sturdza”, Societatea Bibliotecarilor Bucovineni din Cernăuți și Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova, a organizat în municipiul Bacău Conferința Națională a Bibliotecilor Publice, eveniment pus sub semnul Centenarului Marii Uniri. Sprijinită de Consiliul Județean, manifestarea a fost una complexă: conferințe, comunicări științifice, lansări de carte („Oarecum anacronic”, de Dan Petrușcă; prezentare de Nora Iuga și Constantin Dram) și album, recitaluri (Eliza-Noemi Judeu, Denise Ababei, Cvartetul „Consonanțe” și, a doua zi, Sofia Vicoveanca și Florin Piersic).

**23-26 mai.** Consiliul Județean Bacău girează a doua ediție a Reuniunilor Culturale „Alecsandriada”, cu conferința „Geografie spirituală: A-ul și B-ul literaturii române, invite în Bacău”, panoramic editorial și publicistic, recital la statuia poetului, colocvii, spectacole, ceremonii de acordare a premiilor speciale. Dacă prima ediție a avut genericul „Vasile Alecsandri – 199”, cea din 2018 este ocazională de împlinirea a două sute de ani de la nașterea scriitorului.

**14 iunie.** Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri”, filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România și autoritățile locale propun manifestarea „Bicentener Vasile Alecsandri” (14 iun. 1818, Bacău-22 aug. 1890, Mircești). Vom reveni cu cronici la aceste evenimente. (I. D.)





• Takis Varvitsiotis, portret de Kostas Loustas

# Takis Varvitsiotis

(1916 – 2011)

Takis Varvitsiotis, care este, fără îndoială, cel mai important reprezentant al generației de poeți de după război, s-a născut în anul 1916, la Tesalonica. Deși a făcut studii de drept la Universitatea „Aristotel” din Tesalonica și a devenit avocat în mod oficial în anul 1940, Varvitsiotis a abandonat orice preocupare față de acest domeniu, pentru a se consacra exclusiv poeziei.

Debutul său în lumea literelor a avut loc în anul 1936, în paginile revistei „Makedonikes imeres”. 13 ani mai târziu, anume în 1949, Varvitsiotis publică cea dintâi culegere de poeme, sub titlul „File de somn”. I-au urmat, de-a lungul anilor, opere de mare însemnătate, între care amintim numai câteva: poemul „Epitaf” (1951), pus pe muzică de compozitorul Manos

Hatzidakis, „Nașterea izvoarelor” (1959), „Laudă smerită către Fecioara Maria” (1977), „Încă o vară” (1987).

A fost membru corespondent al Academiei Ateniene. Valoarea creației sale poetice (și nu numai) este evidențiată cu entuziasm și luciditate de însuși marele Elitis: „Varvitsiotis se dovedește un desăvârșit cunoscător al artei poetice. De altfel, el este un poet european, în sensul cel mai autentic al cuvântului. De aceea, opera îi este, pe bună dreptate, elogiată nu numai de confracții din propria sa patrie, ci și de oamenii cultivați de pretutindeni”.

Prezentare și traducere:  
Sorina MUNTEANU

## Mantaua poetului

lui Manos Hatzidakis  
(n. trad.: compozitor grec,  
1925-1994)

Mantaua poetului stropită de sângele lui albastru se întoarce mereu pe pământ, în vreme ce mâinile îi tot cresc în cer. El însuși rămâne în înălțimi, purtător de lumină, iar din ochi îi țâșnesc notele funebre ale unei muzici ce nu-i decât hohotul de plâns al tăcerii.

## Hristoase al meu...

Hristoase ale meu,  
Ajută-mă să învăț  
Ortografia cuvântului „iubire”,  
Ortografia cuvintelor  
Smerenie  
Curăție  
Răbdare,  
ca să îndur durerile vieții  
cum ai îndurat Tu martiriul Crucii,  
ca să pot să spulber  
mormanul de întuneric  
și strălucirea falsă a oglinzilor,  
ca să pot să nădăjduiesc  
în Lumina care învie.

## Aceeași tu

Aceeași tu,  
identică cu tine,  
mai lividă decât luna,  
logodită pe veci cu cerul,  
în timp ce noi, la picioarele tale,  
ne-am prefăcut în pietre  
sau în scrum  
împrăștiat pe-un drum  
potopit de beznă.

## În curtea minunilor

În curtea minunilor  
febra nopții aduce la viață  
ochii fără număr ai florilor  
și trezește, pe neașteptate,  
grandoarea unei grădini  
care n-a existat niciodată –

boboci de argint  
înveliți cu voal de doliu,  
opațuri care picură din suflarea lor  
stropi de sânge,  
mâini cu mânuși trandafirii  
care-și târâsc pe sub pietre  
zâmbetul abominabil.

\* \* \*

Ca să fii mereu pură și nevinovată,  
ca să uiți că te trași  
din întuneric și lacrimi,  
ca să oferi adăpost primăverii  
pe care-o sărbătorești buzele tale,  
vino să vezi cum își lustruiește cerul  
obiectele de mobilier!

Vino să înveți  
bunătatea izvorului,  
lumina diafană ce împrăștie, în joacă,  
mici oglinzi în părul tău,  
când homurile își mărturisesc

secretele,  
iar ceasurile tencuiesc cu nostalgice  
vestibulele...

Vino să furăm, pe ascuns,  
răsuflarea trandafirilor,  
înainte să-și aprindă felinarele,  
în curți reci, glasurile de copii...

## Coruptă scriere ermetică

Nimic nu mai poate, vai,  
să aprindă aceste glasuri îngropate  
în cenușă...  
Nimic nu poate mișca



• Ilie Boca. Ovidiu Ungureanu

această piatră țepăună  
cu străluciri negre  
sau această coruptă scriere ermetică  
ce nu mai vorbește acum  
decât prin fulgere...

## Când se opresc acele ceasornicului

Când se opresc acele ceasornicului,  
se cutremură sirenele  
ce stau ascunse în oglinzi

se joacă din nou  
drama apusului de soare,

iar măștiile moarte  
își lasă pleoapele să le cadă...

## Unde mi-au curs cuvintele?

Unde mi-au curs cuvintele?  
În întinderile cerului?  
În scorbura nopții?  
Sau în petalele negre  
ale trandafirului veșnic?

## Înmormântarea visului meu

Mi-am petrecut viața  
semănând foc  
deasupra întinderilor feciorelnice  
ale zăpezii,

țesând manta  
din note muzicale,  
scrijelind cuvinte pe ziduri

de catacombe sufocante...  
Iar lucrurile moarte  
se adună în uliilor alai  
și-mi însoțesc, în unanimitate,  
visul, pe ultimul lui drum...

## Postum

Când va veni clipa despărțirii,  
să nu vă întristați, prieteni ai mei.

O să sufle un vânt  
împovărat de frunze moarte  
și glasuri uitate.

Veți trece în tăcere  
pe lângă fereastra înghețată  
care se deschide, fără milă,  
câte o noapte mai înfricoșătoare  
decât toate vânturile  
și mai pustie, în absența ei.

Duioșia voastră  
și sărutul plin de iubire  
vă vor fi singurii stropi de lumină.

Când va veni clipa despărțirii,  
Nu vă întristați,  
Prieteni ai mei.

Fie ca surăsul vostru  
să călătorească din gură în gură.

## Spovedania cea de pe urmă

Și totuși n-am negat poezia –  
o știu bine oglinzile din casă  
care mă urmăresc;  
o știu și părinții mei morți  
care mă privesc din spatele geamului,  
cărțile ce-mi primesc necontenit  
mângâierile,

o știu și miresmele iacintului  
și albeața unei zăpezi  
pe care n-am pășit niciodată  
fără să cer iertare;  
o știu și ceasurile care-mi măsoară,  
mecanic,

zi de zi,  
condamnarea la moarte;  
o știu și trandafirul neofilit  
de lângă icoane...

Pot de-acum, așadar,  
să mă pregătesc  
pentru marea călătorie  
pe care-o aștept într-un port plutitor,  
sub masca deja descompusă,  
fără spaimă și fără remușcări...

În prima seară a Festivalului, teatrul băcăuan a prezentat o premieră, „Dragă Elena Sergeevna”, după Ludmila Razumovskaia, despre care am scris în numărul anterior al revistei. Iar secțiunea de recitaluri a fost deschisă de actorul Valentin Braniste, alias Vali Bolat, așa cum semnează ca autor de texte dramatice sau când face regie de spectacol. „Maidanez” (Teatrul de Kartier, Bacău) se numește monodrama propusă, o istorioară cu acide observații de natură caracterologică și socială la adresa rasei umane, făcute de un câine maidanez. Textul nu e rău, autorul având idei, replică, și, mai ales, o privire extrem de critică asupra realității. Are un acut spirit de observație și mult sarcasm, și a strâns multă revoltă. E chiar vehement uneori, un tip de nou furios al zilelor noastre. Unul fără niciun fel de iluzii. Din păcate, interpretarea propriului text nu a fost prea fericită, Valentin Braniste, transpus în pielea personajului său, având o „după-amiază de câine”. A urmat o altă „viziune” întunecată asupra existenței, a grotescului și a sordidului acesteia, și anume monologul „City Break” (o adaptare liberă după P. M. Arsch), susținut de actrița Luminița Bortă. Un proiect independent din Pitești, în regia Aniei Cazan. Care a mizat pe o interactivitate cam forțată, și a cam lungit aceleași efecte. Textul e despre frică, abandon, dispare, deși tonul e unul glumeț, de entertainment, fiind vorba despre o „excursie la ghenă”. E de-a răsu-plânsu, îl știm, suntem atât de obișnuiți cu el, nu scăpăm de el. Luminița Bortă este o actriță talentată, cu experiență, care s-a străduit mult să fie convingătoare, empatică, și să lanseze, în fond, un mesaj luminos. Că viața e frumoasă și e cum ne-o facem noi, de noi depinde dacă o trăim firesc, adevărat. Totul e să avem acest curaj; să fim autentici. O credem pe cuvânt.

A doua zi am urmărit alte două recitaluri „autohtone”, din Bacău, adică. Tiberiu Gabor-Bitere, de la Secția de Animație a Teatrului Bacovia, a prezentat „Eu i-am îngropat pe Hamneți, eu i-am îngropat pe Gahudius”, textul și regia aparținându-i lui Laurențiu Budău. Mărturisesc că nu am înțeles nimic, câteva lungi momente, din ce se spunea pe scenă, totul îmi părea încălcut, abscons. Așa, după o introducere a spectacolului în limba engleză, în fine, apoi mi-am dat seama că e ceva care se voia intertextualist (presupunând buna cunoaștere a tragediei „Hamlet”), parodic, foarte ludic, o jucărea de vorbe cu pretenții. Dezlănat, discursiv, care nu se lega.

N-am găsit noima și totul mi s-a părut, parafrazând spusa lui Shakespeare, mult zgornot pentru... prea puțin. Interpretarea tânărului actor, ambițios, entuziasmat, robace (dar cu foarte modeste disponibilități pentru un recital dramatic) fiind greoaie, redundantă, plată. Excesivă, lipsită de măsură artistică. Păcat de bunele intenții. Altminteri, Tiberiu Gabor-Bitere este un talentat și pasionat actor de teatru de animație.

Doar o impresie de corectitudine și onestitate în abordarea unei partituri a lăsat Alina Neagu

în „Spovedania unei video-chaitiste”, text & regie Vali Bolat (Teatrul de Kartier), o piesă jucată destul de des în spațiile neconvenționale din urbea noastră. În care se amestecă mai multe teme, toate de acută și dureroasă actualitate, privind sărăcia care împinge la disperare, dezumanizare, pierderea demnității, la exploatarea sexuală a femeii, la prostituție. Scenic, toate astea sunt rezolvate cam simplist, cu minimum de efort de imaginație, fără nuanțe, supralicitând doar elementele „hard”.

A patra zi a festivalului a început cu o... psihoză, cu textul lui Sarah Kane, mai precis, „Psihoză 4.48” (Proiect independent, Cluj). Protagonista, Alexandra Cheroiu, este o absolventă de anul trecut a facultății din Cluj, regizorul montării fiind Cristian Grosu (actor la bază, și profesor de actorie, la ora actuală). Un text dificil, greu de suportat, de digerat, fiind din zona patologicului (pe care mie nu-mi place s-o văd în teatru). Autoarea, o britanică suferind de o profundă depresie, și care, într-un final, s-a sinucis, reprezintă așa-numitul „teatru al extremelor”, unul al adevărilor brutale, crude, care te lovesc direct în față. Spectacolul nu putea să fie altfel decât șocant, violent expresionist, acriță, lipsită total de inhibiții, expunându-și nuditatea și contorsionându-se în fel și chip. Alexandra Cheroiu are talent, potențial, e maleabilă, cu o plasticitate deosebită, are deplină naturalitate, curaj și un strop de nebulie. Din spectacol, puteau să lipsească însă multe elemente ținând de naturalism și exhibiționism. În artă, și mai ales pe scenă, prefer se gustia.

De la Oradea (Teatrul Art Emoticon) a venit Sebastian Lupu, ca să ne strige „Hai la marea împăcaciune!”, interpretând rolul unui gropar hătru, care „socializează cu dușii”, în cimitir. Textul se intitulează „Groparul”, și e cam amestecat, tras de păr, cu multe locuri comune, autoare fiind Mihaela Mihai. Așa că Sebastian Lupu, un actor bun, de altfel, simpatic, face el ce face, se căznește să aibă haz, dar, de la un moment dat, totul merge în gol, nu mai are niciun fel de priză la public.

Așa cum s-a petrecut și cu recitalul lui Andrei Merchea Zapototki (Teatrul Tineretului din Piatra Neamț), intitulat „Despre femei”, după Nicolae Esinencu. Actorul se amuza de unul singur, făcând eforturi vizibile și penibile ca să debiteze niște însăilări fără noimă, elucubrații și platitudini liricoide, cu un final de o dulcegărie pe care, dacă-o înghiteai, dădeai urgent în diabet. Păcat, pentru că e vorba despre un actor talentat, dar greșit îndrumat!

## Clipe de încântare

Așa au fost cele trei trăite la spectacolul (în afara concursului) „Bastien & Bastienne”, după W. A. Mozart (Opera Comică pentru Copii, București), în inspirata regie a băcăuancei Irina Crăiță-Mândră. Care lucrează mult și face spectacole de factură diferite, fiind serioasă, temeinică, exigență cu sine, profesionistă în ade-

## Bacău Fest Monodrame 15-22 aprilie 2018

# O ediție bogată, diversă, pentru toate gusturile



văratul sens al cuvântului. Acum a construit, cu multă grație, o montare luminoasă, sprinteră, „glicosă”, că doar e vorba despre Mozart. Muzica e live, mica orchestră fiind dirijată de Răzvan Apetrei, alt băcăuan talentat, cu multe succese deja la activ, iar interpretii sunt fermecători. În frumoasa și sugestivă scenografie a Biancăi și Sabine Vesteman (o sală de lectură devenită un loc al magiei, un spațiu multiplicat printr-un ingenios joc de oglinzi), spectacolul îți fură privirea și-ți ține trează atenția. Ne-am delectat și noi, adulții, alături de micii spectatori prezenți în sală, cu povestea de iubire, plină de candoare și mici capricii (cu du-te-nocolo, vino-ncoace, lasă-mă și nu-mi da pace), a doi adolescenți, ne-am lăsat furati, cucerii de farmecul acestei senine, vesele reprezentări.

Am văzut, apoi, în concurs, un recital de excepție, despre care se poate scrie un mic eseu. „Trei”, după Marguerite Yourcenar, un text superb, respirând aerul marii literaturii, a avut o interpretare de zile mari, datorată acriței Andreea Darie. Un recital gândit ca un adevărat spectacol, ca un întreg, rotund, complex, profund, conceput armonios și construit cu rafinament de regizorul Octavian Jighirgiu, în cadrul unui proiect independent al Asociației Artes din Iași. Andreea Darie a avut o evoluție absolut spectaculoasă, conturând, cu cele mai expresive mijloace, trei tipologii diferite, având trăiri de un dramatism intens, de o ardentă senzualitate și puternic fior tragic. Impresionantă este transfigurarea acriței, trecerile nuanțate de la un personaj la altul, deosebita, expresiva plasticitate corporală. Acrița sugerează, construiește prin mișcare, printr-o coregrafie extrem de elaborată, inventivă (semnată de Ovidiu Ivan) o multime de stări, dăruindu-se total fiecărui moment din acest spectacol special, la care a lucrat o echipă entuziasmată și inspirată, pentru videodesign, grafică, ope-

rare video, costume, make-up. Totul pentru a edifica un poem scenic de o pregnantă vizualitate. Dar spectacolul este mult mai mult, vorbind despre condiția femeii, având accentele unei dezbateri filosofice, ale unui proces cu tulburătoare întrebări, toate aceste componente având în Andreea Darie o interpretă care merită aplauze din plin.

## Edith Alibec, o revelație

O adevărată revelație! Știam textul, i-am citit cărțile Aglaiei Veterany, și i-am regăsit sensibilitatea frisonantă, lirismul ulcerat, vulnerabilitatea ființei în recitalul de excepție „De ce fierbe copilul în mămăligă”, în care foarte tânăra acriță Edith Alibec a făcut o demonstrație de actorie care merită toate aplauzele. În regia inteligentă și foarte nuanțată a Danei Paraschiv, acrița a pus în valoare textul lui Veterany, o scriitoare cu un destin tragic, care s-a sinucis de tânără, explorându-i, într-un chip acut, foarte expresiv, sensurile profunde. Jocul ei este caracterizat printr-o naturalitate inundatoare, printr-un firesc artistic, atent filtrat, prin imaginație, inventivitate și multă căldură. O urmărești sedus de forța și grația prin care animă niște simple obiecte, o eșarfă, un frac, de exemplu, figurând personaje cu care intră în relație, sugerând o atmosferă, reinviind amintiri, etc. Edith Alibec este versatilă, sinceră, transpunându-se cu ușurință și foarte credibil în felita care, trăind departe de tara ei, în lumea circului, este încercată dureros de sentimentul dezrădăcinării și al unei incerte identități. În plus, o obsedează, o macină teribilă spaimă că mama ei, acrobată, ar putea să cadă, oricând, de la înălțime, și să moară. În acest personaj cuceritor prin candoare și o sensibilitate de „écorché vif”, acrița a strălucit, pur și simplu, convingându-ne că

deține un talent de o factură specială. Drept pentru care a și luat toate premiile „puse la bătaie” în Festival.

La ultimele recitaluri din concurs am văzut două acrițe foarte diferite. Prima, Alexandra Gitlan, s-a prezentat și în calitate de cântăreață și poetă, scenariul semnat de Lajos Notaros cuprinzând, pe lângă motive din poeziile lui Charles Bukovski, și „creațiile” ei personale. *Rhapsody in glue* (#bluebird) s-a numit producția respectivă, ea fiind girată de regizorul Tapasztó Ernő. Acrița e dezinvoltă, arătoasă, se mișcă mult, dar și fără rost, mai mult cântă decât joacă, într-un recital cu pretenții, cu un titlu căutat, prețios, cu oareșice trimiteri vagi spre suprarealism, în fine, totul era incoerent, nesudat artistic. Cu multe fumuri, mai precis, și la propriu, în scenă, supralicitându-se efectele de ceață. Drept urmare, și noi, spectatorii, am cam rămas în ceață.

Am fost norocoși însă și am revenit într-o zonă deloc obscură, dimpotrivă, clară și luminoasă, odată cu Denisa Nicolae, care ne aștepta în micuta și originala Sală Petru Valter, ca să ne amintească de lucrurile minunate din lumea aceasta, pentru care merită să trăiești. În intimitatea săliței, un spațiu foarte teatral, acrița ne-a luat părtași la povestea din textul lui Duncan Macmillan și Johnny Dahoe *Tot ce-i minunat în lume*, fiind încontinuu aproape de noi, prietenoasă, deschisă, comunicând direct, empatic cu spectatorii. Distanțate dintre public și acriță s-au șters complet, conceptul interactiv, unul plăcut de data asta, și încărcat de sens, funcționând fără reproș. Denisa Nicolae a colaborat în chip inteligent și eficient cu regizorul Nicolae Constantin Tănase, spre reușita unui spectacol la care am apreciat autenticitatea, calitatea viului, căldura umană.

## Alte însemnări din jurnalul unui critic

Ziua de joi a început cu un recital (o producție independentă, lasă) cu nume de arie de operă „Răzi, păiață!”, a cărui protagonistă este Ilinca Istrati. O fată frumoasă, cu o figură deschisă, care povestește ceva despre sine, despre căutarea drumului în viață și descoperirea unei pasiuni, cea pentru teatrul de păpuși. Are un „copil”, mai precis spus o păpușă cu fire, Pogany, prin intermediul căreia încearcă să ne spună o istorioară despre trecerea inevitabilă, implacabilă a timpului (într-un colț de scenă sunt multe ceasornice și, la un moment dat, apare și o clepsidră), dar totul





• Scenă din spectacolul „Demnitare”

este foarte subtil, improvizat. Și mânărea lasă de dorit, în fine, în ciuda lipsei de experiență și a stângăciilor, Ilinca Istrati, care mai are de învățat pentru a avea ce transmite cu adevărat într-un recital (care nu e ceva simplu deloc), e o promisiune. Deocamdată este la nivelul bunelor intenții doar.

Spectacolul de seară, „Dorian” (Asociația Culturală Control N, București), a fost unul de dans contemporan, conceput de Andreea Răsuceanu, coregrafa semnând și regia montării, în care George Albert Costea are o impecabilă evoluție. Dans cu proiecții multimedia, cu o viziune originală, care pleacă de la o premisă absurdă (iminentul sfârșit al lumii), cu multă poezie impregnată de spaimă, dar și cu pasaje ludice, luminoase, „Dorian” este recitalul unui actor-dansator cu un mare potențial expresiv. Care desenează prin mișcare, pauze și ritm, o multime de stări, gânduri, uimiri, neliniști, interogații, îndoială, bucurie, transmitând emoție.

Și am ajuns la ziua de vineri, în care actrița Isabela Neamtu ne-a invitat la „Grounded” de George Brant, un text bun, interesant și dramatic, despre sfâșierile sufletesti și crizele de conștiință ale unei femei pilot de bombardier. Spectacolul este produs de Asociația Culturală Doctor's Studio, București, regia aparținându-i Ligiei Ciornei. Care nu a pus-o deloc în valoare pe actriță, Isabela Neamtu, a cărei vervă comică și sex-appeal le-am apreciat în recitalul prezentat la Gala Star, într-o ediție din anii trecutii, apărându-mi acum aproape de nerecunoscut. Cu o interpretare ternă, prozaică, trenantă. Părea nesigură pe ea, rătăcită în hălul scenei mari. Chiar mi-a părut rău să o văd într-o postură care o dezavantajă.

## Recitaluri extraordinare

Primul recital prezentat în cadrul acestei secțiuni a fost „Gigel” de Alexandru Popa (un tânăr dramaturg interesant, de viitor) în care Gheorghe Ifrim, un actor îndrăgît de public, foarte cunoscut (din teatru, și din seriile de televiziune) ne-a încântat cu șarmul și dezinvolura lui. Dincolo de glume, de fragmente muzicale și amicale șarje, de câteva autoironice relatări ale unui parcurs autobiografic, el a

adus un tribut marilor actori ai teatrului românesc, a făcut o adâncă reverență în fata celor care „lasă urme”, devenind, în timp, adevărate legende. Admirabil!

A urmat „Dorian” (Asociația Culturală Control N, București), un spectacol de dans contemporan, conceput de Andreea Răsuceanu, coregrafa semnând și regia montării, în care George Albert Costea are o impecabilă evoluție. Dans cu proiecții multimedia, cu o viziune originală, care pleacă de la o premisă absurdă (iminentul sfârșit al lumii), cu multă poezie impregnată de spaimă, dar și cu pasaje ludice, luminoase, „Dorian” este recitalul unui actor-dansator cu un mare potențial expresiv. Care desenează prin mișcare, pauze și ritm, o multime de stări, gânduri, uimiri, neliniști, interogații, îndoială, bucurie, transmitând emoție.

Având deja o faimă care a venit ca buzduganul înaintea zmeului, „Demnitare” a umplut până la refuz sala Teatrului Bacovia. Piesa îi aparține unui autor spaniol, Ignasi Vidal, care este, totodată, și regizorul montării de la Teatrul Avangardia din București. Înainte de a ști ceva despre tema piesei, în care personajul principal este politica, numele celor doi protagoniști, Marius Manole și Șerban Pavlu, așușul cu ei, a atras ca un magnet. Ei sunt Marius Manole și Șerban Pavlu, doi actori de primă mărime, două vedete în sensul bun al cuvântului. „Demnitare” nu este un spectacol ușor, dimpotrivă, e unul problematic, dificil, care te obligă la reacție, la reflecție. Te zgândărește, mișcă în tine ceva, nu te lasă indiferent. Marius Manole, charismatic, așa cum îl știm, are puterea, știința de a transmite mult cu extremă economie de mijloace. Sub o înfățișare aparent fragilă, cu silueta lui subțirică, actorul, care se topește în personaje, pare a vorbi direct cu noi, cu simplitate, cu franchețe. Joacă, foarte persuasiv, un tip mai puțin comun de politician, unul cult, știe istorie antică și modernă, l-a citit pe Shakespeare, are principii, e interesat de moralitatea actului politic, de dreptate, cinste. De demnitate. Vorbește, cu mare sinceritate, de clipa în care a simțit „mirosul Puterii”. Care te ametește și te poate schimba definitiv. El a rezistat însă și a rămas un om cinslit, un idealist, de fapt, în timp ce prietenul său, Alex, pe care Șerban Pavlu îl conturează în linii sigure, construindu-

du-și minuțios personajul, bucată cu bucată, cu o intuiție perfectă, e un profitor fără scrupule, un ins corupt, un mare ticălos, așa cum se va vedea în finalul cu totul neașteptat, de thriller. Deși cuvântul *loialitate* s-a auzit des în discuția dintre cei doi, încheștarea finală va fi una pe viață și pe moarte. „Demnitare” e un tur de forță actoricesc, un adevărat regal, piesa, cu răsturnări năucitoare de situație, fiind de o actualitate care frige.

O actriță cu mari resurse, Andreea Bibiri, cu o tipologie specială, greu de prins în formule, având o inteligență tăioasă și un bogat arsenal de mijloace de expresie, a captat atenția publicului băcăuan cu recitalul ei (premiat la câteva festivaluri). „O femeie singură”, după Dario Fo și Franca Rame (produs de Teatrul de Artă București), în regia lui Daniel Grigore. De un bun nivel profesionist, cu momente de intens dramatism, a fost și recitalul lui Zlamberaj Mentor, „Actor in the box” (The House Movie Theater Akt, Kosovo), susținut în limba maternă, fără subtitrare, din păcate.

Toate recitalurile extraordinare invitate și-au meritat numele, ultimul dintre ele, din seara de închidere a Festivalului, având și el un caracter de exemplaritate. „Schneider și Schuster” (ARCUB, București), după Joshua Sobol, regia Lucian Pavel, a prilejuit publicului băcăuan întâlnirea cu doi actori de mare expresivitate, în tonalități diferite. Mihai Călin și Richard Bovnoczki, într-o comedie neagră despre tragicomicele peripecii ale unor actori evrei în timpul războiului, și-au demonstrat înalta clasă, construind, cu inteligență și finețe, nuanțat, două personaje complexe și deosebit de empatice. O minunată probă de actorie, un spectacol emoționant despre rolul artei în vreme de mare, profundă criză a umanității, vorbind, totodată, despre fragila condiție a actorului.

Inchei, spunând că a fost o ediție bogată, diversă, pentru toate gusturile. Cu juri care și-au făcut bine datoria, începând cu cel de preselecție, alcătuit din Eliza Noemi Judeu, directoarea teatrului gazdă, și criticul Doru Mares. O ediție complexă (organizată de Teatrul Municipal Bacovia și Primăria Municipiului Bacău), stând sub genericul „Scena e tal”, care a cuprins și Concursul de Monodramă, cu spectacole-lectură, și colocvii, lansări de carte, ateliere de creație, și un concert de muzică Fado (Cristina Dascălescu - *Foi Deus*). La care nu a lipsit Secțiunea *Mărturisiri*, în care am ascultat-o pe charismatica și atât de modesta Coca Bloos, o mare actriță și un om de o franchețe și o căldură uluitoare. Inclusiv în program, prezentat de același simpatice Matei Bogdan, a fost, de asemenea, potrivit unui frumos obicei, spectacolul laureatilor IDFest, Anamaria Codită și Rares Fota. Pentru că Teatrul Municipal Bacovia, care-și sărbătorește anul acesta 70 de ani de existență, se gândește la viitor, și îl construiește privind spre tânăra generație, căreia îi însușă și îi cultivă iubirea de teatru.

Carmen MIHALACHE

Mirela BĂLAN

## Plăcerea orgasmică a scrisului

Lee Strasberg, regizor și profesor de actorie, spune că, pentru a fi autentic în actul de creație a unui personaj, actorul trebuie să se scufunde în sine, să caute o trăire similară cu cea pe care o interpretează și de acolo să-și extragă emoțiile, și apoi înțelesurile, de care are nevoie. Pornind de la metoda lui Strasberg, am încercat să înțeleg actul scrisului. Prima dată m-am gândit să-l consider un mecanism. Dacă așa pricepe cum funcționează, l-aș putea stăpâni, am gândit. Apoi am îndrăznit mai mult – ar putea fi scrisul un automatism? – un stimul exterior declanșează pavlovian reacția scrisului. Apoi următorul pas în acest raționament – dacă nu așa mai aștepta să fiu provocată, ci așa provoca... plăcerea orgasmică a scrisului...

Orgasmul se declanșează, grosso modo, prin atingerea clitorisului, atingeri repetate, calme, cu o ritmicitate bine definită. Mișcarea degetelor sau a limbii nu trebuie să fie aceeași, ceartăză jocul. Și repetiția. Orgasmul înseamnă dezlănțuirea energiei lăuntrice; plăcerea orgasmică, declanșată odată cu strigătul, este forma de eliberare a acestei energii. Plăcerea se împrăștie în tot corpul instantaneu, nici cel mai feroce venin nu e atât de rapid. Totul durează câteva secunde. Plăcerea înseamnă întuneric primordial, sinapsele sunt întrerupte, nici urmă de gânduri în mintea inundată de drog. Buton eliberat – OFF. Respiro. Buton apăsat – ON. Femeia deschide ochii. Respiră iar. Reia aceeași mișcări, aceleași atingeri. Genul substantivului propriu își pierde importanța. Esențial e ritmul. Câteva secunde și orgasmul se declanșează iar. Intensitatea nu mai e aceeași, dar mușchii vaginului se contractă și se relaxează ritmic, din nou, o dată, de două, de trei ori, de patru ori. Mă gândesc la viața rândurilor scrise care ar trebui să palpate în felul în care mușchii aceștia o fac sub impulsul energiei descătușate. Au primit energie din exterior, prin atingeri/pătrunderi repetate, un ritm care, la un moment dat, s-a armonizat cu ritmul înnebunitor al fluxurilor și refluxurilor lăuntrice. Căci trupul pare a fi un potir înalt până la soare, în care energiile se acumulează zile în șir, ani la rând. Bucurie, furie, iubire, ură, neputință, extaz, invidie, altruism, dăruire, egoism. Un cântec de leagăn, în surdina, ține toate aceste trăiri captiv. Soarele răsare azi, aparent ca în orice altă zi, doar că, privește!, - azi astrul se oprește din curgerea indiferentă peste clipe, deoarece energia lăuntrică a crescut și-a crescut, s-a înălțat munte pe care Dumnezeu adastă, dăruindu-i botezul ultim, sensurile s-au copt și trebuie, trebuie să-și găsească drumul spre foaia albă și neprihănită. *De aia ți-a dat Dumnezeu două mâini, una să țină creionul pe hârtie, iar cealaltă să se joace între pulpele fierbinți, mi-a spus pictorul care dăruise lumii femeii cu coapse pline, și solduri voluptoase, și țâțe, țâțe imense, înfuriate cu lapte. Fecioara nu mai e fecioară când scrie. Scrisul e bărbat și femeie deodată. E Dumnezeu și creația împreună. Fără hiatus, fără puncte de suspensie. Degete lungi până la soare mă mângâie neobosind vreodată, mă ating ca și cum toate lumile sunt în mine și așteaptă o pasiune devoratoare pentru a fi dezlețate. Dreapta rotunjește litere, stânga, măiastra stângă, atinge carnea moale, de multe, multe ori rotunjiți și atingeri, trup ars de dorință mistuitoare și plăcerea carnală a scrisului care se revarsă în cuvinte și sensurile lor. Nicio minte cu infinite puteri create n-a rupt blestemul acestui prizonierat... mușchii zvâcnesc între pulpele fierbinți, semnele țâșnesc, muguri denși inundând albul feciorelnic al foii. Deschid ochii. Rândurile mai palpită... o dată, de două ori, de trei ori, de patru ori...*

Pus în scenă acum, la Piatra-Neamț, cu piesa „Aventura” (în premieră națională), dramaturgul spaniol Alfredo Sanzol mărturisește într-un interviu: „Personajele mele sunt vocile mele, luptând. Iar aventurile lor îmi servesc ca pregătire pentru viață. Pentru a decide cum să trăiesc, ce să fac. În personajele mele se desfășoară o discuție etică, prin care încearcă să descopere cea mai bună cale de a trăi în așa fel încât să fii fericit, să găsești armonia. Îmi place să mă ascund în spatele personajelor feminine. Pentru că ele îmi joacă cele mai profunde conflicte. Îmi place să creez lumi în care personajele mele să trăiască, lumi pe care le vizitez prin ele. Îmi place să simt ca și cum aș fi înăuntrul scenei, înăuntrul spațiului”. Fericirea, așadar, este scopul vieții, după cum o știm de la Aristotel, din „Etica Nicomahică”. Și personajele din „Aventura” vor ce este mai bine pentru ele, vor să se regăsească, să scape de convenții sociale, obligații stresante, de rutină și rugină existențială, pentru a trăi liber, natural, în acord cu sinele lor nealterat de constrângeri. Și totul pornește de la o criză, despre care chinezii spun că nu este altceva decât o oportunitate de schimbare, care poate fi una benefică. Concret, în piesa lui Sanzol este vorba despre asociații unei firme aflate în insolvență, pe care ei se hotărăsc să o vândă cu un preț cât mai bun. Evident, acesta nu este decât un pretext, pentru că personajele se găsesc într-un impas, având nevoie de altceva în viața lor anostă, uscată, pre-

## Teatrul Tineretului, Piatra-Neamț

# O aventură în căutarea unei iluzorii fericiri



zibilă, lipsită de sevă și culoare, de pasiune. Brus, în ele se retrezesc vechi dorințe, amintiri despre ce-au visat cândva, pe scurt, vor alt fel de a trăi. Marc (Mircea Postelnicu), de pildă, ar vrea să se retragă la țară, la o fermă, să cultive pământul și să crească animale, iar Sandra (Nora Covaliu, foarte convingătoare în rol), cel mai surprinzător personaj, va face o schimbare radicală în viața ei, alegând să părăsească superba Barcelona și să trăiască pe alt continent, într-un oraș total diferit, cu zgărie-nori și supraaglomerare umană, în Shanghai. O întoarcere spre natural, spre o

fericire simplă, undeva, într-un sat departe de lumea dezlănțuită, visează și Pau (Valentin Florea), dar totul pare destul de nebulos în reveriile lui și ale lui Marc. Cu atât mai mult cu cât femeile din viața lor, Nuria (soția lui Marc) și Elise (iubita lui Pau), jucate de Ecaterina Hâtu și Sabina Brândușe în tonuri exacte, au alte opțiuni pentru evadarea, „aventura” în care vor să se arunce și în care sunt luate în calcul destinații cum e Cuba sau Berlinul. E multă confuzie, indecizie, anxietate în personajele piesei, singurul lucru cert fiind acela că nu mai suportă să rămână în țara lor, Spania, unde nimic nu

Vorbele sunt importante, ce-și spun personajele, ce reacții au și ce stări traversează. Înstrăinate de esența lor, orbecând după sensul pierdut al existenței, ei nici nu comunică firesc, direct, folosindu-se de niște lavalieri. În fine, nu e nimic nou în asta, nimic inventiv, în prea multe montări actuale folosindu-se, cu și fără rost, vorbitul la microfoane, acest procedeu devenind acum un loc comun. Totul devine astfel rece, prea tehnic, artificial, golit de sentiment, de emoție. În spectacolul nemțean, senzația de răceală, de uscăciune e amplificată și de spațiul accidentat, pietros, creat de scenograful Cosmin Ardeleanu. „Aventura” este genul de spectacol cumva aseptice, tehnic, „intelectual”, adică arid, care nu mizează pe empatie. El spune însă niște adevăruri incomode despre maladiile lumii în care trăim, despre individualism, neîncredere, alienare, depresie. Despre nefericire, adică.

Ceea ce am admirat, ca în atâtea alte dăți, în spectacolul mereu tânărului teatru nemțean, e speciala coeziune a echipei, impecabila armonizare a actorilor, ei fiind Loredana Grigoriu, Sabina Brândușe, Ecaterina Hâtu, Mircea Postelnicu, Valentin Florea, Nora Covaliu, Victor Giurescu (Lee, atât de simpaticul chinez), Emanuel Becheru. Armonizare de-a dreptul încântătoare, așa cum am văzut-o și în „Visătorul”, un spectacol despre care voi scrie în numărul viitor al revistei.

**Carmen MIHALACHE**

În cadrul manifestării „Bacău Fest-Monodrame” s-a desfășurat și cea de-a cincea ediție a Concursului de Dramaturgie – Monodramă. S-au primit douăzeci și trei de texte, dintre care juriul, alcătuit din Monica Andronescu (critic de teatru, redactor-șef al Revistei „Yorick”), Doru Mares (critic de teatru) și Elise Wilck (dramaturg), a selectat șapte: „Femeia vie”, de Mirela Bălan; „Eu îl rog pe Dumnezeu unele lucruri”, de Tincuța Horonceanu-Bernevic; „Jurnalul muribundeii”, de Laura-Antonia Ionescu; „Omul-insulă”, de Livia Stoica; „Spagă”, de George Cocos; „Un ban de argint”, de Mihai Gălățan și „Iulia, biata de ea”, de Gabriel Sandu. Au fost trei texte finaliste, care au beneficiat, în cadrul Festivalului, de spectacole-lectură, toate în regia Irinei Crăiță-Mândră. Trei actrițe ale Teatrului Municipal „Bacovia” au interpretat personajele din cele trei piese finaliste. Astfel, marți, 17 aprilie, Denise Ababei a interpretat „Eu îl rog pe Dumnezeu unele lucruri”, monodrama Tincuței Horonceanu-Bernevic; miercuri, 18 aprilie, Adelaida Perjoiu a susținut lectură din piesa lui Gabriel Sandu „Iulia, biata de ea”, iar joi am avut ocazia să o ascultăm chiar pe directoarea Teatrului „Bacovia”, actrița Eliza-Noemi Judeu, interpretând din „Jurnalul muribundeii”, text scris de Laura-Antonia Ionescu. Regizorarea Irina Crăiță-Mândră și fiecare dintre cele trei actrițe și-au dat interesul și au pus mult suflet, așa încât, chiar dacă au fost doar spectacole-lectură, atenția publi-

## Laureații celei de-a V-a ediții a Concursului de Dramaturgie – Monodramă



cului a fost captată. Au fost ascultate cu mare atenție și-n liniște (ambientul de la pub-ul „Gio” s-a dovedit foarte potrivit) cele trei povești inedite propuse de dramaturgii nominalizați.

Gabriel Sandu (dramaturg, actor și jurnalist) propune în „Iulia, biata de ea” povestea unei tinere care se duce la slujba de incinerare a partenerii ei de viață, pe care, dintr-o coincidență simbolică (aluzie la alter ego), o cheamă la fel ca pe ea însăși, Iulia. Piesa are un ritm foarte bun, fluent și umor (ar putea fi montată ca o comedie neagră) și

funcționează ca manifest împotriva prejudecăților de tot felul, nu doar cele vizând minoritățile sexuale.

Tincuța Horonceanu-Bernevic (poetă, membră a Uniunii Scriitorilor din România, muzeograf la Casa Memorială „George Bacovia” Bacău) construiește foarte bine, delimitând clar, coerent, trei etape din evoluția unei femei: copilăria, maturitatea, bătrânețea. „Eu îl rog pe Dumnezeu unele lucruri” este un text poetic, foarte imaginativ, care glisează între realism și imaginar; e când ludic, când grav,

detaliind aspecte ale singurătății. Eroina piesei este o scriitoare, așadar textul este în proporție destul de mare autobiografic.

Laura-Antonia Ionescu (traducătoare, specialistă în social-media și copywriting) prezintă în „Jurnalul muribundeii” cazul tragic al unei femei foarte tinere, care este diagnosticată tardiv cu cancer, într-un stadiu terminal. Tânăra se luptă cu demonii bolii, dar și cu cei interiori și, mai ales, cu cangrena uriașă a unei societăți morbide, aflată în disoluție. Un text de asemenea bun, încârcat de reflecții filozofice, care-l fac să funcționeze foarte bine ca proză și care ar merita să fie publicat într-o carte.

Chiar dacă, așa cum a precizat de fiecare dată criticul de teatru Doru Mares, în prezentările făcute la spectacolele-lectură, cele trei texte sunt „sensibil egale” ca valoare, în final podiumul a arătat astfel:

Premiul I: Gabriel Sandu, pentru piesa „Iulia, biata de ea”

Premiul II: Tincuța Horonceanu-Bernevic, pentru piesa „Eu îl rog pe Dumnezeu unele lucruri”

Premiul III: Laura-Antonia Ionescu, pentru piesa „Jurnalul muribundeii”

La acestea s-a adăugat un premiu special din partea Revistei „Ateneu”, care i-a revenit scriitoarei Tincuței Horonceanu-Bernevic. Premiul constă în publicarea integrală a piesei „Eu îl rog pe Dumnezeu unele lucruri” într-o ediție viitoare a revistei.

**Violeta SAVU**



Ceea ce numesc drept mandală la Nora Iuga este volumul de proză experimentală „Lebăda cu două intrări”. Prefațată de Alexandru Matei, cu un studiu critic deosebit de elaborat, ediția a doua a cărții a apărut în 2017, la Editura „Polirom”. Cartea se pretează la mai multe forme de lectură, așa cum se întâmplă, spre exemplu, cu romanul „Șotron” al lui Julio Cortázar, care afirmă la un moment dat: „A scrie înseamnă a-mi desena propria mea mandală și în același timp a o străbate, a inventa purificarea, purificându-mă; muncă de biet șaman alb cu slip de nailon”. Exact asta face Nora Iuga în „Lebăda cu două intrări”: scriind, își desenează propria mandală.

Tot felul de gânduri, imagini, senzații, proiecții din real și imaginari, sentimente sunt redată într-o proză deosebit de originală, poetică, scrisă în flux continuu. Am făcut o mică paralelă cu romanul autorului sud-american, însă *Lebăda...* diferă de „Șotron”, care are și conținut epic, relatând o poveste de dragoste. *Lebăda* nu relatează o poveste de dragoste, ci printru zecile de sensuri ale cărții se află și acela de a evoca dragostea, de a identifica eul auctorial cu iubirea. Nora Iuga nu descrie povestea ei de dragoste cu George Almosnino, ci, de câteva ori, amintindu-și de relația lor romantică, face să pară prezent iubitul ei soț. Până și episodul frivol al sărutului oferit de un bărbat mult mai tânăr este tot o încercare, deopotrivă stranie și firească, de a-l simți viu pe Nino. De a-l (re)învia. Imaginea bărbatului în vârstă, care doarme în vecinătatea nonconformistului sărut, subliniază acest lucru.

Cineva spunea despre „Lebăda cu două intrări” că este un puzzle. Da, poate fi considerat un puzzle. La sfârșit, dacă lipești miile de bucăți, imaginea este cea a scriitoarei Nora Iuga, care a



vrut să ne spună aici orice și aproape totul despre ea însăși: ne-a făcut martori la gândurile, sentimentele, amintirile ei, devenind astfel, paradoxal, o și mai mare enigmă. Toate simțurile sunt cuprinse: văz (vedem cu ochii poetei marile orașe ale lumii, însă ele nu contează ca edificii, ci spiritul, atmosfera, aerul lor), auz (referințe directe la opere culte, dar și muzicalitatea frazei, ritmul interior, sincopetele), miros (iată, spre exemplu: „mici pericole noaptea pe aleile blocului când umbra ta te urmărește ațâțată de frica ta și liftul și scara atât de lubrice ca bucata asta de pământ udată de urina unui cal”), gust („vasăzică ouă brânză mere cafea icre mai trebuia ceva exact am uitat iaurtul grappa n-aș fi uitat-o chiar când am băut ultima oară grappa la solitudine în octombrie și-n toate hotelurile alea când vinul roșu se termina”), tactil (mai ales în fragmentele erotice, viscereale). „Lebăda cu două intrări” este scrisă fără semne de punctuație, fără majuscule, după cum se observă și din fragmentele reproduce.

Dar de ce „Lebăda cu două intrări”, adică de ce *lebăda* și de ce cu *două intrări*? Cu *două intrări* face trimitere, evident, la dualitate. „Lebăda cu două intrări” este și poezie, și proză; scrisă cu creierul, dar și cu inima („când inima și creierul se învrăibesc”). Autoarea este

când ludică, când reflexivă; abordează teme din banalul cotidian, amestecându-le cu importante interferențe culturale. În carte, se vorbește mult despre trup și suflet, spirit și materie, feminitate versus masculinitate, iubire și ne iubire (am evitat cu bună știință „ură”, deși întâlnim vocabula de vreo două ori, ca antiteză a unui sentiment probat: „frica e în ură ca sămburele în măsline”). Cartea se concentrează asupra vieții și morții, a întâlnirii cu sinele și cu divinitatea. Se alternează concretul cu absurdul, realitatea cu oniricul, trivialul cu inocența. Foc și apă. Lumină și întuneric. Alb și negru. Pot fi aceste elemente unite? La Nora Iuga, da, prin trăirea la intensitate maximă.

Lebăda are multe valențe simbolice; toate funcționează în cartea Norei Iuga. Lebăda este/represintă: epifanie a luminii, forță și grație (iarăși e valabilă dualitatea), puritate și poezie, elevație și curaj, singurătate și feminitate. Iar cântecul lebedei... când lebăda își presimte sfârșitul și atunci se avântă în înălțimile cerului, cu primul și ultimul ei cântec, un dar pentru Soare... doar câteva note se aud, teribile, triste, sfâșietor de frumoase, și-apoi pasărea cade moartă în apă... Cântecul lebedei, un puternic simbol al Poetului, al Poeziei.



Dar lebăda înseamnă tentația zborului și dansului... Într-un interviu, Nora Iuga mărturisea că una dintre primele ei amintiri din copilărie este cea de a-și fi privit mama care, într-un mare local al unui hotel, dansa „Moartea lebedei”, imitând-o pe Ana Pavlova.

În frapantele ei fraze, ce par că nu au nici început, nici sfârșit, bogate în joncțiuni și elipse, simbolul păsării poeta îl montează în abstract. Poeta vrea să spună totul despre sine, dar ce-i mai adânc, mai tulbure în inima ei nu iese la suprafață, pentru că, în spațiul exterior, *suprafața* e îngrozitor de prozaică. Și atunci, autoarea evadează într-un indescifrabil de natură magică: „nu trăiesc decât ca să-mi umplu caietele astea cu umbre de viață lebăda albă uriașă prindea viteză ajungea din urmă zburătoarea aia mică și roșie parcă aud un răpăit de mitralieră natura mea crescută mereu lângă gard cu copaci înalți care ne țin de mână și intră unul în altul cu oameni prinși fără scăpare în cleștii gândurilor privirile lor merg pe pământ numai pe pământ fă să-mi fie bine indiferent de cum cad zarurile”; „tu chiar acum intri în mine nerușinat ca o lebădă simt zepelinul cum trece încet stăruitor deasupra capului o proiecție de a mea bucuria lentorii crește durata nu mai fumez și când am tras ultimul fum din țigară nu știam că e ultimul cum mori cu cărțile de tarot pe masă crai de verde roșu de ghindă o hotărâre importantă pentru un temei mână mea se-nține să ia un stiks din pungă de celofan și se oprește derutată în loc ca o rămă tăiată în două” (a se observa curajoasa, oximoronica asociere lebădă-râmă).

S-a spus pe bună dreptate că Nora Iuga este atrasă de joc și că în „Lebăda cu două intrări” se joacă cel mai mult. Autoarea mărturisește că a scris această carte sub dicteu automat, forma de scriitură pe care au afirmat-o programatic suprarealiștii. Dar jocul nu e chiar atât de facil cum îl pot considera unii. În orice joc sunt fixate anumite reguli, care trebuie respectate. Iar uneori jocul diferă foarte mult de... *joacă*. Se joacă Nora Iuga în „Lebăda cu două intrări”? Eu consider că nu o face, ci ne propune un joc. Cine-i suficient de atent realizează că frazele curg cu un anumit ritm, sunt foarte diverse, dar sunt spuse de o voce unică, recognoscibilă. Sper ca într-o zi, un specialist în lingvistică să analizeze cu multă atenție acest enunțat experiment literar, să-i descompună și recompună palierele și să demonstreze structura de rețea a cărții. O rețea aproape computațională. Sunt pauze în interiorul frazelor, pauze între capitole, pauze la început de frază sau de capitol. Chiar dacă este scris în flux continuu, sub dicteu automat, *hipertextul* Norei Iuga este testat cu logică. Pentru că orice gând, oricât de spontan, deține o logică intrinsecă.

André Breton, părintele suprarealismului, la un vernisaj al pictorului Salvador Dali, îndemna la un „comportament halucinatoriu voluntar”. Mă întrebam cum va încheia autoarea cartea, cu un fragment asemănător cu oricare altul din indiferent ce parte a cărții? Poate alt autor așa ar fi procedat. Dar Nora Iuga e o mare scriitoare și atunci fixează un final pe măsură: un delir formidabil de idei și stări, o explozie de frenezii oculite.

În poezie, Nora Iuga fascinează prin fantezia imaginilor, prin viziuni insolite, surprinde prin luciditate. În „Lebăda cu două intrări”, așa cum remarcă Alexandru Matei, ea procedează ca un artist conceptual. Criticul fixează originea, caracterul și rolul cărții: „Lebăda descinde și ea din imaginarii subtil, ludic și autoironic al Norei Iuga dintotdeauna. Dar cartea aceasta, textualistă – formată din text, radicalizează lectura, adică obligă cititorul la o alegere. *Lebăda cu două intrări* nu se poate citi repede, deși segmentele enunțative din care e alcătuită nu au nimic abstract. Nici nu aveau cum: ele sunt, cel mai adesea, transcrieri de voci”. Iar Gabriela Gheorghisor, într-o cronică publicată în 2016, în Revista „Ramuri”, afirmă cu tact și sensibilitate: „Scriitoarea Nora Iuga iubeste experiențel, jocul, libertatea imaginației, armele seducției dintotdeauna. Te cucerește cu vata de zahăr pe băț, chiar dacă bățul este adesea un spin al suferințelor și al neliniștilor sale”.

## Rezultatele Concursului Național de Poezie „Radu Cârneli”

• ediția I, organizatori: Revista „Arena literară” și Asociația Difuzorilor și Editorilor-Patronat al Cărții •

În urma deliberării juriului format din scriitorii: Aureliu Goci, președinte, Victoria Milescu, Paula Romanescu, Victor Atanasiu, Lucian Grău și Serban Codrin s-au stabilit rezultatele finale ale concursului astfel:

1. Într-o primă etapă, de la cei 103 concurenți care au trimis poezii au fost selectate cele mai bune 55 grupaje pentru a fi incluse în antologia concursului „Poeți în ARENĂ”, care s-au calificat pentru etapa a II-a;

2. În urma jurizării, pe primele 6 locuri, în raport de mediile acordate, s-au clasat 25 concurenți.

3. Având în vedere această situație, după consultarea juriului și a unor reviste partenere, care s-au alăturat în această acțiune dedicată Poetului Iubirii, RADU CÂRNELI, organizatorii au stabilit ca, în ordinea mediilor obținute de concurenți, să se acorde următoarele premii și diplome de merit (mențiuni):

**PREMIUL I:** Mihail SOARE din Pitești, jud. Argeș și PetruŃ CĂMUI din București; **PREMIUL II:** Camelia ARDELEAN FISCHER din Deva și Maria NICULESCU din București; **PREMIUL III:**

Adria BĂNESCU din Slobozia, Maria CALCUI din București și Petre-Ion STOICA din București.

**DIPLOME DE MERIT** au fost oferite concurenților care în ordinea mediilor au fost plasați pe locurile 4-6, de către revistele partenere în acest concurs: ATENEU, BUCUREȘTIUL LITERAR ȘI ARTISTIC, CAFENEAU LITERARĂ, CALIGRAF, LITERE, NOUL LITERATOR, PROSAECULUM, ROTONDA VALAHĂ, SUD ȘI VORBA NOASTRĂ: **LOCUL IV:** Laura-Raluca ȘTEFAN din București; **LOCUL V:** Elisabeta IOSIF din București, Gim LAURIAN din București, Silvia MARINACHE din Câmpina și Daniela OUATU din Vaslui; **LOCUL VI:** Emilia AMARIEI din Brâncovenesti, jud. Mureș, Isabela BRĂNESCU din București, Maria CEAUȘ din Târgoviște, Ingrid COSMA din București, Maria DRĂGAN din București, Camelia FLORESCU din Bolintin-Deal, jud. Giurgiu, Ioan GHEORGHISOR din Chitila, jud. Ilfov, Ilie GORJAN din Rm.-Vâlcea, Adelina LUNGU din Chișinău, Republica Moldova, Nicolae NISTOR din Rm.-Vâlcea, Ion VADUVA din Urziceni.

Pomind de la judecăți de situație nu numai axiologică, emise de critica literară de-a lungul anilor, voința vădită a lui George Vulturescu, ce se degajă după lectura volumului „Ștefan Aug. Doinaș. «Tiparele eterne» și poetica orizontalității (Eseu)” (Cluj-Napoca, Ed. „Școala Ardeleană”, 2018), este aceea de a ajunge la o lectură combinatorie în care plăcerea „ingenuă”, lineară a textului să fie concomitentă cu o lectură „metaforic-circulară” a răsfrângerilor și a multiplicității intertextelor și motivelor poetice. Autorul își asumă atât o lectură integrală a operei lui Ștefan Aug. Doinaș – poezie, eseistică, proză, teatru, poveștile pentru copii, evocări și traduceri, acest prim volum fiind dedicat doar poeziei –, cât și o retrospectivă critică, pe care o consideră încă tributară reflexelor analitice puse doar sub tutela analizei baladei „Mistretul cu colți de argint”.

George Vulturescu încearcă o reușită întrepătrundere a abordării diacronice cu lectura simultană, apelând la o tehnică a cărei perspectivă sintetică și totalizatoare determină ansamblul relațiilor literare de tipul trecut – prezent și conveargă spre identitate și spre nivelare a asperităților în receptare. Prin urmare, eseul de față conturează nu numai o retrospectivă critică, necesară în fond unei astfel de cercetări, ci înlănțuie, într-un mod bine structurat, și „impresiile” după o lectură integrală, cu un ochi proaspăt, a operei respective. Iar totul este făcut în scopul de a recontura paradigma poetică a lui Ștefan Aug. Doinaș și de a-i pune în evidență profilul, originalitatea și unicitatea sub unele aspecte care nu au fost sesizate până acum.

Pe de o parte, textele de analizat sunt alese potrivit unor criterii de reprezentativitate, de pertinentă, de semnificare și de coerență, în interiorul unui sistem și al unui model cu punctul de plecare în arealul rural, combătându-se ideea unui „deficit de biografism”. Pe de altă parte, autorul eseului este conștient că lectura combinatorie pe care o practică nu se poate substitui conceptelor critice, dar îi place să creadă că selectarea citatului semnificativ nu îi pune sub semnul întrebării propria interpretare. Consecvent acestor principii, el face o incursiune critică în ceea ce a constituit fenomenul receptării operei lui Ștefan Aug. Doinaș, atât în vremea debutului, cât, mai ales, în perioada consacării, după recăștigarea dreptului de semnătură, la ieșirea din detenție.

Referitor la acest „deficit de biografism” despre care aminteam mai sus, se constată că, după moartea poetului, s-a produs o basculare pernicioasă a situației în receptare, adică dinspre creație înspre



Vasile SPIRIDON

## „Câmpurile energetice” ale lui Doinaș

biografic. Astfel, posteritatea scriitorului nu mai ține cont, în primul rând, de opera ca atare, care se vede subminată de o abatere morală sau alta. Or, George Vulturescu este entuziasmat la fastuoasa întâlnire cu opera lui Ștefan Aug. Doinaș, dedându-se unui exercițiu de devoțiune pe text și prin text și practicând re-lectura în cadrul unor „rame intertextuale” bine împănate de-a lungul anilor. Cu o grilă de investigare bazată pe conceptul pavesian de „poezie-povestire”, autorul ajunge, bunăoară, la concluzia că, în unele dintre baladele sale, fostul cerchist este un mai bun creator de „dramatic”, de situații-limită, care mențin, în permanență, acea relație directă, tensionată cu spectator-cititor. La modul general, se au în vedere nu numai coerența dintre „conștiința poeziei” și „viziunea poetică”, ci și natura „dublă” a discursului poetic și eseistic. Pentru atingerea scopurilor cercetării, s-au citit, cum este și firesc, lucrări și articole critice dedicate poeziei lui Ștefan Aug. Doinaș, precum și lucrări teoretice despre poetica modernă.

O operă de dimensiunea celei rămase de la Ștefan Aug. Doinaș este greu de sintetizat fără a friza riscul de a umbla pe cărări bătătorite. Este motivul pentru care George Vulturescu evită termenii/sintagmele didactice („baladele”, „glaciari-tatea”, „perfectiunea artistică”, „artificialitatea”, „livrescul”, „forme fixe”). Teza susținută este aceea că „tiparele eterne” din poetica lui avută în vedere sunt conferite de arealul rural, decorul împrumutat având chezașia semnelor stabilității: copacul, bufnița, roua, roiul de albine, cerbul, ghinda, luna, zmeurișul, caii, trestia, mistretul, frunzișul pădurii, grâul, cânepa, râul, nămolul, drumul, șarpele, furnicarul. În privinta motivelor silvestre, arborele (ulm, fag, brad, mesteacăn, salcâm, tei) degajă un câmp energetic proteic, deoarece există complementaritatea om-arbore-pădure ca legătură cu cosmicul. Însă poetul nu antropomorfizează arborele: trăiește în sincronie cu el, privește cerul simultan cu el, pătrunzându-se de cosmos și simțindu-se împlinit prin lumină. Demnă de reținut este punerea în relație, sub semnul orizontalității consubstanțiale,

a motivului câmpiei cu acela al mării. Prin motivul izvorului și al râului se deschide, printr-o lectură prin grila bachelardiană, al doilea nivel de orizontalitate: apa-marea. Drept consecință, psihismul câmpiei își găsește un corespondent pe măsură în reflexivitatea apei, a mării.

Analizând semnificația prezenței păsărilor (păunul) și a animalelor (cerbul), cercetătorul consideră că emblema tutelară ar trebui să fie considerată bufnița – un protector nocturn al poetului. El propune o interesantă lectură a baladei „Mistretul cu colți de argint” și argumentează faptul că scenariul vânătorii mistretului se suprapune pe scenarii mai vechi ale legendelor și ale colindelor din Transilvania cu vânătoarea cerbului (nu se cunosc în spațiul transilvan colinde sau balade cu vânatul mistretului, deoarece tradiția consideră că un contact cu acest animal nu este purificator). În cunoscuta creație, „substituirea cerbului ritual cu mistretul este de o mare originalitate și sporește dramatismul efectului artistic: colții fiarei sfâșie crud pânza de aur a iluziei. În vânătoare, vânătorul și vânatul se onorează printr-un transfer de calitate. În balada lui Doinaș prințul (creatorul) este tărat în lut, rănit de colții fiarei. Argintul aici nu mai înnobilează; e simbol al morții” (p. 103).

Autorul lucrării conturează două „limburi” paradizice ale „locului privilegiat” – Aradul și Sibiu, ca „topos”-uri ocultate în poezie ce ilustrează legătura intrinsecă dintre cele două naturi complementare ale eului poetic. Prima dintre ele o constituie, în chip firesc, matricea natală (localitatea arădeană Caporal Alexa), în lipsa căreia

imaginația creatoare ar fi dezrădăcinată, iar a doua o reprezintă nașterea culturală și împlinirea spirituală în cadrul „Cercului literar” de la Sibiu, unde Ștefan Aug. Doinaș s-a contaminat de resurecția baladelor și de ideile asupra autonomiei estetice. În adevărata frenezia exegetică despre „Cercul literar” de la Sibiu manifestată în ultimele două decenii, care a dus la încercarea, din partea unor istorici literari, de a focaliza atenția asupra moștenirii clujene, George Vulturescu ține dreapta măsură, insistând asupra unor aspecte nelămurite sau mai puțin evidente până acum. Astfel, perioada sibiiană a cerchiștilor este una a „involtului” blagian, ca mediator între clasic și baroc, între eu și non-eu, dar se respinge rolul maieutic al lui Lucian Blaga în cristalizarea programului insurgent. Apoi, scri-soarea-manifest sau de adeziune la programul estetic lovinescian nu reprezintă, în fapt, un program literar, ci o delimitare de poezia Ardealului „sămănătorist” sau „pășunist”. Singurul „program” al „Cercului literar” este socotit, cu îndreptățită justificare, articolul „Resurecția baladei”, căruia îi este afiliat prin argumente detaliate Ștefan Aug. Doinaș.

În centrul demersului critic al lui George Vulturescu se află imaginea unui poet proteic, care a scris balade, psalmi, poeme ontologice infuzate de ideile filosofice ale neoplatonismului, lamentații cauzate de istoria potrivnică din timpul comunismului. Într-o discuție teoretică despre conceptul de „situație poetică” și a aceluia de poet „simultor”. Astfel, simbolistica princiărilor (craii, regii, comandanții de armate) este legată de aceea a

puterii orifice a poetului de a plasa faptele sub semnul reprezentativului. Nu există interlocutori în baladele lui Ștefan Aug. Doinaș; ei sunt prezenți doar într-o penumbră rembrandiană, pentru toți răspunzând doar poetul („scenograf de excese”). În atare situație, autoportretele nu reprezintă mărturisiri despre sine, ci arte poetice pe care creatorul le-a asumat drept „măști” ale unei imense dorințe de a surprinde proteismul lumii.

George Vulturescu apreciază că, odată cu volumul „Aventurile lui Proteu”, se întâmplă o radicală înnoire a discursului poetic și a filosofiei poetului, deoarece această apariție anulează imaginea celor „trei Doinaș” scoși în evidență de Nicolae Manolescu (mitologicul, abstractul, și moralistul polemic) și trădează proteismul eului doinașian – Psalmistul, Ipostaziatul, Poetul sadic, Țesătorul regal – drept stadii ale ființei plene. În acest context, se face o comparație între poetica măștii la Ștefan Aug. Doinaș și poetica heteronimiei la Fernando Pessoa. Paradigma Sfinxului, alături de aceea a lui Oedip, este analizată de autor prin prisma tentației poetului nostru de a introduce în discurs forme hibride (minotaur, sirenă, centaur) și de a juca un dublu rol – Oedip și Sfinxul –, prin mijlocirea enunțurilor oraculare. Tot în acest spirit al proteismului, Ștefan Aug. Doinaș, pentru care scriitura reprezintă palimpsestul existenței lui Dumnezeu, este considerat de a fi cel mai inventiv dintre poezii români care au scris psalmi în registrul apelativelor, el trădând și interpretând cu această de-nominație cele mai diverse posturi umane.

Se impune citată una dintre concluziile demersului întreprins de George Vulturescu: „Dacă nu rămâne ca un reformator în domeniul poeziei, Doinaș a reușit însă ceva care n-a fost la îndemâna oricui: a restabilit și redat poetului și poeziei imaginea «princiărilor» (fiind mereu receptat ca «prînt al poezilor»), calea și locul între spiritele aristocrate – singurele capabile să înțeleagă demersul singular al creației ca demurgie a limbii, prin care oricui poate triumfa în lume” (p. 327). Temeinica lucrare „Ștefan Aug. Doinaș. «Tiparele eterne» și poetica orizontalității (Eseu)” se instituie a fi drept o lectură proaspătă a operei poetice a unui mare poet român, mai mult decât intenția problematizării codurilor stilistice și tematice. Sunt de apreciat seriozitatea și rigurozitatea cercetării – calități în general mai puțin accentuate când este vorba de un scriitor de ficțiune, și mai ales de un poet, precum este autorul eseului de față.



• Ilie Boea, Ovidiu Ungureanu



# O antologie a poeziei peruane



De curand, Ambasada Peru din România a lansat o antologie bilingvă de poezie, *25 de poezii peruane* (Timișoara, Editura „Diacritic”, 2018), prin intermediul căreia dorește să sporească interesul cititorilor români față de valorile sale și de fenomenul cultural, în ansamblu. Traducerea textelor în limba română a fost făcută de Ilinca Ilian, conferențiar la Universitatea de Vest din Timișoara. Au fost selectați 25 de scriitori care ilustrează tendințele poetice ale secolului al XX-lea. În prezentarea pe care a scris-o pentru acest volum, doamna ambasador María Eugenia Echeverría explică modul în care s-a făcut selecția autorilor și care au fost curentele literare manifestate în lirica peruana.

Un prim criteriu de selecție al autorilor din această antologie a fost prezentarea grupării din care fac parte. Un loc deosebit îl au: José María Eguren, César Vallejo și Martín Adán, care sunt considerați fondatorii a *liricii naționale contemporane*. Din creația lui José María Eguren a fost aleasă poezia *Regii roșii*, în care se pot descifra cu ușurință influențele cromatice ale simbolismului, preocuparea autorului fiind aceea de a crea imagini vizuale într-o viziune ce amintește de atmosfera fantastică a basmului. Cititorul poate suprapune cadrele vizuale și să-și creeze propria poveste. *Herălzii negri* este un poem emblematic pentru creația lui César Vallejo. Discursul său liric are vădite influențe existențialiste: înșingurarea, înstrăinarea și neputința omului de a-și schimba destinul. Poezia lui Martín Adán este profund ancorată în citadin. El discută tema destinului care, în mediul urban, pare lipsit de frumusețe în absența poeziei. Oamenii se mișcă mimetic și sunt atrași mai mult de aspirația spre o poziție socială sau de împlinire profesională, iar rutina zilnică îi face să nu mai observe sau să simtă iubirea. *lubirea este la toate colțurile, dar niciăeri nu-i altfel* – afirmă Martín Adán în *Poemas Underwood*.

A doua grupare poetică a fost prezentată în această antologie pe criteriul generațiilor, însă, dacă ne raportăm la discuțiile din spațiul critic românesc, această clasificare se apropie mai mult de termenul *promotie* pe care îl folosea criticul Laurențiu Ulici. Doamna María Eugenia Echeverría amintește despre *generația anilor '50, generația anilor '60, generația anilor '70, generația anilor '80*. Această clasificare a fost făcută pentru a explica publicului român *contextul socioeconomic și politic în care au fost create lucrările*. Mi-a reținut atenția poezia *Scenă finală*, de Blanca Varela, unde poeta meditează la căutările sinelui, iar versurile au caracterul unor maxime: *sunt insula care înainteașă ținută la suprafață de moarte/ sau un oraș asediat fără milă de viață*. O altă poezie care mi-a plăcut în mod deosebit prin ton, prin imagini și prin mesaj este *Cu o camionetă plină de copii somnoroși*, scrisă de Rodolfo Hinostroza, o pledoarie pentru împlinirea activă în mijlocul familiei, care dă un sens existenței: *Fiii mei se trezesc gândurind, își lipesc de noi mânuțele/ lor fremătătoare/ Și fericirea, sălbatic, ne atinge cu arpile ei*. Trecutul îi apare poetului în nuanțe abia perceptibile, pentru că, prin intermediul familiei, al lucrurilor simple, *viața mea se umple de sens* – afirmă el.

Al treilea criteriu avut în vedere pentru alcătuirea antologiei a fost *diferențierea autorilor în funcție de tipul de poezie care predomină în operele lor*. Un discurs poetic aparte propune Javier Heraud prin cultivarea sentimentului elegiac. Simulând un dialog cu sinele, poetul discută tema destinului care, deși aparține planului trăirii subiective, este asumat cu plenitudine. Afirmând *că viața înseamnă singurătate printre văi*, Javier Heraud construiește o poezie cu un ton grav: *Eu nu-mi răd de moarte/ Dar câteodată mi-e sete/ și cer puțină viață*.

Antologia de poezie peruana este bine-venită în spațiul cultural românesc pentru că aduce publicului voci lirice profunde, este o expresie a identității culturale într-o încercare de a defini tendințe, influențe sau un dialog intercultural prin circulația temelor. De asemenea, este interesant de urmărit modul în care se construiesc discursul liric ce se apropie de ontologic și parcursul fiecăruia autor care apare prezentat pentru ca cititorul să-și poată construi o hartă a tendințelor, a grupărilor, a ideilor, a fenomenului poetic peruian în general.

Gabriela GÎRMACEA

## sertarul cu fișe



Constantin CĂLIN

## Între „Dosare” (5)

• „Azi se scrie într-o zi cât s-a scris în Antichitatea întreagă...” (cf. Sergiu Manolescu, „Religia scrisului”, în *Flacăra*, 7, nr. 13, 4 martie 1922, p. 193). Unul din meritele lui Bacovia e că n-a contribuit la această inflație care continuă și azi. Nici n-a putut, dar nici n-a vrut. Apropo de titlul articolului citat, el a avut „religia scrisului”, care cere, în primul rând, să eviți excesul, să nu adaugi alte cuvinte peste cele esențiale. Înainte de a fi act grafic, scrisul e meditație, cumpănire, opțiune semantică sau sonoră. Bacovia a prelungit mereu această fază pregătitoare, iar adesea nici n-a trecut de ea.

• Privit sub aspect cantitativ, Eugen Ciuchi, colegul de liceu al lui Bacovia, e, în câteva momente, o prezentă mai vizibilă decât acesta. A scris la două reviste de prestigiu: *Sămănătorul* și *Convorbiri literare*, în paginile cărora autorul *Plumbului* n-a intrat. În *Convorbiri...*, de pildă, a publicat, între 1907 și 1933, 112 poezii, plus 17 recenzii (v. *Convorbiri literare*. Bibliografie, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1975, pp. 69-71 și 32-33), suficiente ca numele ori pseudonimele sale să fie reținute. Și totuși, în afară de antologia *Poezii de la Sămănătorul* și dicționarul *Bacăul literar* de Eugen Budău, nimeni nu s-a oprit la el. E o „lecție” și pentru cei ce cred încă, azi, că locul și frecvența aparițiilor pot asigura un viitor literar, încît preferă revistele cu blazon, dar „moarte”. Sau că literatura ocazională (în cazul lui, cea de război) te evidențiază și dincolo de (cel mult) un deceniu de la trecerea evenimentelor. Deși ar fi avut cu ce, Ciuchi (nu știu din ce motiv) nu s-a numărat printre colaboratorii *Ateneului cultural*. Dacă o făcea, barem noi, băcăuanii, l-am fi citat mai des.

• „Meditația suprarealistă asupra poeziei nu lasă pe dinafară ca anacronice – afirma Lucian Raicu – versurile lui Bacovia, să zicem, pe cele mai intense resimțite ca aparținând marii poezii: «Și parcă dorm pe scînduri ude/ În spate mă izbește-un val –/ Tresar prin somn, și mi se pare/ Că n-am tras podul de la mal». Aceste versuri și altele altele de Bacovia, de Eminescu ș.a. ar ilustra, în chipul cel mai adecvat, unele formulări programatice ale inițiatorului mișcării suprarealiste, André Breton (v. *Reflecții asupra spiritului creator*, Ed. „Cartea Românească”, 1979, p. 193). Avangardiștii însă au pus distanță între ei și Bacovia, nu l-au considerat interesant pentru mișcarea lor. Raicu n-a fost primul și nici singurul care să vadă lucrurile altminteri. Am și acum în minte o discuție cu Ernest Gavrilovici (tip intempestiv, autorul unei cercetări statistice a lexicului bacovian), după una din sesiunile de comunicări despre poet: „E Bacovia fovist sau suprarealist, așa cum l-a prezentat dl Apetroaie?” (Ion Apetroaie, profesorul ieșean), m-a întrebat. Am răspuns scurt și repede: „Nu!” Poate mai corect ar fi fost să zic: „Pe ici-pe acolo, da!”

• Îți trebuie o mare disciplină ca, în evocări, să nu ieși nici măcar cu un cuvînt în afara albiei narațiunii. Încerc...

• Recitesc, în traducerea făcută de Vintilă Răduș-Sirianu, extrasele din *Les Marges* ca răspunsuri la ancheta „Le dixneuvieme siècle est-il un grand siècle?”, realizată de Eugene Montfort, după apariția cărții lui Léon Daudet, *Le Stupid XIX<sup>e</sup> siècle*. Două din ele mi s-au părut cele mai remarcabile prin comprehensibilitate. Primul, aparținînd lui François Mauriac, pune accentul pe nevoia, evidențiată de Primul Război Mondial, de creștere a responsabilității scriitorului: [...] din august 1914, mi se pare foarte de înțeles că nu mai suntem așa si-

guri cum eram la 20 de ani [în momentul anchetei avea 37] că există erori frumoase, erori nobile și generoase și că cineva se poate înșela cu măreție. Astăzi avem dreptul să-i pretindem unui scriitor să aibă dreptate: mai întîi pentru că o greșeală se plătește scump, apoi pentru că opera de artă se resimte întotdeauna de josnicile inimii și de vicurile gândirii; ajunge să deschizi un volum de Victor Hugo, un roman de Zola. Să ne amintim vorba lui Stendhal: «Frumosul ideal al rațiunii». Al doilea răspuns – dat de Albert Thibaudet și îmbrăcat în haina bonomiei – e pe gustul oricărui ins ce are memoria rădăcinilor, solidar cu țara de naștere și trecutul ei, incapabil să le denigreze: „Consider secolul al nouăsprezecelea – spunea autorul *Fiziologiei criticii* – drept un secol tot atît de mare, intelectualcește și literarcește, ca oricare din cele trei secole anterioare. În mintea mea nu despart aceste patru secole, cum nu despart cele trei Grații sau cele două Muze, și nu pot face nici o clasificare între ele. Aș fi neîndemînic cu mărul lui Paris [mărul vrajbei dintre Pallas Atena, Hera și Aphrodite]. Cred că acei care, ca și mine, s-au născut în ultimul pătrar al secolului al nouăsprezecelea [el în 1874] au tras un număr bun la loteria Destinului. Nu doresc defel să-mi schimb patria și nici în timp, precum nici în spațiu. Și primesc tot atît de bucuros să fiu din secolul al nouăsprezecelea și nu din secolul al șaptesprezecelea, cum primesc să fiu francez și nu englez. Cînd beau un vin de Burgundia spun: ce bourgogne bun! Nici nu-mi trece prin minte să-mi manifestez entuziasmul strîgînd: ce stupid e bordeaul-ul. Nu găsesc deloc rău că alții sunt de altă părere. Aceasta mărește diversitatea în univers” (v. V.R.S., „Revista revistelor străine”, în *Flacăra*, 7, nr. 25, 23 iunie 1922, p. 402, 403).

• „Nu rareori, «ca un străin mă simt în țara mea», precum altădată Beniuc, însă îmi întemeiez o patrie în măsura în care izbutesc să mă claus-trez” [în bibliotecă], declara Dumitru Micu într-un interviu (v. „Mi-am dezvăluit călcîiul vulnerabil și fiecare m-a lovit drept în acel călcîi”, în *Flacăra lui Adrian Păunescu*, nr. 49-50, 11-20 decembrie 2009, p. 4). Criticului i-a fost mai la îndemînă, vîd, să-l citeze pe un ardelean de-al său, dar – surprinzător! – a uitat, pare-se, că în felul de a-și exprima înstrăinarea, Beniuc urmează pe Bacovia din „Dies irae”, poem care începe cu versul „Cît de străin sunt de țara mea”. Iar autorul volumului *Comedii în fond* formulează acest sentiment în descendența lui Ștefan Petică. Dezamăgit după încercări aspre, nereușite, de a-și impune „visul”, Viorel, eroul acestuia din *Solii păcii*, se declară înstrăinat de lumea în care i se cerea să se întorcă (și chiar de fosta iubire), motivele sale fiind asemănătoare cu ale lui Hyperion din „Luceafărul”: „Căci nu mă voi întoarce la oamenii ce-n vale/ Își duc a lor viață de chinuri și de jale./ Îți știu. Și al meu suflet de dinșii a fugit./ De traiul lor netrebnic și trist și urgisit./ Rămînă ei acolo, să suferă, să plîngă/ Plecați spre tîna neagră de trupuri să se frîngă./ Să-și chinuie viața în muncă și-n sudoare./ Să nu cunoască visul nici neagra lui splendoare/ Și somnul lor să fie un somn ușor și lin./ În mijlocul acestor bieți oameni sunt străin/ Căci port pe a mea frunte un semn înfricoșat./ E semnul ce-nfîierează pe omul blestemat” (v. *Opere*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1938, p. 168). „Omul blestemat” e, în acest caz, „poetul blestemat”, iar înstrăinarea – dovada opoziției față de curentele literare majoritare.

În ultimele decenii, pare că adorarea poeziei e mai importantă decât poezia însăși și receptarea ei critică. Prezența sa în spațiul literar contemporan (predilect european) atât de divers și de sofisticat a trecut repede prin faza de simpotom, devenind, la fel de repede, un clișeu fenomenologic al *orizontului* poetic. Mai nou, a *locuii* i-a devenit un termen emblematic și, desigur, complementar. Locatar al prezentului, beneficiind atât de o garanție poetică – Hölderlin –, cât și de una filozofică – Heidegger – (la cei doi „H” se recurge mereu în astfel de opțiuni, aproape... ezoteric!), tinde astăzi, dacă-i credem pe unii „hermeneuți” ai literaturii, să se comporte ca un veritabil... proprietar. E poezia „urmașilor” lucrării lui Hölderlin și a lui Heidegger. Asta e la fel de clar ca „peisajul poeziei franceze contemporane”. Ori-cum, așa crede Jean-Claude Pinson, care, în 1995, publică un volum cu un titlu curios: „A locui ca poet. Eseu despre poezia contemporană” (Ed. Champ Vallon). Termenul „peisaj” nu este spațial fără o oarecare prezumție. Poartă în el o spațializare a sensului, un conținut descriptiv ce corespunde unui primat al descriptivului și unei ocupări a terenului. Dar cu o postură plasată „sub semnul melancoliei”, marcând un joc de cuvinte ce frizează sensul maritim al cuvântului „amers” („reper de navigație”), împrumutat de la Saint-John Perse, și un „gust de amărăciune”. După Jean-Claude Pinson, poezia contemporană e situată, în timp, pe de o parte, de sfârșitul suprarealismului, începând cu 1945, iar, pe de altă parte, de o dublă punere în discuție: „modelul «textualist»”, adică neoavangardismul practicat de gruparea „Tel Quel” în anii '60, calificat drept „logolatrie”, și moștenirea așa-zisă „romantică” a „urmașilor lui Char și ai lui Saint-John Perse”. O poezie ce visează chiar „să schimbe viața”. Doar că, aparent cel puțin, această *locuire* poetică nu mai vrea să schimbe viața, ci chiar intenționează să locuiască aici. Astfel, în anii '80 „se afirmă” un nou lirism, unde citim, printre rânduri, voința de a reacționa împotriva unui statut socialmente insignifiant al poeziei, dacă o comparăm, de exemplu, cu romanul. O motivare, să recunoaștem, ciudată și de-a dreptul modernă!

Pentru a opera această revalorizare, se dă o importanță majoră apropierii poeziei de filozofie, invocându-se opera unor Yves Bonnefoy, Philippe Jaccottet, Michel Deguy. Chiar și când nu există un „conținut speculativ”. A doua trăsătură ce caracterizează „noua situație” ar fi „problema locuirii poetice”, unde „a locui (a exista) nu înseamnă pur și simplu a trăi”. Noțiunea e definită printr-un raport între „le vivre et le livre”, cu „cărți care să facă semn vieții și nu cărți născute

Gheorghe IORGA

## Un clișeu al criticii literare: locuirea poetică

moarte”. Vizând „posibilitatea de ansamblu a unei culturi” „vii – a unei culturi capabile să reziste «industriei culturale» denunțate de către Adorno”. Ca să sudeze cele două elemente necesare formării „unei existențe în același timp lirice și etice”, Jean-Claude Pinson, ca Michel Deguy și alții, recurge la un cuvânt-valiză, foarte la modă, unde „h” din „éthique” e inserat în cuvântul „poétique”, realizându-se, astfel, fuziunea lucrurilor în fuziunea cuvintelor: „poétique” (în română „poetică” – și de-a locui ca poet să mai poată avea pentru noi un oarecare sens. Dincolo de constrângeri, de jocul și de invenția formale, există într-adevăr orizontul existenței și exigența a ceea ce Mallarmé numea o «ședere autentică». Există problema unei exteriorități (aceea a lumii din afara textului) care e și problema alterității, a locului

făcut (sau nu) altuia și altora prin trecutul poetic” („A repopula» poezia”, în „Cahier de Noria”, nr.11, 1996). E, în cele de mai sus, o curioasă, cel puțin, contradicție: ca să spună că poezia nu e pur și simplu „problemă de limbaj”, Jean-Claude Pinson recurge la un verbalism fără urmărire; cu holderlinismul heideggerianizat, devenit un pindarism poetic, și cu dualismul formalului (în chira mișcarea ce crede a se situa „dincolo” de formal) și ai lumii (cei alții), cu ochii fixați pe clișeu fenomenologic al *orizontului*. Jean-Claude Pinson nu vede nici insuficiența definirii eticii drept „o manieră de a locui lumea”, când, de fapt, este vorba despre a vedea poezia ca etică în act de limbaj. Din observarea unui peisaj, proiectul s-a făcut program, „obiect”; să fie vorba despre o „eliberare”, mai degrabă decât despre o „contemplare”, despre „aproape un manifest”? Dar pericolul nu e în incertitudinile, explicabile și ele când judecăm poezia, sau în riscul „peremptoriului”. Pericolul se află, de data aceasta, într-o certitudine: „locuirea lirică a lumii” este o construcție decrepită, amintind de *locuirea într-un lirism cu chirie ieftină* a anilor '50, cum se exprima un

critic francez, adică de locuirea în trecutul poeziei, în trecutul gândirii, sclipind amăgitor. Trecutul nu este Hölderlin, fiindcă Hölderlin, ca orice operă, este el însuși, nu e la trecut. Trecutul e ceea ce faci din „omul locuiește poetic pe acest pământ” și mai ales filtrajul său prin Heidegger, care esențializează, paseizează poezia și gândirea despre poezie, fixându-le într-o poetizare. Dar nu „opera lui Paul Ricoeur” schimbă ceea ce Jean-Claude Pinson numește „tema heideggeriană a «locuirii ca poet»” și care ar fi „structură de întâmpinare filozofică operatorie pentru a gândi o poezie lirică ce ia astăzi câteva distanțe cu obsesia proferării ontologice”. Cu eclectismul său ce s-a străduit 40 de ani să armonizeze structuralismul cu fenomenologia. Dar obscuritatea se risipește. A apărut *Semnul*. Poezia contemporană s-ar scrie „pe fondul crizei ce afectează cele două paradigme dominante până în anii '70: cea „sacerdotală”, care vede în poezie un „cuvânt al Ființei”, pe de o parte, și cea care, începând cu Mallarmé, tinde să ipostazieze litera, pe de altă parte. *Ființa și Litera*. Ca și cum semnificații fac lucrurile. Le-ai recunoscut: fondul și forma. Autenticitatea și sacralul împotriva textualismului formalist. Locuirea oamenilor Ființei le păstrează pe amândouă: Ființa și litera. În privința lui Mallarmé, lucrurile sunt mai complicate, iar Pinson comite o eroare: Mallarmé nu intenționează oricum să „ipostazieze litera”, fie măcar în virtutea faptului că se poziționează de partea *sugestiei*, nu a *numirii* lucrurilor. Mallarmé e însă un autor dificil, emblema dificilului în poezie, iar asta înlesnește obscurizări de tot felul. Iar sugestia e în mod necesar în afara opoziției semnului (un conținut foarte profund și o formă, „litera”). În afara discontinuuului. În ordinea continuului. Dar heideggerianizarea poeticului, prin însăși esențializarea sa, rămâne un semn. Chiar prin asta e poetic de nelocuit. „Dubla prezentă, a contingentului și a sacralului”, ce ar fi „astăzi în inima experienței poetice”, nu e, într-adevăr, „absolut nouă”, dar mai cu seamă sacral este inamicul mortal al poeziei pentru statutul pe care îl face limbajului și prin poetizarea pe care o antrenează. Și care e, până la urmă, sensul acestui „astăzi” ce se identifică „după moartea Muzelor”?

Toate contrariile împreună sunt convocate într-un sintcretism care îi neutralizează pe cei incompatibili. Nu lasă decât ceea ce se proclamă depăși, limbajul Heidegger. Queneau, cu persiflarea „ontalgicului”, e prezent. Însă și „locuirea poetică”. Ea îl înglobează pe Queneau. E chiar îndreptățită să fie „căutarea realului celui mai contingent”.

Dar incluzând „sacralul” și mai cu seamă „un sacru astăzi desfăcut, cea mai mare parte a timpului, de legătura sa ancestrală cu divinul”, locuitorul poeziei – care nu pare în niciun moment să-și măsoare orgoliul – comite două erori. Prima este confuzia dintre sacru și divin. Din „leșirea” știm, sau trebuie să știm, că divinul nu mai este sacral. Dar Heidegger confundă cu totul cei doi termeni: pentru el, divinul înseamnă „zeii”, iar zeii sunt totuna cu sacral. Care face uniunea primitivă a cuvintelor și lucrurilor. Pe care poezia, apoi, e îndreptățită să ne-o înapoieze. Fără de întâmpinare filozofică operatorie pentru a gândi o poezie lirică ce ia astăzi câteva distanțe cu obsesia proferării ontologice”. Cu eclectismul său ce s-a străduit 40 de ani să armonizeze structuralismul cu fenomenologia. Dar obscuritatea se risipește. A apărut *Semnul*. Poezia contemporană s-ar scrie „pe fondul crizei ce afectează cele două paradigme dominante până în anii '70: cea „sacerdotală”, care vede în poezie un „cuvânt al Ființei”, pe de o parte, și cea care, începând cu Mallarmé, tinde să ipostazieze litera, pe de altă parte. *Ființa și Litera*. Ca și cum semnificații fac lucrurile. Le-ai recunoscut: fondul și forma. Autenticitatea și sacralul împotriva textualismului formalist. Locuirea oamenilor Ființei le păstrează pe amândouă: Ființa și litera. În privința lui Mallarmé, lucrurile sunt mai complicate, iar Pinson comite o eroare: Mallarmé nu intenționează oricum să „ipostazieze litera”, fie măcar în virtutea faptului că se poziționează de partea *sugestiei*, nu a *numirii* lucrurilor. Mallarmé e însă un autor dificil, emblema dificilului în poezie, iar asta înlesnește obscurizări de tot felul. Iar sugestia e în mod necesar în afara opoziției semnului (un conținut foarte profund și o formă, „litera”). În afara discontinuuului. În ordinea continuului. Dar heideggerianizarea poeticului, prin însăși esențializarea sa, rămâne un semn. Chiar prin asta e poetic de nelocuit. „Dubla prezentă, a contingentului și a sacralului”, ce ar fi „astăzi în inima experienței poetice”, nu e, într-adevăr, „absolut nouă”, dar mai cu seamă sacral este inamicul mortal al poeziei pentru statutul pe care îl face limbajului și prin poetizarea pe care o antrenează. Și care e, până la urmă, sensul acestui „astăzi” ce se identifică „după moartea Muzelor”?



• Ilie Boca, Ovidiu Ungureanu



N. 22 aprilie 1938, în satul Drăgești, comuna Dămieniști, județul Roman (azi, Bacău). **Învățător, tehnician, profesor, lector, instructor, istoric.** Fiul agricultorilor Anica (n. Berbece) și Ion Ungureanu a copilărit în satul natal, unde și-a început studiile la 6 ani, cu dispensă de vârstă, după absolvirea Școlii Elementare Dămieniști (1944-1951), continuându-le la Liceul de Mecanică din Roman (1951-1955). Atât în etapa gimnazială, cât și în cea liceală a beneficiat, cu unele intermitențe, de burse de merit, iar cunoștințele teoretice au fost benefic completate de cele tehnice. Deși obținuse o calificare, activitatea profesională și-a început-o ca învățător suplinitor la Școala Primară din satul Obârșia, comuna Gloduri (actuala Izvorul Berbecului), iar în perioada aprilie-octombrie 1956 a urmat cursurile Școlii de Aviație de la Strejnic, lângă Ploiești, pe care le-a absolvit cu *Brevet de pilot și parașutist sportiv*. Și-a continuat activitatea ca lăcătuș mecanic la Atelierele Centrale din Bicz și, apoi, ca dispecer la Șantierul Baraj al hidrocentralei de aici. După efectuarea stagiului militar (1958-1960), s-a încadrat ca tehnician la serviciul C.T.C. din cadrul Uzinei de Reparații Avioane Bacău. În perioada septembrie 1963-iunie 1964 a urmat cursurile Școlii de Partid din Bacău, unde și-a însușit mai ales cunoștințe de economie și de filozofie. În anul 1972 a absolvit cursurile fără frecvență ale Facultății de Istorie și Filozofie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, devenind licențiat în istorie. Ulterior, a urmat cursuri postuniversitare de filozofie (1987-1988) ale Academiei de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” din București, și de „Conducerea instituțiilor muzeale” (1990-1991), din cadrul Centrului de Perfecționare a Cadrelor de pe

## Personalități băcăuane

# Ioan Ungureanu



lângă Ministerului Culturii și Cultelor, îndeplinind diferite funcții pe linia organizației de tineret, dar și în alte structuri politico-organizatorice, precum cea de președinte de consiliu unic agroindustrial de stat și cooperatist (C.U.A.S.C.). Din 1987 a funcționat ca lector în cadrul Catedrei de istorie a Școlii Interjudețene de Partid Bacău, iar din 1990, până în anul 2000, când s-a pensionat, a activat ca muzeograf principal și șef de secție în cadrul Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău, contribuind la obținerea unor semnificative achiziții și donații ce au intrat în patrimoniul instituției. Totodată, s-a preocupat de restaurarea clădirii Muzeului din Buhuși (obiectiv de patrimoniu, edificat la începutul secolului al XIX-lea), cărui, prin noile achiziții și donații de instalații și piese etnografice, i-a definit și mai mult profilul de Muzeu al Tesutului și Postăvării, unic în țară. Activitatea publicistică a început-o după anul 1970, prin unele articole ocazionale publicate în ziarul *Steagul roșu*. Rezultatele cercetărilor efectuate în Arhivele Naționale Bacău, Piatra-Neamț, Iași, București și la Biblioteca Academiei Române le-a pus în valoare după anul 1990, prin publicarea în prestigioase reviste, anuare și periodice din județ și din țară – precum *Carpica*, *Veteranul de război*, *Ateneu*, *Acta Bacoviensis*, *Acta Moldaviae Meridionalis*, *Astra băcăuană*, *Viața băcăuană*, *Bacăul eroic* –, dar și în unele volume cu caracter special și documentar variat, a peste 100 de studii și articole privitoare la unele obiective și monumente istorice, instituții

bancare și cooperatiste, de învățământ și cultură, la legislația agrară și administrativă, viața și economia rurală, personalități marcante ale culturii și civilizației românești, evoluția istorică a unor localități etc. Între acestea, reprezentative pentru aria preocupărilor sale, amintim *Așa I-am cunoscut pe Iulian Antonescu* (1991), *Mari strategii și comandanți militari români din Primul Război Mondial* (1993), *Unele considerații cu privire la aplicarea legislației agrare și administrative în comuna Călinești, județul Roman, între anii 1864 și 1892* (1993), *Cronica activității Muzeului de Istorie „Iulian Antonescu” în perioada anilor 1990-1992* (1993), *Reflecții la o statistică a Cominternului din anul 1923* (1995), *Școala română din Roma și unele probleme ale slujitorilor ei reieșite din corespondență* (Vasile Părvan, Grigore Florescu, Paul Nicorescu, Nicolae Buta, Scarlat Lambrino) – 1997, *Legea conversiunii din 7 aprilie 1934 și incidența acesteia asupra Băncii*

„Oituzul” S.A. și a Casei de Credit a Agricultorilor din județul Bacău (1997), *Savantul Ion Borcea – corespondență inedită* (1997), *Dr. Lucia Leon Borcea* (1998), *Grigore Florescu – personalitate marcantă a istoriografiei românești* (1998), *Mihai Viteazul – un brav domn al vetricii românești* (1999), *Concepte și ideologii cooperatiste și încercările de aplicare a acestora în agricultura județului Bacău în perioada interbelică* (1999), *Nu-l demitizați pe Eminescu* (2000), *Ocupații rurale în ținuturile Roman și Bacău în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea* (2000), *Coloniștii din județul Bacău, în Dobrogea, în baza legilor din anii 1903 și 1921* (2001), *Familia Agarici. Genealogii, fapte, destine* (2003), *Relații sociale și moravuri reflectate în documentele moșiei Drăgești, ținutul Roman* (2004), *Un neam de boieri numit Hermezii* (2005), *Hăbășeștii – mari boieri și dregători* (2006), *Muzeul din Buhuși – 30 de ani de existență* (2007), *Bejenari, emigranți și strămutați sălășliuți pe moșii și în localități din bazinul Siretului Mijlociu (sec. XVI-XX)* - 2008, *Alexandru Artimon, un cercetător și arheolog medievist de o rară vocație* (2008), *Roată – un neam cunoscut în ținutul Roman și Putna* (2009), *Burchăștii – o familie de bejenari de la începutul secolului al XVIII-lea* (2010), *Neamul Mortunilor și prezența lor în comuna Dămieniști* (2011) s.a. Contribuții importante a avut, de asemenea, la realizarea

volumului semnat de colonelul (r.) Corneliu Chiries **Județul Bacău – altar de jertfă și eroism** (ediția a II-a, revăzută și adăugită, Bacău, 2009), a dicționarului **Personalități, instituții și societăți în relația cu istoria și retrologia agrară a județului Bacău** (Editura Magic Print, Onești, 2007) și, ca redactor și coautor, a **Enciclopediei județului Bacău** (coordonator, Emilian Drehtuță; Editura „Agora”, edițiile 2007 și 2008), pentru care a redactat 68 de titluri. Apogeuul său publicistic îl constituie însă monografia **Comuna Dămieniști de pe Siretul Mijlociu. Pagini de istorie** (752 de pagini, format academic, Editura Magic Print, 2011), la aceeași casă editorială publicând, de asemenea, alături de regretata sa soție, Elena, și **Monografia comunei Săucești de pe Siretul Mijlociu** (2017). Începând cu anul 1980 a participat la numeroase sesiuni de comunicări științifice și simpozioane organizate de Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău, Filiala Bacău a ANVR și Filiala Bacău a ANCE și alte foruri, dintre care, în peste 100, a avut intervenții după anul 1989. A fost invitat, de pildă, la 11 sesiuni ale Societății de Istorie și Retrologie Agrară a României, organizate la Bacău, Arad, Constanța, Giurgiu, Deva, Caracal, Tg.-Mureș, Brașov și București, dar comunicări științifice a prezentat și la sesiunile naționale și internaționale organizate de diverse instituții de cultură sau militare din Oradea, Cluj, Chișinău, Vaslui, Bârlad, Roman, Piatra-Neamț s.a. Membru în Consiliul director al Filialei Bacău a Asociației Naționale „Cultur Eroilor” și secretar al Filialei Bacău a Societății de Istorie și Retrologie Agrară a României, a fost distins pentru laborioasa lui activitate cu Ordinul Muncii clasa a III-a, cu medalia și diplome de excelență.

**Cornel GALBEN**

## Mioara BĂLUȚĂ

# Partitură pentru ambele mâini și o singură voce

Flashuri. Zoomuri. Scurtcircuite. Minte mea scrie poezii pe care nu le-aș putea reproduce niciodată. Până la urmă sunt și eu un fel de poet. Poetizez. E și poetizarea un mod de scanare a realității. Uneori declanșează în individ un mecanism de vindecare (poate chiar de supraviețuire). Alteori forma eterică simte doar o foame de răzburare sau, cine știe, poate vrea doar să experimenteze și nu are nevoie decât să iasă dintr-o larvă vie, să-și revendice viața... Sosirea poetului Claudiu Komartin la Biblioteca Județeană „Costache Sturdza”, împreună cu „Maestrul unei arte muribunde” și

„Poesis international”, i-a scos din zona de confort pe unii dintre pasionații de poezie din Bacău și nu numai. Poate și pentru că nu există pasionat de poezie care să nu fi auzit de Claudiu Komartin și de *întâmplările* lui literare, editoriale sau culturale (asta în timp ce o mare parte din poezia actuală continuă să caute zone prospere în mințile cititorilor obosiți de provocările cotidiene). Douămiști din generația tur-nurilor gemene, Claudiu Komartin ne-a citit din „Maestrul unei arte muribunde” ca și cum ne-ar fi arătat cum să devenim tandri cu morțile noastre. Ne-a pus în față

esența neagră a existenței. Aveam impresia că ne-am putea contamina de o energie întunecată de care deveneam conștienți că nu imită realitatea, ci este chiar realitate. Acolo unde bunicii mei au spus *noapte*, părinții mei au spus *întuneric*, iar copiii mei spun *negru*. Și totuși, fricile generației mele sunt altele față de temerile generației lor. Rămâne să aflăm dacă Poezia ne învață ceva sau noi încă mai credem că o învățăm pe ea. Oare ar mai putea salva ceva, ne salvează de ceva sau rămâne doar acea ieșire de urgență prin care cei inteligenți scapă, iar cei nebuni zboară?!



• Mioara Baluța, Claudiu Komartin

Proclamarea independenței naționale a României, în cursul zilei de 9 mai 1877, a fost un eveniment de importanță deosebită pentru națiunea română, dar acest fapt nu era suficient pentru a determina și recunoașterea internațională din partea marilor puteri rivale între ele, iar unele dintre acestea se manifestau drept forțe opozante ale unei astfel de situații pentru statul român. Oamenii politici ai României, aflați la conducerea statului, cunoșteau toate greutățile pe care le aveau de întâmpinat și au acționat pentru evitarea oricărei erori, dar au procedat cu mare grabă și prudență deosebită la mobilizarea, echiparea, înarmarea și pregătirea pentru participarea la luptă eficientă a oamenilor capabili să îndeplinească asemenea misiune. Aspirațiile legitime ale națiunii române la o dezvoltare liberă și independentă au contribuit în mare măsură la mobilizarea pentru participarea la luptă a ostașilor din toate județele țării.

Pagini de adevărată epopee au înscris în cronică luptelor susținute de întreaga națiune română pentru obținerea recunoașterii independenței naționale ofițerii și soldații din județul Bacău, care au participat la operațiunile militare pe fronturile de luptă de pe Dunăre și la sudul cursului apelor acestui fluviu. Ei au săvârșit fapte de eroism legendar, mulți dintre aceștia dându-și viața prin asalturile dezlănțuite în scopul cuceririi redutelor Grivița, Plevna, Rahova, Vidin sau în luptele purtate la Rahova, Oponez, Lom-Palanca, Belogradciq, Riben, Calisovăț și multe altele. Băcăuanii au fost mobilizați și organizați în mai multe formațiuni militare de cavalerie, care s-au acoperit de glorie pe câmpurile marilor bătălii. Aceștia au fost integrați în Regimentul 14 Dorobanți, Escadronul Bacău al Regimentului 8 Călărași, Companiile a VII-a Berheci și a VIII-a Zeletin ale Regimentului 10 Dorobanți.

Chiar din vara anului 1876, atunci când au izbucnit efectele crizei orientale cu noile violențe balcanice, Guvernul României a adoptat măsurile necesare pentru creșterea și întărirea capacităților de apărare ale statului roman, aflat încă sub autoritatea Porții. Marele Stat Major General a încredințat noi misiuni de apărare Corpului de Observație comandat de colonelul Mihail Cerchez. Aceeași unitate de comandă militară a emis instrucțiunile pentru mobilizarea probabilă. Decretul domnesc cu numărul 1880, din data de 24 septembrie 1876, a dispus concentrarea trupelor teritoriale pentru instrucție și manevre. La data de 1 aprilie 1877, a fost transmis ordinul telegrafic către cele patru comandamente ale diviziilor pentru rechemarea la unitățile subordonate a tuturor rezerviștilor trimiși la vetrele lor

Prof. dr. Dumitru Zaharia

## Pregătirea unităților militare de cavalerie băcăuane pentru participarea la lupta contra Porții

în ianuarie 1877 și pentru concentrarea oamenilor din regiunile de infanterie și cavalerie.

Decretul de mobilizare numărul 787 a fost emis în data de 6 aprilie 1877. Suficient de mulți tineri cu serviciul militar satisfăcut, animați de sentimentul dragostei față de patriă lor, al importanței independenței statului lor, au solicitat să fie înrolați în unitățile militare active de voluntari. În aceste condiții, a fost constituit escadronul de cavalerie din voluntari din județul Bacău, care împreună cu cele similare din județele Neamț, Roman și Suceava au constituit Regimentul 8 Călărași, încredințat comenzii locotenent-colonelului Alexandru Peret. Acesta, cu doi ani în urmă, a avut comanda Escadronului Roman. Escadroanele de cavalerie erau formate din oameni cunoscuți între ei, deoarece ostașii respectivi erau adunați din cuprinsul aceluiași județ.

Prin ordinul dat la 1 aprilie 1877, a fost stabilită adunarea la Bacău și la Roman, în data de 5/17 aprilie, și a escadroanelor din județele Neamț și Suceava. Subunitatea de cavalerie băcăuană a fost comandată de viteazul căpitan Arcadie Șeptilici, ajutat de sublocotenentul Gheorghe Stărcă. Sosiți la Bacău, ostașii celor două județe au fost echipați cu cele necesare plecării în campanie.

La 15 aprilie 1877, concentrarea Armatei Române era, în general, terminată. Ziarul „Telegraful” a prezentat realitatea trăită de români atunci prin cuvintele: [...] „De prin toate unghiurile cele mai îndepărtate ale țării vedem alergând voioși la punctul de concentrare sute de vechi soldați rezerviști sau aflați în concediu, gata de a-și lua armele spre a merge în contra semilunei, care ne amenință hotarele. Am constatat cu mare bucurie acest avânt patriotic al românilor”. George Coșbuc a scris și a publicat aprecieri: [...] „S-au mirat și străinii de iuteala și ordinea în care dorobanții și călărașii s-au adunat la unitățile lor. Acești fii de țărani nu au luat drumul codrilor așa cum propovăduiau dușmanii, ci pe cel de cazarmă. Când s-a făcut apelul, nici unul nu lipsea, ci din contra, se adunaseră mai mulți decât cei chemați. Veniseră de bunăvoie nu câțiva, ci cu sutele”. Totalul forțelor militare adunate a fost apreciat la 100.000 de ostași. Acestora li s-au adăugat

14.000 de tineri chemați din contingentul anului 1877. Între 5 și 10 aprilie 1877, escadroanele băcăuane și nemțean au fost echipate și înarmate, iar pe parcursul zilei de 11 aprilie au plecat cu două trenuri spre București. Ajunse în capitala țării, escadroanele au fost cantonate în localitatea Băneasa.

Regimentul 8 Călărași, comandat de locotenent-colonelul Alexandru Peret, a fost încredințat în Corpul I de Armată, Divizia a IV-a, comandată de generalul Gheorghe Manu. Acesta a făcut de gardă împreună cu Regimentele 3 și 4, încredințate comenzii colonelului Roznoveanu. În zilele de 13, 14 și 15 aprilie, această unitate militară a stat la Băneasa. De aici, s-a deplasat împreună cu alte trupe către Oltenița, zonă în care a participat la apărarea frontierei de pe Dunăre, până la sosirea armatelor ruse. Pe data de 18 aprilie a ajuns în satul Negoiești, unde a supravegheat siguranța trupelor române aflate în așezările rurale Budești, Gruiu, Buciumeni, dar a contribuit și la prevenirea unei ofensive otomane de la Oltenița asupra Bucureștilor. Staționarea în această zonă a durat până la 25 aprilie 1877. La această dată, generalul Manu a adoptat măsura organizării unei formațiuni de luptă constituite din escadroanele Bacău și Roman din Regimentul 8 Călărași, o companie din Batalionul 2 Vânători și o baterie a Regimentului 3 Artilerie. Forțele militare reunite au fost încredințate locotenent-colonelului Alexandru Peret. Aceasta a fost deplasată în zona Oltenița, cu misiunea de a preveni orice încercare otomană de a dezlănți ofensiva asupra capitalei României și de debarcare la nordul fluviului. Escadronul Bacău a fost trimis astfel la Oltenița, unde a luat măsura prevenirii ofensivei otomane de la Turtucaia. De aici, otomanii au declanșat un bombardament puternic asupra Olteniței. Replica românilor nu a întârziat. Au fost bombardate Turtucaia și fortul otomanilor. Pentru vitejia demonstrată în acest conflict terminat în favoarea ostirii române, comandantul Regimentului 8 Călărași a fost decorat cu „Virtutea Militară de Aur”, iar sergentii Anton Răpila și Ioan Porumbaru, împreună cu caporalul Ioan Gălățeanul au primit Medalia „Virtutea Militară de Argint”.

Ziarul „Curierul” din Iași a publicat informația și precizarea că brigadierul Ioan Gălățeanul era din Escadronul Bacău al Regimentului 8 Călărași. Interesante sunt informațiile publicate de ziarul „Românul”, preluate de la corespondentul Agenției „Havas”. Acesta a evidențiat rolul important al Armatei Române în apărarea frontierei statului român de pe cursul Dunării. Încercările otomane de a trece peste apele fluviului și de a transforma teritoriul țării în locul de desfășurare a conflictului au fost zădărnice. În perioada aprilie-august 1877, Armata Română a fost cea care a apărât singură teritoriul național de încercările otomane de a dezlănți ofensiva peste Dunăre. Regimentul 8 Călărași a rămas la Oltenița până la data de 8 mai 1877, când a primit ordinul deplasării către București. Două zile mai târziu i s-a ordonat să se aproprie de cursul Dunării. Regimentul 8 Călărași, comandat de același locotenent-colonel, a pornit în marș spre Piatra-Olt, iar de aici a plecat spre Caracal, unde a sosit pe data de 8 iunie. De aici s-a deplasat la Corabia, unde a constituit împreună cu trupele anterior deplasate în localitate o formațiune de luptă sub comanda colonelului Roznoveanu, careia i-a fost încredințată apărarea teritoriului dintre Celei și Bărcov. Aici, le-a fost extinsă zona de supraveghere și patrulare a Regimentului 8 Cavalerie pentru spațiul aflat între Bechet și Islaz. În aceste condiții au observat jafurile organizate de cerchezii aflați în slujba otomanilor, asupra populației bulgare și românești de peste cursul Dunării. Populația a făcut apel la trupele române pentru a fi apărată și scăpată de jefuitoari.

Căpitanul Arcadie Șeptilici și căpitanul Căpleanu, comandantii escadroanelor Bacău și Neamț, însoțiți de o formațiune de marinari ruși, au trecut fluviul, au intrat în satul Ghigen și au alungat pe jefuitoarii populației civile. Ofițerii și militarii români au aflat informațiile necesare asupra capacităților de luptă otomane din fața lor. După revenirea în patrie, au fost organizate două grupe de recunoaștere: una a fost comandată de căpitanul Arcadie Șeptilici și cealaltă de locotenentul Gheorghe Stărcă. Acestea au trecut fluviul în zilele de 9 și 11 iulie 1877, au alungat definitiv pe jefuitoarii populației civile și au obținut

informațiile necesare luptei lor victorioase contra dușmanilor. Membrii ambelor formațiuni au făcut dovadă de capacitate, zel, curaj, patriotism. La cea de a doua recunoaștere s-au evidențiat prin faptele lor sergentul-adjutant N. Popovici, voluntarul băcăuan Gh. Donici (avansat apoi la gradul de brigadier), soldatul voluntar Gh. Beldineanu, sergentul Ioan Porumbeanu, brigadierul Ianoș Percă și alții.

Șirul acțiunilor laudabile executate de trupele băcăuane a fost unul îndelungat, ca și numele celor care au săvârșit fapte vitejești. În toate aceste acțiuni, au demonstrat dărzărie, curaj, vitejie, mari capacități de luptă. Toate au dat speranță și încredere în mica ostire românească, devenită în scurtă vreme o celebritate militară, capabilă să răpună strălucitoare semilunei înspăimântătoare odinioară. Acestea au constituit un preludiu la ceea ce a urmat pe câmpurile marilor bătălii victorioase.

La 12 aprilie 1877, Rusia a declarat război Imperiului Otoman. În vederea obținerii succesului militar asupra succesorului în Balcani, marele duce Nicolae a solicitat sprijinul Armatei Române. Statul român și-a exprimat în mod constant și permanent dezideratul de a coopera efectiv cu armata țaristă și a solicitat să participe pe o bază proprie de operațiuni militare în sudul Dunării. Ca urmare a chemărilor țarului și ale marelui duce Nicolae, Marele Cartier General Român a hotărât trimiterea la Nicopol a unei brigăzi de infanterie și a alteia de cavalerie, pentru a ocupa zona și a o apăra. Forțele ruse de aici au devenit disponibile și au fost trimise să ia parte la ofensiva împotriva Plevnei. Comandantul diviziei de infanterie, generalul Gh. Manu, a primit ordinul să ocupe Nicopolul și să ajute armatele ruse pe frontul din Bulgaria. În sprijinul acestei mari unități militare române a fost stabilită Brigada de Călărași Roznoveanu, formată din regimentele 3 și 8 Călărași. Aceasta a fost destinată să se deplaseze la Turnu-Măgurele, locul de trecere peste apele fluviului Dunărea. Astfel, brigăzile românești s-au deplasat spre Turnu-Măgurele. Pe data de 13 iulie 1877, Regimentul 8 Călărași a părăsit zona Corabia și a pornit în marș în direcția Turnu-Măgurele.

Primele dintre unitățile militare românești destinate să treacă peste apele Dunării (la 16 iulie 1877) a fost Escadronul Bacău al Regimentului 8 Călărași, comandat de căpitanul Arcadie Șeptilici. Transportul a fost făcut cu bărcile și cu nava „Aneta” a flotei noastre pe Dunăre. Pe 17 iulie a continuat trecerea Regimentului 8 Călărași, urmat de cel cu numărul 5 Călărași. Trecerea fluviului a avut loc în condiții solemne, de entuziasm.



Sursele arhivistice locale ne oferă informații prețioase asupra pagubelor suferite de orașul Bacău în perioada participării României la Primul Război Mondial. Pe data de 21 decembrie 1918, pe adresa Primăriei Bacău a sosit un chestionar (redactat de Direcția Administrației Generale din cadrul Ministerului de Interne) ce cuprindea o listă detaliată a „tuturor abaterilor de la principiile de drept internațional săvârșite asupra persoanelor și asupra bunurilor statului de către armatele de ocupație, dar și de către armatele ruse și cele române”.

În vederea recuperării pierderilor, noul guvern al României preconiza realizarea unui raport general cât mai complex, care să fie pus pe masa de lucru a *Comisiei de desdăunare* de la Paris. Termenul final de predare a acestor evaluări (31 decembrie 1918) a fost insuficient pentru investigarea completă a „rănilor” orașului. Completat în grabă (în numai zece zile), chestionarul a înregistrat la sfârșit un total de 124.715 lei. Suma a fost trecută în dreptul pagubelor provocate de armatele ruse și române, Bacăul, la fel ca în cazul majorității orașelor din Moldova, fiind ocolit de ocupația militară germană în intervalul 1916-1918.

Documentul consemnează pagubele produse de armata română după cum urmează: împrejmuirii distruse – 11.117,50 lei; imobile deteriorate – 21.282,80 lei (Școala Nr. 1 de Fete, Școala Nr. 2 de Băieți, localul Abatorului, localul „Ateneului”); distrugerea podului de lemn de pe râul Bistrița, în lungime de 148,70 metri – 13.402 lei; rechiziționarea, de către Direcția Morilor, a unui cazan de abur și a unei mașini

Alin POPA

## Bacăul - capitală a rezistenței naționale în Primul Război Mondial (1914-1918) (V)

cu o putere de 52/80 C. P., pentru moara Frichov din Moinești – 21.961,25 lei<sup>5</sup>.

„Participațiunea” armatei ruse la suma totală a daunelor era următoarea: împrejmuirii distruse – 39.556,40 lei; imobile deteriorate – 10.710,60 lei (școlile Nr. 1 și Nr. 3 de Băieți, Școala Nr. 2 de Fete); mobilier distrus – 6.685 lei; păduri distruse – 14.000 lei (pădurea Iliști din comuna Ardeoani, aflată în proprietatea Primăriei Bacău).

Graba cu care a fost redactată această evaluare a alterat serios valoarea finală a pagubelor. Spre exemplu, numai în cazul fondului forestier distrus de armata rusă estimările au fost mult sub realitățile din teren. În procesul-verbal încheiat în data de 5 ianuarie 1919, șeful Ocolului Silvic Schitu-Frumoasa, Alexandru Cojan, aprecia că „totalul prejudiciilor și tăierilor constatate, produse de armata rusă în perioada 1916-1918 în pădurea Iliști, se ridică la un total de 95.983,79 lei – aproximativ 7.550 metri cubi”.



În vara anului 1920, Comisia județeană pentru constatarea și evaluarea pagubelor de război de pe lângă Tribunalul Județean Bacău a admis, în parte, cererile de despăgubire reclamate de Primăria Bacău, după cum urmează: pagube aduse orașului Bacău – total 76.598 lei; prejudicii constatate în pădurea Iliști – total 95.000 lei<sup>6</sup>.

Rod al jertfelor supreme ale soldaților din Armata României, al excelenței diplomației liberale, dar și al unui context internațional favorabil, Marea Unire

din 1 Decembrie 1918 rămâne până astăzi cea mai emblematică realizare a națiunii române, un punct de reper fundamental al destinului românesc, în jurul căruia gravitează trecutul, prezentul și viitorul statului în care trăim.

La realizarea acestui dezerat național, Moldova – singurul teritoriu administrat fără întrerupere de români – și-a adus o contribuție esențială. Dincolo de faptul că aici au fost organizate rezistența militară și salvarea statalității românești, regiunea de la est de Carpați va rămâne în istorie și drept

centru al conservării și renașterii idealului de unitate. În fond, România Mare s-a „clădit” în jurul Moldovei.

La rândul lor, prin importanta contribuție militară și economică, orașul și județul Bacău s-au constituit în „capitale ale rezistenței și victoriilor întregirii naționale”<sup>6</sup>. Stau măturie, în acest sens, cele peste 110 monumente închinatelor eroilor – dintre județele Moldovei, cele mai multe monumente închinatelor eroilor din Primul Război Mondial se află în județul Bacău –, cele două capele ale eroilor, zecile de troițe și cruci memoriale, precum și numeroasele morminte individuale de eroi.

Sunt puține locuri în județul Bacău peste care pașii contemporanilor să nu calce pe osemintele eroilor *Marelui Război*. Totuși, nu putem să nu observăm faptul că această „topografie” eroico-monumentală se confruntă mult prea des cu indiferența administrațiilor locale, dar și a membrilor societății civile. Timpul și nepăsarea și-au pus amprenta asupra multora dintre aceste monumente și cimitire. Degradarea, abandonarea, profanarea, dispariția sau chiar mutilarea lor creionează o simptomatologie a celei mai periculoase „boli” a timpului prezent: boala spiritului identitar. Degradarea lor înseamnă, de fapt, erodarea românismului în fiecare dintre noi.

1. D.J.B.A.N., fond Primăria Bacău, dosar 28/1919, f. 1-2.
2. *Ibidem*, f. 8.
3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*, f. 19.
5. *Ibidem*, f. 67-69.
6. Corneliu Chiries, *Județul Bacău – altar de jertfă și eroism. Monografia monumentelor eroilor*, Bacău, Editura „Babel”, 2001, p. 18.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

La două decenii de la apariția cărții *Darul duhovniciei* (Iasi, Editura „Timpul”, 1997), unicul volum semnat de preotul Ștefan Vasiliu, urmașul său a găsit cu cale că e nimerită o reeditare, mai ales că după lansare s-a bucurat de bune ecouri atât în rândul cititorilor, cât și al criticilor de specialitate.

Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, noua ediție nu mai conține însă nici titlul și nu mai are pe copertă nici numele autorului inițial, locul acestuia fiind luat de cel al moștenitorului talentului literar, Lucian Vasiliu, poetul care a îmbunătățit-o considerabil și o consideră, în consecință, o „alcătuire documentar-filială”, menită într-un fel să suplinească romanul la care se gândise atunci când cercetase arhiva îndrăgitei lui părinte.

Renunțând să-l mai scrie, întrucât „realitatea a fost mai cuprinzătoare și mai surprinsătoare” decât și-a închipuit, n-a încetat nicio clipă să se gândească la misiunea sa de a menține vie memoria celui ce i-a dat viață, adunând noi documente și transformând Ștefan, preot de țară (Iasi, Editura „Doxologia”, 2017) într-o carte-măturie, care pune într-o lumină și mai puternică personalitatea celui ce, cum inspirat subliniază prefațatorul Constantin Hrehor, a „biruit potrivnicile cu rostirea și tăcerea, cunoscându-și sinele, eul, oglindindu-se permanent în Cel ce ne-a dat «chip și asemănare» și în semenii”.

Lucian Vasiliu

### Ștefan, preot de țară

Parcurgându-i *Literatura pastorală* elaborată între anii 1929 și 1950, atâta cât a reușit să se păstreze, nu poți să nu remarci faptul că slovele pe care părintele le-a gândit și rostit de-a lungul anilor au putere de adevăr și astăzi, chiar dacă el, din smerenie, nu le considera decât niște „simple păreri”.

Deși la începuturi se plângea de „prea puțină experiență pastorală”, vrednicul slujitor al Domnului și-a înțeles cum nu se poate mai bine menirea în lume, convins fiind încă de atunci că „ortodoxia își are înfipte adânc rădăcinile în sufletul neamului”, pentru a cărui salvare s-a angajat cu toată ființa, conștiința „chemării, precum și răspunderea ce se impune cu legitimitate realizărilor preotești” obligându-l să fie atent în „circumstanțe de orice natură” și să intervină „acolo unde omeneșul pierde măsura”.

Neacceptând sub nicio formă încălcarea normelor (*Norma de credință în biserică ortodoxă este Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție și nu este permis nimănui să știrbească ceva din integritatea acestui tezaur, prin suprapuneri de concepții personale, prea omenești și câteodată aro-*

*gante* – p. 61), nu rămâne indiferent la ceea ce se întâmplă în sânul Bisericii și, cu sufletul său „apăsător de răspunderea sacerdotului”, intervine fie direct, fie apelând la forurile diriguitoare, cărora le transmite, tranșant, punctul său de vedere.

Știind că trufia „răcăie în inima noastră și ne face robii ei”, dar și că „blestemul adamic stă pretutindeni, ca o pecete neștearsă asupra tuturor înfățișărilor obștești”, părintele Ștefan a ales în locul acesteia smerenia (*Smerenia preotească, adevărat creștină, nu-și află asemuire în „necapabilitate”, „neactivitate”, „lipsă de entuziasm” ori alte miasme, ci, dimpotrivă, poate fi o pildă și un îndreptar de atitudine, pentru cine râvneste la vrednicia numelui de apostol al neamului* – p. 73) și dragostea (*Dragostea e sacrificiu, iar sacrificiul e înălțare, o confundare cu eternul* – p. 104), lăsând în permanentă ușa deschisă pentru oricine și dăruind sufletul său generos, cu „întreaga comoară de bunuri spirituale, tuturor celor ce-i cereau sprijin și mângâiere”.

Îngrozindu-se el însuși de „cutezanța diavolului”, vrednicul părinte a căutat în toate ale sale să arate ucenicilor că biseri-

ca e „vie și lucrativă” și că în „opera de redresare morală, spirituală, rolul bisericii, de colaborare sinceră și dezinteresată, e determinant, dar și nădejdit sunt demne de dumnezeirea creștinismului”. Și chiar dacă, uneori, a rămas „fără răspuns, în fața chipului de lut, schimonosit în ultima sforțare, în luptă cu moartea”, gândul lui s-a îndreptat în permanență către „toți acei ai mei întru credință, care mânați de mrejiile amăgitoare ale dorințelor nesăbuite, ispițiți de desfătărilor care doar trupul mulțumesc, ochiul desfată și pe diavol bucură, amarnică măhnire sufletului, îngerilor și lui Dumnezeu aduc”, îndemnându-i să se pocăiască și să revină la calea cea bună, oferindu-le nu doar modelul Măntuitorului, ci dându-le ca pildă propriile fapte, cununând toți concubinii, botezându-le pe cheltuala sa copii, făcând numeroase acte caritabile etc.

Substanțialul dosar de presă aferent ediției princeps și bogatul album fotodocumentar adăugat celei de a doua oferă și mai multă consistență volumului și, cum sublinia poetul Mihai Ursachi în postfață, „ne pot da imaginea a ceea ce putea și trebuia să fie un preot ortodox: erudit, patriot, devotat până la moarte credinței și neamului”. O imagine pe care Ștefan Vasiliu o sintetizează în doar câteva cuvinte: „33 de ani într-o parohie. Nici o crimă. Nici un secret”.

Cornel GALBEN



Ion FERCU

## șoaptele nuanțelor

Imperativul violent-seducător  
al reazăării valorilor (I)

acestea nu au valoare prea mare, nu-s nici pe departe «știință», nemaivorbind de «înțelepciune», ci s-o spunem încă o dată, s-o spunem de trei ori, ele sunt viclenie, viclenie, amestecate cu prostie, prostie, prostie». („Dincolo de bine și de rău”, București, Editura Humanitas, 2006, p. 111). Urmând o altă sugestie spermezaniană, credem că Nietzsche a iubit mult gândul că „prea mult timp simțurile au fost disprețuite în filosofie; ele trebuie reabilitate și apărate în lupta cu rațiunea atotputernică”. (*Ibidem*). Nietzsche raționalizează pasiunea, dorința, instinctul, înaltă fermețatul său subiectivism la rang de instanță, ne ia de guler și ne spune, urmându-l pe Schopenhauer, că nu rațiunea este vedeta ființării umane, ci voința de putere (der Wille zur Macht), impuls al elitelor care zămislesc valorile și scriu istoria. Pentru el, istoria este mereu în convalescență și trebuie lăsată perpetuu. Leacul pe care-l crede izbăvitor este Supraomul, zămislire nietzscheeană mult deturată de către unii detractori de la chipul/rostriile inițiale.

Pe Nietzsche nu trebuie să-l crezi, să-l idolatrizezi, să arunci asupra sa anatema sau să-l ignori. Devenit prizonierul seducției sale de profesionist al unui violent NU care schițează o lume pe fundamentul unor valori care nu sunt aplaudate de „canalia colec-

tivă” – cruzimea, inegalitatea, curajul, dominația celor puternici, voința de putere etc. – poate că potrivit ar fi să ai atitudinea celui care pricepe că putem învăța de la Nietzsche admirabila lecție care ne spune că idolul trebuie să le bată mereu gongul amurgului în sufletul nostru, altfel nu vom cunoaște niciodată voluptățile devenirii. Chiar dacă acest gong îi vizează pe unii precum Socrate, Platon, Kant, Hegel sau Rousseau, care au statui în inimile unora dintre noi. Dar să nu uităm că însuși Nietzsche, uzurpatorul de idoli, avea idolii lui. Heraclit, profetul devenirii, a fost unul dintre aceștia. Despre Dostoievski n-a suflat nicio vorbă rea; dimpotrivă...

Să ne amintim de faptul că în „Prelegeri de istorie a filosofiei” Hegel spunea despre Socrate că este nu doar cea mai interesantă personalitate a istoriei antice, ci o personalitate istorică universală. Pentru Nietzsche, reperul Socrate este „un bufon **care se făcea că se ia în serios**”, un ins locuit de „superfoetalia logicului și cea malitie a rahitului”. („Amurgul idolilor sau Cum se face filosofează cu ciocanul”, Editura Humanitas, 2007, p. 23). Astăzi, portretul pe care Nietzsche i l-a schițat lui Socrate ar fi, cu siguranță, ținta celor care apară drepturile elementare ale omului: „...Socrate era plebea. Se știe, ba încă se mai vede cât era de

urât. Dar urâtenia, în sine o obiecție, printre greci e aproape o contradicție. Era Socrate într-adevăr grec? [...] Antropologii din rândul criminaliștilor ne spun că răufăcătorul tipic e urât: monstrum în frunte, monstrum in animo. Dar răufăcătorul este un decadent. A fost Socrate un răufăcător tipic? Asta cel puțin n-ar contrazice acel faimos verdict al fizionomistului, verdict pe care prietenii lui Socrate îl găseau atât de revoltător. Trecând prin Atena, un străin care se pricepea la fizionomie îi spusese lui Socrate în față că este un monstrum – că ascunde toate relele vicii și poftă. Iar Socrate îi răspunsese doar atât: «Mă cunoașteți, domnule meu!» (*Ibidem*, p. 23). Socrate este perceput de către Nietzsche ca un decadent și din alte motive: „mărturisita dezlănțuire și anarhie a instinctelor”, „acele halucinații auditive care, ca «daimonion al lui Socrate», au fost interpretate religios”, statu-tul său de „bărlog al tuturor poftelor” și de „cel mai deștept dintre toți amăgitorii de sine” (*Ibidem*, pp. 23, 24, 25, 28). Chiar și condamnarea lui Socrate este altfel percepută: „Socrate vroia să moară: nu Atena, el însuși și-a dat paharul cu otrava, el a silit Atena la aceasta...” (*Ibidem*, p. 28). Această furibundă strivire a mitului socratic are ca fundament doar ținta nietzscheeană a argumentării „amurgului idolilor” sau și eli-

tismul autorului „Aforismelor”? Dacă privim doar către două traduceri ale „Amurgului idolilor” (Vasile Frăteanu și Camelia Tudor, Cluj-Napoca, Editura ETA, 1993, și Alexandru Al. Șahighian, Editura Humanitas, 2006), observăm prezența unor nuanțe interesante brodate de... gena acestui elitism. În traducerea de la ETA citim: „Prin obârșie, Socrate aparține poporului de jos: Socrate era plebeu” (p. 3). În ediția Humanitas accentele devin mai puternice: „Socrate aparține, ca origine, straturilor celor mai de jos ale poporului: Socrate era plebea” (s.n., l. f.) Așadar, Socrate nu poate fi perceput doar ca un plebeu oarecare, ci ca o sinteză a plebei. Sensul traducerii lui Alexandru Al. Șahighian mi se pare a fi mult mai apropiat de concepția lui Nietzsche. În „Dincolo de bine și de rău”, el realizează distincția dintre morala de stăpâni și morala de sclavi, exprimându-și disprețul suveran față de ultima, întrucât „sclavul privește cu invidie virtuțile celor puternici: el este sceptic și suspicios, posedând chiar un rafinament al bănuielii față de tot acel «bun» pretuit de cei puternici”, „prețind „compătimitate, mâna serviabilă și compătimitoare, inima caldă, răbdarea, hârnicia, modestia, amabilitatea”, ceea ce este esențialmente o morală a utilității”. (op. cit, pp. 209-210). Aceste valori sunt însă pentru Nietzsche non-valori, motive de decadentă ale omului. Uneori, reflectând asupra atitudinii lui Nietzsche față de Socrate, am sentimentul că filosoful german procedea aidaoma aceluia savant care, trundind la un experiment, știe că va impune ca rezultat al acestuia confirmarea unei ipoteze care-i este foarte aproape de suflet, deși are, și el, mari îndoieli în privința ei...

## • urmare din pag. 24

râni ale orașului, fapt aproape incredibil raportat la aspectul selenar pe care îl avea pe 14 februarie 1945, „după cel mai mare masacrul din istoria europeană”, căruia Kurt Vonnegut îi fusese martor supraviețuitor și scriitor: „Dresda arăta ca suprafața Lunii – o aglomerare de minerale. Pietrele erau fierbinți. Cât vedeai cu ochii toți oamenii zăceau morți”. Dacă nu ne gândim că sub ea „probabil că există tone întregi de făină de oase omenești”, aproape că nu se observă diferența între Dresda de azi și cea de dinainte de iadul venit din cer, spun localnicii bătrâni. Dar pot, putem să nu ne gândim? Plouă fără oprire, peste noi și deopotrivă peste potopul de foc, peste flacăra uriașă în care se transformase Dresda milenară într-o singură noapte.

Oricât de mult mi-a plăcut Hofkirche cu splendoarea sa frapantă, impresia pe care mi-o lasă din prima clipă Frauenkirche, biserica protestantă edificată tot la începutul secolului al XVIII-lea, cea mai mare închinată Maicii Domnului din lume, este mai puternică. Nu pentru calitatea sa de monument

## Dresda sub lacrimile ploii

unic al arhitecturii baroce saxone, nu pentru că în interior o descoperim la fel de impunătoare. Dar faimoasă, cu un aspect de soliditate de neclintit, a fost spulberată de bombardament și după aceea – reconstruirea, refacerea ei cerând un preț prea mare pentru o Germanie despicată, învinsă, sub ocupație – a părut abandonată zeci de ani. Imaginea ei pe hârtie, părand inexpugnabilă până în februarie 1945, a stat mereu pe gardul care a ocrotit ruinele, iar acum, vizitatorul care se oprește dinaintea micului fotodocumentar amenajat lângă ușă se confruntă, răscolit, cu imaginea ruinelor din care a fost reînviată după aproape jumătate de secol. O jumătate de secol de păstrare cu grijă a muntelui său de moloz, în numele unei amintiri și al unei credințe nestrămutate în puterea vieții de a ieși din nou la lumină din propria cenușă! Povestea Dresdei stă scrisă zguduitor în povestea acestei biserici. Inițiativa reconstrucției a aparținut după căderea Zidului Berlinului unui mic grup

de 14 persoane, condus de muzicianul Ludwig Güttler, care a început să caute fondurile necesare în întreaga lume. Inițiativa, „Strigătul Dresdei”, a luat o amploare uriașă, una din cele mai de răsunet și mai eficiente pentru salvarea unui monument, în care s-au implicat milioane de oameni și patru asociații americane, britanice, franceze și elvețiene. Constructorii au fost de talia unor ceasornicari de elită. Din molozul conservat aproape jumătate de veac au fost recuperate vreo șapte mii de piese, între care bucăți din altarul cel mare și o placă de aramă de 95 de tone din clopotniță, toate inventariate pe computer, puse în cutii speciale și apoi reinserate în noul edificiu. 3539 în față, ușor de recunoscut după culoarea lor afumată. În cu totul, 45 la sută din biserica de acum provine din biserica de odinioară. Crucea aurită de 6 m așezată pe un glob pământesc din vârf, donație a unei asociații britanice, a fost trimisă de regina Angliei în cadrul unei ceremonii deosebite. La reîn-

viera bisericii din Dresda și-au adus contribuția de la președinți, miniștri la laureați Nobel și la fiul unuia din aviatorii care au bombardat Dresda. Am recunoscut imediat Frauenkirche după pictura lui Canaletto din 1749, lucrare în care înobilează piața centrală, cu o caleașcă în goana mare în prim-plan. Era și acum caleașca trasă de cai, doar că tânărul de pe capră, în blugi, aștepta încă turiști amatori de plimbare prin apa venind neconștienți de sus.

Urcăm treptele Terasei lui Brühl. Nu-mi amintesc dacă am știut când a numit-o Goethe „Balconul Europei”. Dar recitind convorbirile sale cu Eckermann, l-am descoperit vorbind undeva de forța vitală a Dresdei. Înaintăm de-a lungul Terasei cu atenție pentru fiecare secundă. Pentru fiecare clădire, pentru fiecare sculptură. O mulțime s-a strâns pentru fotografii lângă o ghiulea de pe vremea războiului, cu Napoleon. În fața noastră, Elba, care știe tot, care nu uită nimic, curge sub lacrimile ploii spre un timp necunoscut.

„Pace.” (Kurt Vonnegut)  
Pace!



## cartea străină

Ionel SAVITESCU

## O premieră editorială

„Pe tine, care dorești să afli multe și de mirare lucruri despre secta turcilor, te rog să nu privești cu dispreț către acestea puțin care au fost spuse aici, într-o vorbire neînvințată și cu vorbe nemeșteșugite.”

Georg Captivus Septemcastrensis

stăpân blajin, care i-a favorizat o existență acceptabilă, îndrăgindu-l mai mult decât pe fiul său, permițându-i să plece la studii în Chios; în fine, eliberat, pătrunde în Ordinul călugărilor dominicani. Acum, Georg Captivus alcătuiește un tratat despre lumea musulmană care, pentru noi cititorii de astăzi și pentru orientaliști, este o adevărată sursă de informații. Structurat în 23 de capitole, autorul își justifică astfel în *Prefață* scrierea sa: „Așadar, planul meu în acest tratat este să încredințez amintirii și scrisului cele pe care experiența mi le-a dat ca învățătură asupra faptelor, ceremoniilor, obiceiurilor și infamiilor turcilor...” (p. 36). Contemporan cu Mahomed II, al cărui chip este reproduș pe coperta întâi a cărții, la încoronarea din 1451, cuceritorul Constantinopolului (1453), Georg constată cu mâhnire lăcomia turcilor de a acapara bani și oameni pe care să-i transforme în robi, în contrast cu simplitatea vieții pe care o duceau. Orice oraș turcesc avea o piață unde, printre altele, se vindeau oameni capturați în invazii sau războaie: „În plus, în toate cetățile se află o piață anume pentru



cumpărarea și vânzarea de oameni, ca și pentru celelalte mărfuri, și un loc rânduit prin lege pentru această. În locul și în piața acestor bieții captivi, legați cu lanțuri și funii, sunt aduși ca oile la tăiere. Acolo sunt cercetați, dezgoliți, acolo o făptură înzestrată cu rațiune, făcută după chipul lui Dumnezeu, este vândută și cumpărată ca un animal fără simțire, la un preț de nimic” (p. 63). Acești robi recurg adesea la tentative de evadare (nu beneficiau, în treacăt fie zis, de generozitatea unor oameni, bunăoară ca Anniceris, care l-a

cumpărat pe Platon din târgul de sclavi de la Egina, încât Aristotel și, probabil, mulți alții ar fi lipsit din analele filozofiei grecești), însă sunt prinși și schingiuiți, iar cei care persistă în a fugi sunt vânduți sau mai rău, sunt lipsiți de hrană și apă, li se pun greutatea la picioare sau lanțuri sau li se taie nasul și urechile. Pentru a-i determina să renunțe la evadare, se întocmește un act de eliberare (*mukataba*): „În felul acesta am fost și eu eliberat” (p. 67). Cum munceau acești robi ni se precizează la paginile 132-133: „Căci osteniților nu le e dat niciun răgaz: cel de-abia întors de la câmp e silit să trudească în vie, iar când și-a dus la capăt toate muncile, fără a lăsa nimic deoparte, de-abia i se întinde o pâine uscată și apă, mai degrabă pentru a se înviora decât ca să mănânce, întocmai ca unui câine, afară din casă ori în spatele porții, și i se poruncește, cu glas răstit, să-și vadă grabnic de treabă și să nu piardă timpul lenevind: grabnic, este mai degrabă gonit decât trimis la treaba pe care o lăsase”. După a opta evadare nereușită, Georg Captivus cade într-o profundă deznădejde, o criză religioasă, se simte

părăsit de Dumnezeu, încât se ocupă de religia mahomedană, participă la ceremoniile lor și le învață rugăciunile, în final ajungând la concluzia că religia mahomedană este opera diavolului, și numai religia catolică este la mare prețuire. Totuși, autorul este impresionat de simplitatea vieții turcilor, începând cu sultanul până la oamenii de rând: „**Au o cumpătare plină de demnitate, chiar religioasă, în îmbrăcăminte, atât la bărbați, cât și la femei, atât la cei mari, cât și la cei mici, atât la curtenii, cât și la țărani și cei de rând, într-atât de obișnuită și simplă, încât defel nu li se poate reproșa și nici băga de seamă vreo lipsă de decență sau cumpătare, sau exces, sau curiozitate, sau ușurătate**” (pp. 76-77). Sultanul se deplasează aproape neînsoțit la baie sau la biserică, unde se așază direct pe covor, nimeni nu strigă trăiască regele, cum se întâmplă la creștini: „**Las deoparte multe pe care le-am auzit despre el, cât de prietenos era la vorbă, matur și binevoitor în judecată, dar nic în pomenii și plin de răvnă în celelalte fapte ale sale**” (p. 78). Excesiv de îngrijit, turcii poartă veșminte curate, se spală înainte de rugăciune, au locuințe modeste, chiar dacă sunt bogăți, se consideră călători în această lume, nu mănâncă carne de porc, nu beau vin, disprețuiesc picturile și sculpturile. Pot avea mai multe soții. Turcoaiacele se comportă complet diferit de femeile creștine, duc o viață austeră: sunt păzite de eunuci, nu frecventează societatea. Foarte credincioși, turcii se închină de cinci ori pe zi, în diferite momente, cu fața către Mecca. Admit un singur Dumnezeu, iar Mahomed este profetul lor. În lăcașele lor de cult păstrează cu strictete multe reguli: ordine, credință, tăcere, cucer-nicie. Igiena corporală este severă. Asemenea preoților egipteni, bărbații turci își rad părul de pe tot corpul, excepție barba, iar la femei capul. Se practică circumcizia, unghiile și le taie cu grijă. Au o lună de post anual, vizitează mormintele familiei, anual întreprind un pelerinaj la Mecca. Sunt descriși călugării musulmani, așa-numiții dervisi. În finalul *Tratatului* este publicată prefața lui Martin Luther, o admirabilă incursiune în textul *Tratatului* și apreciere a autorului pentru **sinceritatea și fidelitatea** sa. E de prisos să mai spunem că traducerea doamnei Ioana Costa oferă lectorilor români o bună versiune a *Tratatului*.

\* Georg Captivus Septemcastrensis: *Tratat despre obiceiurile, ceremoniile și infamia turcilor*. Traducere din limba latină de Ioana Costa. Studiu introductiv de Constantin Erbiceanu, Ed. Humanitas, 2017, 185 p.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

## Spovedania unei pantere



Sub acest titlu exotic, provocator, Daniela Gifu ne propune o nouă carte de poezie, apărută la Editura *Vatra Veche*.

Autoarea este, după cum se autodefineste, „ambicioasă, cerebrală, între-prinzătoare, chibzuită, organizată, imaginativă, generoasă, vehementă, melancolică, aș putea spune predispusă la pesimism, corectă, uneori repezită, și aș putea continua”. Cu atâtea calități, cu acest exploziv amestec de însușiri, abilități, nu e de mirare că Daniela Gifu are deja, la o vârstă tânără, două doctorate - unul în filosofie, altul în informatică - și un master la SNSPA București, în comunicare și relații publice. Este foarte activă, implicată în viața socială, fiind, rând pe rând, reporter la un post TV, expert și revizor lingvist, redactor-șef la câteva publicații, ajungând, între timp, cercetător științific și cadru universitar la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Colaborează intens la diverse publicații literare și reviste online din țară și din străinătate - Germania, Franța, SUA, Canada, Australia. A debutat în anul 2008 cu volumul 33. *Jurnal de inițiere spirituală*,

la Editura „Limes”, Cluj-Napoca, având mai multe apariții și în volume colective.

„Spovedania unei pantere” este, în primul rând, o carte frumoasă, un obiect estetic, fiind tipărită pe hârtie neagră, cu luminoase, calde colorate ilustrații de Mihai Bandac, „pictorul anotimpurilor”. Poemele sunt scurte, conținând confesiuni/spovedanii, scrise cu economie de mijloace, într-un stil direct, concentrat, expresiv.

Recomandând-o, în prefața pe care o semnează, ca pe o autoare care merită să fie urmărită, pentru că „și-a aflat drumul său în poezie”, Nicolae Băciut spune despre Daniela Gifu: „Când sentențioasă, când laconică, cu o sinceritate debordantă, poeta se rostește pe sine în rostuirile vieții și ale lumii”. Așa cum se vede din poemul *Încă o filă*: „Apoi ne-am privit, până când tăcerea a început să doară./ Îmbrățișarea s-a pietrificat./ Străzile se umplură/ de sute de sculpturi,/ sub strigățul neputinței/ de a merge înainte./ Doar visul se mișca liber,/ mișcându-se/ la poalele privirilor perdute,/ în fața lumii dormitând. (D.P.)

Germania

# Dresda sub lacrimile ploii



• Zwinger, cu Fântâna Nimfelor

Prin geamul mașinii aburit de respirațiile noastre și de ploaia neașteptată de afară, indicatorul spre stânga, Lidice, a trecut fantomatic. Mergând la Dresda de la Praga, ne-am continuat drumul, lung cât să-mi aduc aminte de istoria acestui sat, ras de pe fața pământului de naziști în vara anului 1942, ca pedeapsă pentru uciderea de către partizani a protectorului german al Boemiei și Moraviei, așa cum am trăit-o citind și recitând poemul lui Eugen Jebeleanu. O lectură vie, din perioada gimnaziului, care m-a impresionat atât de puternic, încât am scris o povestire pornind de la păpușa din muzeu – „Și-n tot acest pustiu, un mic muzeu./ Intrărăm toți: tu, cehul și-apoi eu./ – Ce-a mai rămas e ceea ce se vede! Ne aplecărăm puțin către perete./ Sub sticlă, – ntr-o cutie adunate,/ un pumn de lucruri mici, carbonizate:/ un toc, un ban, o zgardă ruginită,/ un fluier sfărâmat de dinamită./ O clanță, niște ochelari betegi,/ de sârmă, pentru ochii de moșnegi,/ o verighetă neagră, de aramă,/ un tărâcop, un degetar, o ramă...// Și, într-un colț, sub sticlă, lângă ușa,/ două patine mici și o păpușă.../ Vărasem unghiile-n carne-adinc.../ Lacrimi veneau – dar nu voiam să plâng.“ Intitulată „Surioara noastră, Hanka“, povestirea a fost premiată la un concurs internațional de literatură, reconfirmând, și în acest fel modest, am crezut atunci și cred și azi, valoarea emoțională a poemului lui Eugen Jebeleanu.

Cufundată în gânduri, am intrat brusc din ninsoarea cernută nesfârșit peste Lidice în ploaia deasă a Dresdei, continuând însă să rămân în amintirea unui război care se încheiase cu câțiva ani înaintea venirii mele pe lume. Căutând orbește cu mâna butonul umbrelei în timp ce coboram din mașină cu privirile înălțate, am avut simultan cu Vonnegut și cu eroul său, Billy Pilgrim, imaginea copleșitoare a unuia din „cele mai frumoase orașe pe care le văzuseră vreodată americanii“: „Amorași surăzătorii împleteau ghirlande deasupra ferestrelor. De pe cornișele împodobite cu ghirlande priveau pe furiș la Billy fauni pehlivani și nimfe goale. Printre pergamente

deschise, scoici, bambuși și alte ornamente, topăiau maimute de piatră“. Ne aflam, Niadi și cu mine, în Piața Teatrului și prin plânsul tăcut al ploii detaliile din memoria lecturii nici nu se suprapuneau peste realitate, nici nu erau excluse de realitatea clădirilor somptuoase, care o mărginesc: superba Hofkirche – Biserica Catolică de Curte, Residenzschloss – Palatul Ducal cu Turnul Hausmann și minunatul edificiu care o domină, Semperoper – Palatul Operei și Teatrului, proiectat atât de inspirat de Gottfried Semper, încât a ajuns să-i poarte numele și prin spectacolele excepționale prezentate aici să-l facă faimos în întreaga lume artistică de pe mapamond. Trebuia doar să dispară perdeaua de apă sau să trecem dincolo de ea, ca să ajungem aproape de zidurile lor de piatră nisipie.

Dar nu, ne depărtăm de Semperoper, ca să ne apropiem de o altă celebritate arhitectonică și istorică, eu cu privirea întoarsă câteva clipe bune spre monumentul din centru, statuia ecvestră a lui Johann al Saxoniei, traducător al „Divinei Comedii“ în limba germană. Mă emoționează această neobișnuită întâlnire cu statuia unui traducător, chiar dacă ea a fost închinată regelui!

Dacă adolescență știam multe despre crima de la Lidice, dat fiind că paginile de istorie care mi s-au gravat adânc în minte au depins esențial de talentul cu care au rămas în literatură, am trăit bombardarea Dresdei de către forțele aeriene americane și britanice în fatidica noapte de 13 spre 14 februarie 1945, cu douăsprezece săptămâni înainte de capitularea necondiționată a Germaniei

Naziste în al Doilea Război Mondial, abia o jumătate de secol mai târziu, grație viziunii atât de aparte, derutate și crude, a lui Kurt Vonnegut, scriitor american „dintr-o familie de nemți stabiliți în America de patru generații [...]“, care, ca cercetaș în infanteria americană *hors combat*, ca prizonier de război, a fost cu mulți ani în urmă martor al bombardării orașului Dresda din Germania, «Florența Elbei», și a supraviețuit pentru a-i spune povestea în acest roman...», roman intitulat „Abatorul cinci sau Crucida copiilor“, pe care eu l-am citit în excelența traducere a Rodicăi Mihăilă, apărută la Editura „Art“, în 2014. După câte am înțeles, nici astăzi nu există o concluzie fermă privind oportunitatea acestui bombardament pentru scurtarea războiului – dacă este vreodată oportunită distrugerea unor valori culturale ale umanității –, deoarece Dresda nu avea o reală importanță strategică, militară, și nu există nicio convergență de păreri privind numărul victimelor, pe care însă – când și o viață nevinovată este prea mult! – nimeni nu îl coboară sub douăzeci și cinci de mii de civili de toate vârstele, unii chiar supraviețuitori ai lagărelor de concentrare.

Vizita noastră prin Dresda pornește din Piața Teatrului întâi spre Zwinger, un complex cultural în stil baroc înălțat și înaripat de dorința de a egaliza Palatul Versailles, la începutul secolului al XVIII-lea, sub August cel Puternic, cum va rămâne în istorie acest exponent al monarhismului german absolut, mare iubitor de artă și de lux. De altminteri, la începuturile sale se află proiectul unei orangerii realizat de August însuși, creația însă, în partea sa majoră, aparține arhitectului Pöppelmann și sculptorului Permoser. Apărute doar parțial de umbrele, în șuvoiul uman care ne-a absorbit, nu bucurăm întâi de imaginea unui șirag de rățuște viu colorate care de pe apa lacului ne acompaniază înaintea mai mult prin iarba

udă decât pe alea îngustă, apoi nu ne mai pasă de umezeală, umbrelele coboară simultan pe umăr, șuvoiul întreg își dă jos pălăria lor ca să îngăduie ochilor, și apările de nemți stabiliți în America de patru generații [...]“, care, ca cercetaș în infanteria americană *hors combat*, ca prizonier de război, a fost cu mulți ani în urmă martor al bombardării orașului Dresda din Germania, «Florența Elbei», și a supraviețuit pentru a-i spune povestea în acest roman...», roman intitulat „Abatorul cinci sau Crucida copiilor“, pe care eu l-am citit în excelența traducere a Rodicăi Mihăilă, apărută la Editura „Art“, în 2014. După câte am înțeles, nici astăzi nu există o concluzie fermă privind oportunitatea acestui bombardament pentru scurtarea războiului – dacă este vreodată oportunită distrugerea unor valori culturale ale umanității –, deoarece Dresda nu avea o reală importanță strategică, militară, și nu există nicio convergență de păreri privind numărul victimelor, pe care însă – când și o viață nevinovată este prea mult! – nimeni nu îl coboară sub douăzeci și cinci de mii de civili de toate vârstele, unii chiar supraviețuitori ai lagărelor de concentrare.

Priveliștea imensei curți interioare cu fântâni arteziene în rama galeriilor străjuite de pavilioane ca de niște forturi este singura dăruită tuturor. În continuare, alegerile și renunțările aparțin fiecăruia: picturile semnate de maeștri, colecția de porțelanuri, de arme și armuri, muzeul celor mai vechi instrumente ale cercetării științifice și câte altele. Excelențe ale expresiilor înzestrării umane, dincolo de sentimentul existenței într-un timp mai durabil decât cel omnesc, toate tângesc după căldura căutăturii, interesului, bucuriei noastre. Orice pas întârziat în fața unei picturi, a unei sculpturi îi prelungește viața. Perenitatea lor, creații ale talentului artistului din carne și oase, ale făpturii efemere, depinde paradoxal de efemeritatea admiratorului, a ochilor săi călătorind spre înserare și stingere.

Convinscă și indiferent unde am intra nu o să ne pară rău, trecem pragul Marmor Saal – Sala de Marmură. Suntem acum un pălc, șuvoiul de la intrare s-a răsfirat, lângă noi, o doamnă cu nepoata, doamna nu aude bine, la sfârșitul unei explicații pune o întrebare al cărei răspuns ar însemna repetarea a ceea ce s-a spus deja. Adolescența care o însoțește o face cu răbdare, calm și respect. După culoarea pielii și limba română pe care o vorbește pare o nepoată de peste Ocean. Pasul următor ar fi trebuit să însemne priviri pe îndelete pentru sculpturile, mai ale în prezența unui pian negru, atât de albe în galeria albă încât sunt aproape lumi-

noase. Noaptea, când rămân singure aici trebuie să fie o feerie cu zâne sub razele lunii! Dar n-a fost așa, primul lucru pe care adolescența l-a văzut a fost pianul, cu paș ușor s-a desprins de bunică, s-a așezat și a început să cânte. Nu era o piesă știută, gen „Für Elise“, nimeni nu i-a șoptit titlul, compozitorul, cum se mai întâmplă când într-un grup se află un cunoscător, dar toată lumea din sală, inclusiv zeitățile, s-a strâns în jurul ei într-o tăcere desăvârșită. Câanta nespuse de frumos, până la linia fulgurantă a straniului și misterului, descătușând gânduri și amintiri neașteptate. Și brusc în jurul meu a prins să ningă, precum odinioară la Lidice, și glasul lui Kurt Vonnegut-Billy Pilgrim să susure telepatic pentru extraterestrii săi despre ororile comise asupra unor școlărițe de „proprii mei compatrioți, mândri la vremea aceea că stăpneau răul din lume“, și despre altele, la aceeași intensitate a ferocității, aparținând fraților și taților acestor școlărițe: „E clar că pământeni sunt spaima Universului“.

Melodia continua când arcurându-se întunecat spre lacrimile cerului, când limpezindu-se pe trepte, lângă noi – adolescența cu bunica ei și Niadi cu mine, până când începem să o respirăm împreună cu muzica suavă a apelor curgând în capodopera lui Permoser, „Fântâna nimfelor“. Noi patru deodată cu cele opt copile inocente din fridele ansamblului sculptural, vrăjite de jocul apelor, fără să simtă încă pericolul la pândă întruchipat de demonii, satirii și monștrii marini cu ochii ațintiți ascuns asupra lor.

Suntem gata să ieșim prin Pavilionul Carilonului, aparte prin porțelanul de Meissen utilizat în alcătuirea sa. Cu atracția pe care o am și eu pentru ceasurile care măsoară la vedere timpul unei așezări, înălțând capul spre cadran simt un fior rece pe spinare. Nu vine de la picăturile de apă prelinse în vreme ce îmi închideam umbrela pentru trecerea pe sub arcul Pavilionului, ci de la amănuntul comentat de persoanele din spatele nostru, al înscrisului unui soldat sovietic, în urma verificării Palatului, distrus în măsură însemnată, cu minunatul Kronentor cu tot, de bombele lansate asupra Dresdei: „Clădirea golită, nu s-au găsit mine!“ Din fericire, Zwinger a fost refăcut repede, imediat după război. Mai târziu, lent, s-au cicatrizat și celelalte

Doina CERNICA

• continuare în pag. 22



• Elba văzută de pe terasa lui Brühl